

BRAND MEDIA
BULGARIA

КМЕТА .BG

Economic .bg

СПИСАНИЕ
ИКОНОМИКА

www.kmeta.bg

www.economic.bg

www.economymagazine.bg

бр. 6 (38) ГОДИНА IV

Икономика www.economymagazine.bg

www.economymagazine.bg

ИКОНОМИКА

брой 38 / юни 2014 г. / цена 5 лв.

ИКОНОМИКА
на застоя

ДВЕТЕ СТРАНИ
на евроизборите

ХРАНИТЕ
на бъдещето

Д-р Рюдигер
Хьобен-Щьормер
Lufthansa Technik Sofia:

**България
става център
на дейността ни**

economic.bg

КМЕТА.BG

ПОРТАЛЪТ НА
БЪЛГАРСКИТЕ
ОБЩИНИ

www.kmeta.bg

ИКОНОМИКА

БРОЙ 38
ЮНИ 2014

Списание „Икономика“
София 1463
бул. „Витоша“ 72
Телефони: (02) 852 9696
(02) 852 9699
e-mail: office@economymagazine.bg

ИЗДАТЕЛ

BRAND MEDIA
BULGARIA

Изпълнителен директор
БОЯН ТОМОВ

Главен редактор
НЕВЕНА МИРЧЕВА

Счетоводство
СОФИЯ СТРЕЛКОВА

Реклама и Маркетинг
АСЕН ЛАНЗОВ
РАДОСТИНА ВЕЛИНОВА
ЮЛИЯНА ВАСИЛЕВА

Редактор
ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Автори
АЛЕКСАНДЪР АЛЕКСАНДРОВ
АНА НЕДКОВА
БОГИНЯ ВЕНЦИСЛАСОВА
БОЖИДАРА ИВАНОВА
ЛЮДМИЛ ЗАХАРИЕВ
НИКОЛАЙ МАРЧЕНКО
СТИЛИЯН ГРЕБЕНИЧАРСКИ

Дизайн
АНТОН КОВАЧЕВ

ФОТО
СТОЯН ЙОТОВ

ФОТО КОРИЦА
АЛЕКСАНДЪР НИШКОВ

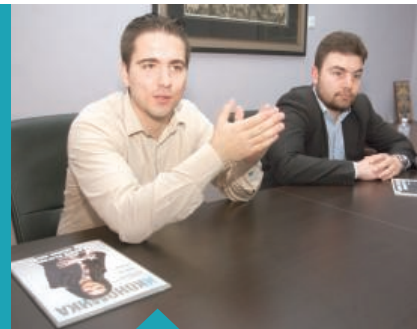
Печат
АЛИАНС ПРИНТ

Разпространение
„БРАНД МЕДИЯ БЪЛГАРИЯ“

8 Икономика на застой

България все повече се превръща в зона на затихваща пазарна търговия

34 Двете страни на евроизборите

62 Мисия медицински туризъм

Привличането на платежоспособни пациенти от чужбина ще ни даде шанс да имаме здравеопазване на ниво

46 Идеология на свободата

Либертарианството защитава естествените човешки права, но си остава малко познато и приемано с резерви

70 На чаша свежи идеи

SiliconDrinkabout става популярна инициатива, която всяка седмица събира млади предприемачи, хора с бизнес опит и инвеститори

74 БНБ пази лева от 135 години

6 юни се счита за рождена дата на Централната банка, тогава е извършена първата банкова операция и е внесен капиталът на институцията

ТЕ ГОВОРЯТ
8 - Икономика на застой

ИНТЕРВЮ
22 - Д-р Рюдигер Хьобен-Щьормер: България става център на дейността ни

ПОСОКИ
30 - България – земя на качествени биопродукти

ВОТ 2014
34 - Двете страни на евроизборите

ПОРТФЕЙЛ
38 - Евробюрократията бави старта на новите програми

РАСТЕЖ
42 - Алесандро Бутиче: ЕС иска да възроди предприемачеството

ИКОНОМИКС
46 - Идеология на свободата

РАЗВИТИЕ
50 - Енергиен съюз е следващата голяма стъпка за Европа

РЕГИОНИ
54 - Екологичен безпорядък за милиони

НОУ-ХАУ
58 - Екотехнологии, които ни правят по-богати

СЕКТОР
62 - Мисия медицински туризъм

СТАРТЪП
68 - Първата крачка на предприемача

МРЕЖА
70 - На чаша свежи идеи

ИМОТИ
73 - Sofia Business Tower - модерната бизнес кула

ИСТОРИЯ
74 - БНБ пази лева от 135 години

ЮБИЛЕЙ
76 - 100 години капиталов пазар

ОНЛАЙН
78 - „Икономика“ с нова визия в мрежата

80

Пристанищна динамика

Тенденци и предизвикателства пред портите във Варна, Бургаз и Русе в условията на силно конкурентна пазарна и посткризисна среда

88

Златните правила на интериорния дизайнер

Стил, красотата и функционалността вървят ръка за ръка, уверява Петя Дикова

98

Храните на бъдещето

Насекоми, водорасли, странни течни субстанции и принтери за лакомства обещаваат решение на нарастващия проблем с изхранването на световното население

102

Зелени номади

Кристина Димова разказва за опита на своето семейство да замени стреса в столицата с живот на село

110

Полската суперкола Hussarya

Arrinera Automotive е на път да пусне в масово производство спортното си изпълнение

118

Занзибар - рай в океана

Островът е известен с подправките, гмуркането и Фреги Меркюри

РЕДАКЦИОННО

Рестарт след застой

Почти 25 години преход доведоха икономиката до обезличаване и пълна немощ. Причината се корени и във външни фактори като глобалната криза, но много повече на неуспешни политики, загуба на производства и пазари. В индустрията вместо предприятията да бъдат модернизирани, повечето бяха безславно закрити. Разрухата не подмина и сектора на селското стопанство, където оцеляха само едрите зърнопроизводители. Крахът на икономиката доведе до липсата на заетост и достойни доходи - основен фактор за демографския срив, емиграцията и обезлюдяването. Вместо страна с развита пазарна икономика България все повече се превръща в зона на затихваща пазарна търговия, в която социалните проблеми растат в геометрична прогресия. Има ли рецепта за растеж и просперитет, разсъждават във водещата ни тема икономисти, предприемачи и мениджъри, които ежедневно се борят с последиците от наследството на прехода.

Месец май донесе и госта политическа динамика, не само в България, но и на целия континент. Над 400 милиона граждани на ЕС избраха своите представители в новия Европейски парламент. Какво всъщност означава вотът на тези 400 милиона и какъв рестарт искат те на Европа след тежки години на криза, анализира политологът Страхил Делийски специално за читателите на „Икономика“.

Ново начало и успех – за това са и много от останалите истории в броя.

Приятно четене!

НЕВЕНА МИРЧЕВА
главен редактор

ТРАНСПОРТ

80 - Пристанищна динамика

НАВИГАЦИЯ

83 - Морска академия за журналисти

ИНФРАСТРУКТУРА

84 - Безопасност на жп прелезите

КРИЛА

86 - Летище София обучава по контрол на сигурността

ПРОФЕСИЯ

88 - Златните правила на интериорния дизайнер

ТЕХНОЛОГИИ

92 - Singularity University – дом на футурологията

НАУКА

94 - Опаковки, които се ядат
98 - Храните на бъдещето

ПРИРОДА

102 - Зелени номади

ФЕСТИВАЛ

104 - MEDIAMIXX – РЕКОНСТРУКЦИЯ

КНИГИ

106 - Децата се нуждаят от корени и криле

ГАЛЕРИЯ

108 - Диханието на иконите

АВТОМОБИЛИ

110 - Полската суперкола Hussarya

ТЕСТ ДРАЙВ

112 - Opel Cascada - класика и елегантност

МАРКАТА

114 - В царството на Майкъл Корс

МОДА

117 - Cacharel Traveler Style

ПЪТЕШЕСТВИЕ

118 - Занзибар - рай в океана

Творчески проекти се състезават в Th13teen Arts

Стартира второто издание на конкурса за най-добър предприемач в творческите индустрии - Th13teen Arts. Целта на конкурса, организиран от Министерство на икономиката и енергетиката, е да подкрепи творческите предприемачи в България, да насърчи новаторския дух и да стимулира броя на успешните творчески предприятия у нас. Конкурсът е насочен към всички предприемачи от творческите индустрии, регистрирани и действащи в България, които имат иновативна бизнес концепция в областта на творческите индустрии, без значение възрастта на предприемачите и размера на тяхното предприятие. Кандидатури се приемат до 23 юни 2014 г.,

като документите за участие могат да бъдат намерени на сайта на конкурса - <http://www.mi.government.bg/bg/themes/th13teen-arts-1284-285.html>

След селекция от страна на журито,

на 28 юни 2014 г. най-добре представените се участници ще бъдат поканени да представят кратки презентации. Победителят ще бъде обявен на 1 юли 2014 г.

Раздават наградите „Икономика на светло“

Асоциация на индустриалния капитал в България ще раздаде през юни за първи път награди в конкурса „Икономика на светло“. Призът ще бъде присъден в три категории: За закон или административна практика, която води до ограничаване на сивата икономика и подобряване на бизнес средата; За личност или организация, допринесла за ограничаване и превенция на неформалната икономика посредством активна позиция; За медии. Призьорите в категориите ще бъдат избрани от създадено за целта експертно жури, в което участват 100 изявени личности от областта на икономиката, научните среди, бизнеса, финансите, политиката, медиите.

Целта на конкурса е да открие стимулиращи примери за успехи в борбата с неформалната икономика и да награди водещи институции и личности с активна позиция и принос в ограничаването на сивата икономика.

Директен полет Варна-Иstanbul улеснява бизнеса

Полет Истанбул-Варна на Turkish Airlines ще обслужва пътници през активния туристически сезон. Първият самолет кацна на летище Варна на 30 май. Най-гобратата авиокомпания в Европа разширява мрежата си от дестинации, които обслужва. До 30 май самолети на THY летяха само до столицата на България.

Turkish Airlines оперират по линията Истанбул-София от 1984 г. 2 редовни

полета дневно се изпълняват 3 пъти седмично.

Компанията е определена за най-гобра авиокомпания в Европа за 2011, 2012 и 2013 година в класацията на Skytrax.

Към края на 2013 самолети на Turkish Airlines летят до 244 точки (202 международни и 42 вътрешни). Компанията е превозвачът с най-широка мрежа, като изпълнява полети до 105 държави на 5 континента.

Kempinski Hotel
Zografski

SOFIA

Успешното събитие!

Преоткрийте неизброимите възможности за запомнящо се мероприятие в най-раздвижената конферентна база в България – зали с капацитет от 10 до 1200 души, най-голямата бална зала, конферанси с дневна светлина, луксозно настаняване и великолепни гледки, кулинарни традиции от цял свят! Конференция или изложение, конгрес или сватба – *ТОВА е точното място!*

+359 2 969 2204 | meetings.zografski@kempinski.com | kempinski.com/sofia

Kempinski
HOTELIERS SINCE 1897

ТЕ ГОВОРЯТ

ИКОНОМИКА НА ЗАСТОЯ

**България все
повече се превръща
в зона на затихваща
пазарна търговия**

ТЕ ГОВОРЯТ

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

След четвърт век преход към пазарна икономика и демокрация стигнахме до пълно обезличаване и немощ на българската икономика. Причината за това не се корени единствено в световната икономическа и финансова криза, а в деиндустриализацията и срива на местното производство и бизнес. Вместо предприятията да бъдат модернизирани и обновени в съответствие с новите потребности и изискванията на глобализиращия се пазар, повечето производствени звена безславно бяха закрити, без на тяхно място да се появят значими икономически субекти. Българското селско стопанство се превърна в синоним на зърнопроизводство. То осигурява добри доходи за шепя арендатори и големи земедел-

ски производители и дава препитание на малцина, наети в обработването на земята и прибирането на реколтата. А липсата на заетост и достойни доходи е основен фактор за демографския срив, емиграцията и обезлюдяването. Вместо страна с развита пазарна икономика България все повече се превръща в зона на затихваща пазарна търговия, в която социалните проблеми растат в геометрична прогресия.

Умелата еквилибристика

с данните за икономическото състояние не намалява високия процент на реалната безработица. Още повече, че пред оскъдните социални помощи все повече българи предпочитат еднопосочния билет. Мантрите за пазарната икономика и свободната конкуренция, които водят към растеж и просперитет, се оказаха неработещи, щом в малките населени места няма работа не само за

високо- или за нискоквалифицирани кадри. Там обикновено общината и държавата се явяват най-големият работодател, колкото и малко позиции да предлагат. Това рефлектира пряко върху доходите и слабата покупателна способност косвено убива всяка гребна частна инициатива.

При ниския политически морал, огромната корупция и престъпност и високата цена на финансовия ресурс развитието на проспериращ малък и среден частен бизнес се оказва по-скоро мисия невъзможна, показва гнешната реалност. А ако целта е била да се направи експеримент до колко максималното оттегляне на държавата от бизнеса е решаващо за една икономика, то у нас вече има резултат и той едва ли може да се приеме за позитивен. Може би истината е в

добрия баланс

между частния бизнес, освободен от задушаващия контрол на държавата, и държавния сектор, който да играе по определени правила за

стимули и резултати.

Българската икономика вече няма продукт, с който да се асоциира на външния, а и на вътрешния пазар. Това не би било чак такава болка за умирање, ако като цяло икономиката беше в растеж и населението вмес-то в челото на еврокласацията по бедност, да се радваше на висока покупателна способност. ИТ секторът е добрият пример – въпреки че не се ползва с подкрепата на държавата, той се развива успешно. Дава най-високите заплати за страната, в него са заети 1% от работещото население у нас и генерира 3% от БВП. Но на този етап информационните и комуникационните технологии са като „сама птичка“, която не може да направи пролет в българската икономика.

Правителството заговори за

реиндустриализация

и обеща разкриване на нови работни места, направи среща с бизнеса в началото на февруари т. г. под мотото за рестарт на икономиката, но така и не можа да предложи програма за икономическо възстановяване. Затова и вместо обновление и ускорение има само кърпеж на пробойните, които на всичко отгоре се прави и със заеми.

Теорията и

практиката за оттеглянето на държавата от икономиката не доведе до икономически възход, а само създаде угодство за политиците, които вече трудно влизат в роля, която да изисква по-голяма ангажираност с българската икономика, със създаването на (несубсидирана) заетост и конкурентни производства с висока добавена стойност, пък било то и под формата на значими частни инвестиции.

Трудно ще попаднем на сравнителни данни, които да са обнадеждаващи за икономическото състояние на България. Обикновено класациите по икономически признак ни отреждат място

на опашката

Страната е на 28-о място от общо 35 държави в Европа по „Индекс на достигането“, изготвен от институт „Отворено общество“. Целта на изследването е да отговори на въпроса до каква степен страните членки от Централна и Източна Европа са настигнали развитите държави на континента. Индексът регистрира нивата на сближаване или отдалечаване по отношение на четири категории: икономика, качество на живот, демокрация, управление. Изследването сравнява 28 членки на ЕС и кандидатките за общността - Сърбия, Македония, Турция, Албания, Черна гора, Исландия, Босна и Херцеговина, като ги оценява по 47 икономически, социални и политически индикатори. България влиза в една и съща група в общата оценка заедно с Албания, Черна гора, Румъния и най-засегнатата от кризата Гърция. В топ 10 на

класацията са Швеция, Дания, Люксембург, Холандия, Германия, Великобритания, Австрия, Исландия, Белгия, Ирландия, Франция.

В групата на бързо развиващите се държави влизат централноевропейските и прибалтийските държави. Страните от Югоизточна Европа са най-големият източник на притеснение, тъй като те не мърдат от ниските си позиции. Като цяло най-неуспешни в икономическото догонване са балканските страни, а България и Румъния формират

клуб на „забавеното развитие“

„За да има устойчив растеж, трябва да имаме конкурентна икономика и свободна конкуренция. През последните години България е изправена пред икономически и социални трудности. Въпреки това усилията на страната ни са насочени за създаването на силно конкурентен пазар и устойчиво общество с добри възможности на икономиката на България, което да смекчи икономическите шокове и да гарантира стабилен икономически резултат в бъдеще“, посочва министърът на икономиката и енергетиката Драгомир Стойнев. Той уверява, че ръководеното от него министерство е за намаляване на разходите на фирмите по отношение гостъп до финансиране и енергийни ресурси, намаляване на ограничените лицензионни режими и за насърчаване на антиitrustовите правила на пазара. „Добрата конкурентна среда стимулира иновациите, производителността и конкурентоспособността“, твърди министър Стойнев. Но в България подобна надпревара с малки изключения не можа да се състои. През първите шест месеца след избирането му в >

ТЕ ГОВОРЯТ

Края на май 2013 г. настоящото правителство по уверения на министър Стойнев е успяло да премахне или облекчи повече от сто регулаторни и лицензионни режима. Ако това наистина е така, а икономическата активност не се е повлияла, то

ДВИГАТЕЛЯТ

на българската икономика е сериозно повреден. При положение че либералните икономисти продължават да твърдят, че намаляването на лицензионните и разрешителните режими е сериозно „гориво“ за бизнеса. Същевременно правителството признава, че все по-често проблемите за защитата на конкуренцията са свързани с компании, имащи голямо международно присъствие. Те се стремят да изкривят конкуренцията в своя полза. И все повече задушават родния бизнес, който няма сили да се надпреварва с мощните западни корпорации.

България изнася стоки с ниска добавена стойност и се превръща в

суровинна база – до изчерпване на ресурсите. Страната става и „износител“ на кадри, като най-висока е квотата на завършващите престижни гимназии, които отиват да учат на Запад и рядко се завръщат на българския трудов пазар. Макар и да не предприемат конкретни действия, управляващите са наясно, че най-важният и основен проблем, пред който се изправя българската икономика, е

ЧОВЕШКИЯТ КАПИТАЛ

Все повече български фирми и предприемачи споделят, че има липса на добре образовани кадри. Но тази диспропорция веднага препраща и към другата страна на „монетата“ - заплащането. При липса на атрактивно заплащане висококвалифицираните специалисти нямат никаква мотивация да остават да работят в България. Още по-големият проблем е, че заетостта се превръща в масов проблем. Той става обект на обстоен анализ в бестселъра на проф. Гай Стендинг „Прекариятът, тази опасна нова класа“. Този нов термин е създаден от проф. Ноам Чомски в неговата книга „Окупирай“. Монографията на Гай Стендинг за прекариата поставя въпроса за възникване на нова класовоподобна група, чиято социална база са хората, обре-

чени на несигурна работа и случайни доходи. Според проф. Стендинг нейните граници се разширяват, а с развитието на глобализацията тя става универсален феномен. В

ПРЕКАРИАТА

той вижда бъдещия двигател на прогресивните глобални трансформации в труда, работата и заетостта, в политическото представителство, в транснационалната солидарност, в битката за еманципация на жените, имигрантите, малцинствените групи и младежите. Все повече хора се оказват в ситуация на различни видове несигурност. Те имат достъп само до неквалифицирана и краткосрочна работа или са безработни, нямат никаква възможност за придобиване на професия и изграждане на кариера, за напредък в живота. Заплатите им постоянно намаляват, а с това несигурността им расте. Затова много хора от прекариата, особено необразовани-

те, лесно се вслушват в популистите. Тези хора, и най-вече младите, искат промяна. Те отричат старите политически партии и търсят ново утопично виждане за обществото, а това ги прави много енергични. Според проф. Стендинг трябва да се изработи система за социална защита, свързана с осигуряването на безусловен минимален доход, който да дава правото на всеки да може да си купи храна, да си плаща наема и да издържа децата си.

По оценка на проф.

Кръстьо Петков в България бе имплантиран

Зомби капитализъм

В съкратени исторически срокове, страната се сдоби с управляващ „елит“, тотално обсебен от вярата, че общественият и икономическият живот се поддържат по правилото на социалната джунгла: „силните оцеляват и преуспяват, слабите загиват“. След годините на принуда и страх според него вече е настъпило времето за употреба на групи инструменти за социално регулиране: озлобление и омраза. Именно те са двигателите на всички видове социални агресии, които ни заливат. А нашият сънародник проф. Цветан Тодоров в своя труд „Интимните неприязни на демокрацията“ описва по следния начин погмяната на западната демократична и хуманна цивилизация: научният либерализъм заема мястото на научния комунизъм, а от началото на XXI век светът премина към нова фаза на ултралиберализъм.

В България икономиката се превърна в концентриран израз на политиката. Затова, особено след поредните изборни резултати е добре да си припомним констатацията на проф. Ноам Чомски: „Изваждането на корпоративните

пари от политиката е изключително съществена задача. Вече дълго време изборите представляват просто

пиарски фарс

заради който на всеки четири години хората биват мобилизирани и подбуждани да натиснат едно копче, а после да се приберат по домовете си и да забравят за всичко.“ От 2008-а насам традиционните партии показват абсолютна невъзможност да предложат нови идеи и цялостна визия за справяне с кризата, която впрочем вече далеч не е само икономическа и финансова. Иначе все щеше да се намери работеща формула малката българска икономика някак си да се отпусне от гръното. Икономиката не ще молитва, иска работа - тази констатация има и буквален, и преносен прочит. Според прогнозата обаче облаци и политическа мъгла ще продължат да тегнат над рехавата българска икономика през цялата година.

Сп. „Икономика“ се обърна към водещи анализатори, икономисти и представители на частния бизнес, които да дадат мнение за състоянието и перспективите на българската икономика. Те имат свое виждане и задават въпроси, които чакат отговор.

Проф. Боян Дуранкев:

Инвестиционни „трохи“ залъгват глада за иновации

Държавата трябва да се завърне в икономиката като производител на дефицитни блага и мощен потребител на стоки, произвеждани от частния сектор

Проф. д-р Боян Дуранкев е преподавател в УНСС, ВУЗФ и СУ „Св. Климент Охридски“. Председател е на Издателския съвет на УНСС, член на Борда на Superbrands Bulgaria, член на УС на Българската асоциация за маркетинг, член на The New York Academy of Science.

Проф. Дуранкев, от ваша гледна точка каква е икономическата картина в България днес?

Детайлите на „картината“ говорят многозначително за разлика от общите („за“ и „против“) възклицания. А именно: блед икономически растеж, неосигуряващ „догонващо развитие“; инвестиционни „трохи“ за залъгване на глада за иновации; импотентен частен бизнес, притиснат от потентни политици – общински, областни и сържавни; отчайващо ниво на безработица, особено за младите, осигуряващо прилив на кадри за по-развитите страни, но оголващо икономическия потенциал на страната; силно подоходно разслоение между пролетариата и прекариата (бел. рег. - неологизмът прекариат е игра на думи и идва от английското precarious – несигурен, и пролетариат, като съчетава в себе си всички онези елементи на труда, които имат за свои последици в епохата на глобализацията), от

една страна, и едрия спекулативен, финансов и реституционен капитал, от друга. „Картината“ на икономиката, както я наричате, изобразява в центъра замечтани за еврозаплати търговци, повечето маскирани като политици, на фона на масата българи, изчезващи нагоре (по-старите!) и навън (по-младите). Обобщение: икономиката работи най-вече за около 5% от населението, но не е способна да повиши ежегодно с 5% благосъстоянието на всички свои граждани. „Обикновен капитализъм“. Оле!

- Броят на работещите предприятия грастично намалява. Как да се спре тази тенденция и да започне икономическо възстановяване?

Навсякъде по света броят на предприятията намалява, придружено с нарастване на производителността на труда, което е закономерен исторически процес. Уедрявания, сливания и поглъщания, придружени с банкрути, това е тенденцията. Да се спре тази тенденция може само

като се задължи всеки гражданин на страната да си има собствена фирма, при това – печеливша. Няма как да стане. Акулите в икономиката ще продължат да поглъщат малките риби, а те, на свой ред, още по-малките. За да ви успокоя, забележете, че броят на банките в България не намалява, и че те се радват на щастливо и динамично нарастване на своите печалби. Расте и броят на партиите, на НПО-тата. Това са все добре печеливши „предприятия“ – пример за очакващото ни всички нас светло бъдеще на „развитото капиталистическо общество“. Сериозно погледнато, „икономическото възстановяване“ изисква: (1) Незабавен втори план „Маршал“ на Европейския съюз за по-слабо развитите страни като България, но той не е узрял за него. (2) Ясно разделение на труда във и между страните на съюза при

”

една фина централна координация, но интересите на големите компании няма да го позволят да се случи скоро. (3) Динамично развитие на гържавния сектор в националната икономика, компенсирало недъгавостта и некомпетентността на голяма част от родните (повечето уредени) капиталисти.

- Възможен ли е рестарт на икономиката и реиндустриализация на България в близките 5-10 години? Ако да, как може да стане това?

- При сегашната ситуация това е напълно възможно, ако внезапно се открият огромни залежи от петрол, примерно около Перник, надхвърлящи тези в Арабския свят. Ще станем Абу Даби или Катар в Европа, повечето родни политици отдавна са узрели за шейховете. Затова твърдя, че трябва да се промени икономическата ситуация, като не се слушат омайните песни на сирените от нашия политически Одисей. Имам предвид сирените от идеологическите центри на „пазарните“ икономисти, по които този Одисей се прехласваше, независимо дали носеше фамилия, започваща с буквичката К, С, Б или О. Казано по друг начин, гържавата трябва да се „завърне“ по всякакъв начин в икономиката (като крупен производител на дефицитни блага и мощен потребител на стоки, произведени от частния сектор), като същевременно усилва по косвен начин протекционизма върху иновативните или насочените към крайното търсене производства. За целта младите и образованите българчета трябва да останат в страната, като минималната заплата бързо подскочи към 2016 г. към 800 лв. (само 400 евро, нали), а средната набъбне над 1600 лв. И още ред мерки, които не търпят отлагане, но това е друг въпрос, който изисква по-пространен разговор.

- Години наред приватизацията и чуждестранните инвестиции се сочеха като панацея за българската икономика. Има ли обаче друг „ключ“ към икономическия възход?

- Тежката криза, която е обхванала „прекрасния нов свят“, който построиха строителите на по-съвременна България, е в резултат и на приватизацията, от която се обогатиха малцина, и от чуждестранните

Нужен е незабавен втори план „Маршал“, на Евросъюза за по-слабо развитите страни като България, но той не е узрял за него

“

инвестиции, които не пристигаха в България, за да се харчат, а да печелят повече от нашия (заможен) народ. Ситуацията по света не е порозова. Колко икономисти се базират върху висока степен на масово образование, упорит труд, справедливи цени и строга отчетност, даващи шанс на реалната икономика? И колко се основават на финансови манипулации, спекулативни цени, фалшифицирана статистика, двойни отчетности, офшорки и укриване на данъци? Малцина от мегабогаташите са от „иновационния“ елит, голяма част са спекуланти или мошеници на едро. Но всяка динамично развиваща се икономика има най-широка основа, лягаща върху милионите, а не върху единици мегабогаташи. „Ключът“ е в развитието на потребителския пазар, основаващ се върху интензивно нарастващи доходи (достойно заплащане на стоката „работна сила“ и по-голямо равенство на доходите) и бурно развитие на националното (гържавно или частно) реално

производство, (временно) закриляно от конкурентен внос. Образно казано, българите трябва да имат по-добри доходи, за да си купуват по-добри български домати, произведени при по-добри условия от сегашните.

- Кои според вас са най-перспективните за България отрасли и как страната да се възползва от своя потенциал за производство?

- Кречеталата, боботещи, че туризъм и селско стопанство са най-добрите отрасли, не спират да си тракат. Благогарение на тях сега вече нямаме конкурентен морски туризъм, а селското ни стопанство е от разпокъсан примитивен тип, ако не отчитаме някои новобогаташи, гръпнали яката от еврофондовете. Да не пропусна мутризацията на туризма и търговията с плодове и зеленчуци. Стратегията на развитие на отрасловата структура обаче не става с „зледане“, а с „виждане“. Справка: главният диагонал на обратната матрица на баланса на междоотрасловите връзки. Само там се „вижда“ перспективността на отраслите и може би по тази причина такъв баланс у нас вече не се разработва. Що се отнася до жизнено важните отрасли, без които не може никоя страна, то те са: образование, здравеопазване, култура, ЖП и метро транспорт, съобщения. За да не изглеждам гомоге в очите на един политик, ще добавя и магистрали.

- Кои е най-наболеият въпрос, свързан с българската икономика, който вие бихте задали чрез сп. „Икономика“?

- Каква е „цената на нарастващото неравенство“ в България, ако използвам тезата на Стиглиц и Пикети. Дали са само двата милиона „изчезнало население“ и други два милиона обезверени „граждани“ на опазарена България? >

Инж. Румен Цонев:

КЛЮЧЪТ ЗА УСПЕХА СЕ НАРИЧА РАБОТА

Нито един отрасъл не бива да се фаворизира

- инж. Цонев, от ваша гледна точка каква е икономическата картина в България днес?

- Икономическата картина в страната не се отличава много от тази в другите страни от ЕС – бавно, но последователно преодоляване на застоя от последните години.

- Броят на работещите предприятия грастично намалява. Как да се спре тази тенденция и да започне икономическо възстановяване?

- Не разполагам с подобна статистика, но съм убеден, че възстановяването не може да се случи извън това, което става в Европа. Между другото, самото понятие „реиндустриализация“ гоиде отивн.

- Възможен ли е рестарт на икономиката и реиндустриализация на България в близките 5-10 години? Ако да, как може да стане това?

- Рестарт на икономиката ни не е нужен, защото икономическата активност е процесът, който никога не е спирал. В България, обаче, първо трябва да спре процеса на деиндустриализация на икономиката ни. А това означава да се обърне внимание на оцелелите през дългия преход и работещи и днес индустриални структури. Защото там са хората, които знаят и могат, и тези предприятия са естествената среда за индустри-

ална активност и иновативни решения.

- Години наред приватизацията и чуждестранните инвестиции се сочеха като панацея за българската икономика. Има ли обаче друг „ключ“ към икономическия възход?

- Аз представлявам индустриална група, появила се в бизнес средата на България, в резултат на приватизацията на един от многото заводи, без чуждестранно капиталово участие. Убеден съм, че имаме добро икономическо бъдеще и това не е свързано нито с генезиса на компанията ни, нито с това дали имаме или не чуждестранно участие. Ключът за успеха се нарича „работа“ - много целенасочени и икономически разумни усилия на знаещи и мотивирани хора. Това е!

- Кои според вас са най-перспективните за България отрасли и как страната да се възползва от своя потенциал за производство?

- Ние, хората от реалния бизнес, трябва да бъдем против каквото и да е фаворизиране на един или друг отрасъл. По-скоро трябва да забравим времето, в което на национално ниво някой „знаец“ определяше кое е приоритет и кое - не. За държавата приоритет трябва да бъде образованието на младото

Инж. Румен Цонев е главен изпълнителен директор на КЦМ 2000 АД. Той има 20-годишен управленски опит в областта на иновациите и финансовия мениджмънт на инженеринговата дейност.

От януари 2013 г. оглавява най-голямата в Източна Европа 100 % българска металургична и минна компания. Член е на Съвета на директорите на КЦМ 2000 АД и на Надзорния съвет на КЦМ АД. Под ръководството на инж. Румен Цонев са реализирани няколко големи екологични проекта. Последният от тях - „Технологично обновление и разширение на производството“, ще бъде финализиран през тази година и така ще се постави началото на нова генерация металургия за производство на олово и цинк.

поколение. Само образованите хора могат да имат успешен бизнес, дори и независимо от натрапени от друг приоритети.

- Кои е най-наболелият въпрос, свързан с българската икономика, който вие бихте задали чрез сп. „Икономика“?

- Докога износът на електроенергия ще бъде с приоритет пред износа на стоки с много по-висока добавена стойност като металите например?! >

BULL TREND

BROKERAGE LTD

42%

Коя бе инвестицията с
42% ДОХОДНОСТ за 2013?*

ЩЕ СЕ ВКЛЮЧИШ ЛИ
В ДВИЖЕНИЕТО ПРЕЗ 2014?

Корпоративни консултации
Инвестиционни консултации
Електронни платформи за търговия
Търговия с акции, ДЗР, опции
и форуърди

Анализи
Доверително управление
Инвестиционно банкиране
Търговия с финансови
инструменти на БФБ

Адрес: София 1407, ул. Златен рог №12, офис 2 / E-mail: bulltrend@bulltrend.bg / www.bulltrend.bg

* Борсовият индекс SOFIX увеличи стойността си с 42% през 2013 г.

Илия Терзиев:

Икономическото възстановяване изисква мерки и стимули

Един от основните фактори за слабия ръст на БВП е липсата на индустрии с висока добавена стойност

-н Терзиев, от ваша гледна точка каква е икономическата картина в България днес?

- По критериите за развитост на Европейския съюз България е бедна страна и жизненият стандарт на населението е най-нисък. Един от основните фактори за слабия ръст на БВП е липсата на индустрии с висока добавена стойност. Към момента българската икономика обхваща само финалната фаза от производството и пропускат всички междинни етапи. А стойността се натрупва на всеки един. Давам много прост пример – в България има над 70 фирми, които произвеждат части и елементи за възрастни в автомобили. Тези елементи се изнасят. Когато започнат да се възрастят във финалния продукт и този автомобил се купува от българи, тогава стойността, генерирана в БВП, ще бъде много по-голяма.

- **Броят на работещите предприятия грастично намалява. Как да се спре тази тенденция и да започне икономическо възста-**

новяване?

- Като се даде възможност на предприятията да работят и реализират печалба. Какво е необходимо за това – инфраструктура, законови мерки и облекчения, обучени кадри и пазар. Нека например да се създават гържавни стипендии за техническите специалности; поемане на осигуровките за 5 години на всички новоназначени технически специалисти, както и разходи за допълнителни квалификации; нека да се предоставят данъчни облекчения за производителите от промишлеността в България, и допълнителни облекчения при използването на български суровини, части и елементи. Ето например „Литекс Моторс“ е бенефициент по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ с проекта „Организиране на транспорт на заетите лица в „Литекс Моторс“ АД“ – това е добра възможност за подпомагане на бизнеса. Имаме нужда обаче не от единични решения, а пакет, програма, която да подпомогне в детайли, целенасочено

Илия Терзиев е изпълнителен директор на „Литекс Моторс“, работи в „Литекс“ от 1996 г. Заводът за асемблиране на автомобили край ловешкото село Баховица, изграден в партньорство с китайската компания Great Wall, започва работата в началото на 2012 г. Носител е на приза „Мистър Икономика 2013“ на сп. „Икономика“.

но и обмислено.

- **Възможен ли е рестарт на икономиката и реиндустриализация на България в близките 5-10 години? Ако да, как може да стане това?**

- Да, възможно е при наличие на политическа воля и подкрепа. Както вече споменах, необходима е целенасочена работа в тази насока, което означава сериозна ангажираност на държавата – изработване и прилагане на дългосрочна стратегия. На първо място държавата трябва да определи стратегически приоритетните индустрии (в това число автомобилостроенето) и да предприеме конкретни мерки за тяхното подпомагане: например създаване на държавен фонд за развитие и подпомагане на стратегическите индустрии подобно на Китай и Турция; създаване на търговска банка, която да бъде специализирана в подпомагането на индустрията и високите технологии. И тъй като в случая съм пристрастен: увеличаване на таксите за внос на стари автомобили и пълна забрана за внос на автомобили без Евро 3, тъй като 90% от колите в България са на възраст между 14 и 15 години, а само 5% от автомобилите в ЕС са на повече от 5 години. Състоянието на околната среда е в пряка зависимост от възрастта на автопарка в една държава, както и броят на смъртните случаи при ПТП – с подобни мерки не само ще се подкрепят

”

Създаването на държавен фонд за развитие и подпомагане на стратегическите индустрии, подобно на Китай и Турция, ще е фактор за растежа

“

българското производство, но и ще се защити здравето и животът на българските потребители. Ние единствени в ЕС нямаме правен регламент в това отношение, а дори Сърбия е въвела регулации. Нека държавните институции и агенции се задължат да купуват автомобили, произведени в България.

- **Години наред приватизацията и чуждестранните инвестиции се сочеха като панацея за българската икономика. Има ли обаче друг „ключ“ към икономическия възход?**

- Не бих могъл да предложа

универсално решение. Реиндустриализацията сама по себе си не е панацея, но може да бъде „ключ“, както казвате вие, или двигател, ако влезем в автомобилната лексика. За да бъдат българите богати, трябва да развият и произвеждат технологии, а това не може да стане без държавна стратегия.

- **Кои според вас са най-перспективните за България отрасли и как страната да се възползва от своя потенциал за производство?**

- Трябва да заложим на химията на силно активните биологически вещества, на микробиологията, на генното инженерство. Не бива да забравяме полезната и нужната ни индустриална класика като електромоторите, особено малогабаритните и свърхмалогабаритните, нужни за управляващите устройства, и пневматиката и роботиката. От класическото машиностроене условията в България изискват да развиваме производството на пътностроителни машини - пътищата при българските терени са проблем и за създаването, и за поддържането им - някои видове селскостопанско машиностроене като универсални трактори, плодобрачни и зеленчукобрачни машини, машини за поливното земеделие, машини за хранителната индустрия, медицинско машиностроене, приборо- и уредостроене за контрол на технологичните процеси, както и за научни и учебни цели. Не трябва да забравяме и опита ни в енергетиката, а също и приборите за нейното развитие и поддръжка. Накрая, но не на последно място, трябва да развиваме автомобилостроене.

- **Кой е най-наболеният въпрос, свързан с българската икономика, който вие бихте задали чрез сп. „Икономика“?**

- В България вече не политиката е концентриран израз на икономиката, а икономиката е концентриран израз на политиката! Стратегически индустрии без държавна подкрепа не могат да съществуват. От много време питам – кога ще се случи това? >

ТЕ ГОВОРЯТ

Владимир Каролев:

За седем години икономиката нарасна с 50%

Създаването на условия фирмите да инвестират е фактор за възхода

Господин Каролев, от Ваша гледна точка каква е икономическата картина в България днес?

- Икономическата картина днес не е много по-различна от ситуацията през последните 4-5 години. След 2009 г. България минава през много бавно икономическо възстановяване, нисък икономически растеж, с безработица, която се влоши в първите години на кризата и се задържа на приблизително същото ниво оттогава. Липсват реформи в социалния сектор, в това число пенсионния, което бяха спрени от предишното правителство. Сегашият кабинет също не прави реформи в тези сфери. Макар че има заявки, че такива реформи ще стартират от финансовия и социалния министър. Дано! Аз си мисля, че ако няма сериозни реформи, стартирани тази година, страната ни в най-добрия случай ще се радва на много слаб икономически растеж през следващите 3-4 години, което се индикира и от тригодишната средносрочна прогноза на управляващите. За 2014-а като че ли има малко по-позитивни нотки, но растеж от 1-1,5% е недостатъчен. Ако структурните промени се направят, икономиката ще може да

расте с 3-5% поне, както растеше в периода 2002-2008 г. Накратко: Засега статукво!

- Броят на работещите предприятия драстично намалява. Как да се спре тази тенденция и да започне икономическо възстановяване?

- Трябва да се направят реформи, които не са лесни, тъй като имат политическа цена. Икономиката от гледна точка на разрешителни и лицензионни режими трябва да се либерализира, за да се създаде по-добра среда за бизнес. Трябва да се намалят процедурите по проверки на компаниите, тъй като данъчните и различни други служби тормозят бизнеса. Осигуровките са много високи, скочиха и минималните осигурителни прагове, което възпрепятства създаването на нови работни места. Пенсионната система е от разходопокривен тип и сега внасяните осигуровки отиват за днешните пенсии. Трябва да се увеличи делът, който е за личната пенсионна сметка, и да се намали частта, която отива в общия осигурителен бюджет. Дефицитът в бюджета на НОИ за пенсии трябва да се покрива от общите данъчни приходи. В България дефицитът на НОИ е от години и той няма да изчезне,

Владимир Каролев е управляващ съдружник на „Балканска консултантска компания“, която развива дейност в областта на корпоративните финанси и чуждестранните инвестиции. Работил е като старши консултант с мениджър за Югоизточна Европа в KPMG Barents LLC и е бил изпълнителен директор на инвестиционния фонд ЕСМ с основен инвеститор ЕБРР.

а няма и нужда да изчезне, тъй като има гържави като Дания, в които осигуровките са символични, а пенсионерите не се оплакват от ниски пенсии. Следователно пенсиите може да се плащат и от общите данъчни приходи. Но осигуровките директно влияят върху стимулите на предприемачите да откриват нови работни места. Другото е приватизацията, която повече не би да се задържа, но за нея не се говори напоследък, с изключение на приватизацията на фондовата борса и свързания с нея депозитар. Цялата енергийна индустрия може да се разгържи. Има над 200 гържавни компании, които може да се приватизират, ако не изцяло, то поне частично, като бъдат направ-

*Само с подходящи
пропазарни
реформи може да
започне сериозно
възстановяване*

вени публични компании, чрез т. нар. двойно листване - на Българската фондова борса и на някои от борсите в страните с добре развити капиталови пазари в Европа. В периода 2002- 2008 г. България беше една от най-растящите икономики в Европа и в топ 15 в света по темп със средно около 5% реален ръст. Само за седем години, от 2002 до 2008 г., икономиката нарасна с над 50% номинално и с близо 30% в реални изменения, тоест изчислено от ефекта на инфлацията. Това бе значим успех. От 2009-а насам обаче няма много пропазарни реформи – правим крачка напред и две встрани, често и една назад. Само с подходящи пропазарни реформи може да започне сериозно възстановяване на икономиката.

- Възможен ли е рестарт на икономиката и реиндустриализация на България в близките 5-10 години? Ако да, как може да стане това?

- Да, възможен е, но чрез частния, а не чрез държавния сектор. Когато държавата намали натиска над фирмите по всякаква линия – данъци, осигуровки, лицензионни и разрешителни режими например. Макар че не харесвам термина реиндустриализация, тъй като много хора най-често си представят комини, които пушат и станове, които тракат и изпитват някаква необяснима за мен носталгия, че такива заводи много няма. Има начини България да се върне към икономическия растеж от периода 2002-2008 г. и това няма нужда да става чрез индустрии на миналото, особено такива, за които нямаме никакъв сравнителен преимущество.

- Години наред приватизацията и чуждестранните инвестиции се сочеха като панацея за българската икономика. Има ли обаче друг „ключ“ към икономическия възход?

- Никога не съм смятал, че прива-

тизацията е панацея, тъй като голям икономически ръст създават и инвестициите на зелено. Приватизацията помага с това, че спира гържавното субсидиране на заводи, което става чрез данъците ни. Обикновено новият собственик вкарва свежи пари и инвестира в нови технологии, които повишават ефективността. Да, има и изключения, довели до фалита на приватизирани заводи, но в повечето случаи приватизацията води до положителни резултати. Затова считам, че приватизацията трябва да продължи, без да се гледа на нея като на панацея. Ключът към възхода – дали чрез приватизация или чрез инвестиции на зелено – е да се създадат по-добри и устойчиви условия фирмите да инвестират и реинвестират. Инвеститорите, преди да строят на зелено, се оглеждат дали не може да купят нещо съществуващо. Затова не бива да има свещени крави, които да са забранени за приватизация.

- Кои според вас са най-перспективните за България отрасли и как страната да се възползва от своя потенциал за производство?

- Не мога да определя кой са най-перспективните отрасли и не вярвам, че някой може да ги определи. Вярвам в сравнителните преимущества, форми-

лирани от Дейвид Рикардо, които казва, че в процеса на търсене и предлагане на стоки, които произвежда, страната сама ще прецени какво може и какво не може да прави. Очевидно е, че имаме природното богатство земя, климат и местоположение. Затова е добре да развиваме земеделие и свързаните с него отрасли, вместо да произвеждаме само жито и да го изнасяме. Затова субсидиите за зърно трябва да се намалят и да се увеличи подпомагането за плодове, зеленчуци, животновъдство. Туризмът също има своите основания за развитие у нас. Подкрепата за него от страна на държавата трябва да става чрез рекламата и чрез изграждане на инфраструктура. Както и чрез опростяване на процедурите по лицензиране на туристически обекти и фирми. Смятам, че никога държавен служител или икономист не е способен да каже в кой отрасъл трябва да се инвестира в България. Пазарът трябва да определи какво да се развива. А ако няма сектор, който да е получил осезаем напредък в последните години, то е заради факта, че не са създадени подходящи условия за растеж или че този сектор няма сравнителни преимущества. Освен това част от сегашната политическа класа оказва негативно влияние върху притока на инвестиции със своето популистко и антиевропейско говорене, с негативизма си към външните инвеститори, с наричането на световноизвестни стратегически инвеститори с термина „колонизатори“ и даже с директни призиви за национализация на енергийни компании, за отказ от единствената водна концесия в България и за прогонването на вериги супермаркети.

- Кой е най-наболеният въпрос, свързан с българската икономика, който вие бихте задали чрез сп. „Икономика“?

- Защо беше спряна структурната реформа в пенсионното и социалното осигуряване, щом добре е известно до какви опасни социални и икономически последици води това забавяне и каква бомба със закъснител е?

photo АЛЕКСАНДЪР НИШКОВ

Д-р Рюдигер Хьобен-Щьормер:

България става център на дейността ни

София може да се превърне в хъб от глобално значение за китайски товари, казва главният изпълнителен директор на „Lufthansa Technik“ Sofia

Д-р Рюдигер Хьобен-Щьормер е изпълнителен директор на „Lufthansa Technik“ София от юни 2012 година. Част от компанията е още от далечната 2001 г. През този период е заемал последователно постове мениджър проекти „Обслужване на клиенти“, търговски директор „Правителствени самолети“, директор „Продажба на продукти“, директор „Мрежово управление“ и директор „Операции“ в Хамбург, Германия. Преди работата си в „Lufthansa Technik“ е бил научен сътрудник в Лаборатория за турбомашини в Университет на Федералните въоръжени сили, Хамбург, както и морски офицер във Военно-морски флот на ФР Германия. Завършил е магистратура по бизнес и инженеринг в университет „Хаген“, Германия, като има и степен „Доктор“ от Университета на Федералните въоръжени сили, Хамбург, Германия.

ЛЮДМИЛ ЗАХАРИЕВ

Д-р Хьобен-Щьормер, чуждите инвестиции в България са оскъдни през последните години. И бизнесът, и обществото, питат защо една компания като „Lufthansa Technik“ би инвестирала в бизнес среда като тази у нас и как се печели доверие в такава обстановка?

- Ако дадена компания инвестира в България, то тя трябва да знае три основни неща. Първото е дали е възможно да се произвежда желаният продукт, стока или услуга в желаното качество и време. Второто е дали има достатъчно квалифицирани кадри, които да искат и да могат да работят в тази област. Последното условие е дали създадената услуга, продукт или стока може да бъде доставена до клиента или не. То включва съществуването на подходяща инфраструктура и условия.

Ако погледнем нашата компания, и трите условия са изпълнени и това е една от основните

причини да инвестираме в страната. Да, в последните няколко години чуждите инвестиции спадат, но все още има големи компании, които искат да развият бизнес тук, като нас например. В момента изграждаме и нов отдел, който ще концентрира изнесените дейности от Германия директно в София. Той се фокусира върху административната дейност, свързана със закупуването и поддръжката на наши продукти.

- **Имате ли статут, който да е по-различен от всяка друга българска компания?**

- Не. Имаме сертификат „Инвеститор Клас А“, който получихме, когато изградихме базата ни през 2007 г. През 2012 г. пък получихме угоджаване на статута му.

- **С какви намерения гоите „Lufthansa Technik“ в нашата страна и какво развитие претърпя българското подразделение?**

- През 2006 г. моите предшественици установиха, че има голяма нужда от разрастване на дейността ни във и извън Европа. Тогава „Lufthansa Technik“ изследваше около 100 локации, където да

”

В България хората правят няколко неща едновременно и непоследователно и някак успяват да ги постигнат, а в Германия се следва точен ред и последователност на действията и нещата се правят едно след друго

“

бъде изградена база, включително Африка, Русия и Източна Европа. Накрая решихме да изберем София поради няколко причини. Първата определено е локацията, тъй като столицата е близо до нашите клиенти в Руската федерация. Втората е богатата история на страната, която ни помага да намерим нужните кадри с опит и желание за работа, защото основният фокус на нашата дейност е самият труд на служителите. По този въпрос работим добре с Техническия университет в София и Пловдив, както и с Института по въздушен транспорт, където се изпълнява много от нашата подготовка на служители. Другата причина е членството на България в Европейския съюз (ЕС), което улеснява много нашата дейност.

- Какви са бъдещите планове на „Lufthansa Technik” София?

- Искаме да стабилизираме производството си тук. Най-голямото предизвикателство пред нас обаче е изграждането на централизирана система на поддръжка именно тук в София. Имаме 6 бази в Европа с индивидуални отдели за продажби, поддръжка, планиране и мениджмънт. Сега

”

Не може всички да отиват в университет и да изкарват дипломи, които след това не ползват. Нужно е разработването на специализирани училища и техникуми, които да подготвят кадри с повече технически умения

“

© ИЛЮСТРАЦИЯ: СТОЯН ЙОТОВ

концентрираме всичко в един град, и то точно в столицата. Много от отделите в Луфтханза Техник София изпълняват централни функции и отговарят за всички наши бази.

- Какви са недостатъците за правене на бизнес в страната ни?

- Администрацията понякога е по-бавна от очакваното и смятам, че има възможност за подобрене. Например, ако се нуждаем от разрешително за каквато и да

е дейност, това може да отнеме месеци. Напоследък е много актуална и критиката спрямо властта относно стабилността на решенията и посоката на водена политика. Това, което забелязвам, е непостоянност от гледна точка на приеманите закони. Решения, които са взети преди година или две, са отменяни и замествани с нови поради най-различни причини. Най-добрият пример тук е секторът на възобновяемата енергия.

В дългосрочен план обаче това не е най-добрата стратегия за привличане на каквито и да е инвестиции. Липсва и генерална стабилност в администрацията. Замянят се предишни кадри при всяка смяна на правителството, което блокира работата на държавата. Това е генерален проблем за страната, защото може да постави под въпрос възможността да бъде надежден партньор в Европа. В момента виждам президента като единствената

стабилна фигура, а останалите ключови личности и субекти сменят посоката си постоянно.

- Много се говори за недостига на добри инженери в световен мащаб. Каква е ситуацията в България, когато става дума за квалификация и висока надеждност на работата? Какво сочи опитът във вашата страна?

- Не откриваме такъв проблем тук, поне засега. Това, което обаче може да се подобри, е грижата

и подготовката за такива кадри още в учебните заведения. Проблемът е, че след като излязат от училище, кадрите имат нужда от транзитен период, който да ги въведе в реалния сектор. Затова по-подходяща е образователна система, която да вземе предвид нуждите на пазара и съответните сфери. За мен например, дуалната образователна система би могла да реши този проблем, а това от своя страна би било ползотворно за цялата

страна.

Разбира се, не трябва да бъде прилагана само позитивната практика от Австрия, Швейцария или Германия, могат да се вземат успешни примери и от други страни, където голяма част от образованието се финансира от индустрията. Да не забравяме, че много хора напускат страната, търсейки по-добро и перспективно развитие. Има специализирани класове от по 20 човека, от които едва гаматрима остават в България. Бих нарекъл тази тенденция дори катастрофа. Истината е, че има много място за подобрене по този въпрос.

За мен проблемът идва не от системата в университета, а отдолу. Не може всички хора да отиват в университет и да изкарват дипломи, които след това не ползват. Нужно е разработването на специализирани технически училища и техникуми, които да подготвят кадри за нуждите на пазара и да притежават повече технически умения. Защото това би спомогнало и за намаляването на младежката безработица, която в момента е на много високи нива.

- Какво сочат фактите за авиоремонтния център в София - брой работни места, капацитетни възможности, ремонтирани самолети годишно...

- Работим по около 100 самолета на година. Това включва както цялостни ремонти по машините, така и по-леки дейности. Имаме възможност да работим едновременно по 5 самолета в хангара, както и върху една отделна кабина. За момента сме малко над 700 човека, като очаквам да достигнем 800 служители до средата на 2015 г.

- Какъв е процентът на българи в компанията?

- Над 95 на сто. Има и няколко сърби и румънци, но голямото мнозинство са българи. В мениджмънта имаме германци, но планираме цялостно българско представителство в дългосрочен план.

*Виждам
непостоянност
от гледна точка на
приеманите закони.
Решения, които са
взети преди година
или две, са отменяни
и замествани с нови.
В дългосрочен план
обаче това не е най-
добрата стратегия за
привличане на каквито
и да е инвестиции*

- Има ли според вас Летище София възможности за развитие и превръщане в хъб с по-голямо международно значение?

- София вече е била хъб с особено значение на Балканите преди 90-те. В момента обаче българските авиолинии не летят до много далечни дестинации, с някои изключения. Вашите авиолинии се нуждаят обаче от международна мрежа, която да развие потенциала. Така например, в Сърбия в момента Air Serbia прави подобно нещо с Etihad Airways. Чрез тях балканската компания ще лети до Абу Даби. Това може да се случи и с вашите авиолинии, но е нужна интернационална мрежа, която да бъде развита успешно.

Важно е да се уточни, че интересът на едната страна - голямата международна компания, е пазарът в областта. За другата пък - дестинациите и развитието. Знаем, че Китай търси хъбове в Европа за товарни полети. И именно тук виждам възможността за развитието на подобна операция между световна компа-

ния и български авиолинии. Друго предимство би било и помощта, която целият бизнес и цялата индустрия ще получи от такова сътрудничество.

- Вие сте главен изпълнителен директор от средата на юни 2012 г. Кое в България ви очарова? И с какво не можете да свикнете?

- Харесвам особено много две неща. Едното са хората, които са много различни от немската култура. Всички са приятелски настроени и отворени към нови неща. Другото е кухнята, за която нямам никакви забележки. Това, с което обаче не мога да свикна, е неизползваният потенциал на толкова красива страна. Така например, в туристическия сектор няма почти нищо освен зимни или летни курорти. За сметка на това, те биха могли да бъдат целогодишни, тъй като много хора, включително и аз, обичат да пътуват до морето през зимата или в планината през лятото.

- Каква е разликата в културите и начина на работа в Германия и у нас?

- Разликата не е в организацията или във волята за постигане на нещо. Става дума за различен подход. В България хората правят няколко неща едновременно и непоследователно и някак успяват да ги постигнат, докато в Германия се следва точен ред и последователност на действията и нещата се правят едно след друго. Освен това, тук много от дейностите в професионален аспект се базират на персонални отношения. Аз например обичам да се вслушвам във вътрешния си кръг от сътрудници - нещо, което е нетипично тук. В повечето случаи решението се взема еднолитно, без консултации, а това прави възможността за провал по-голяма, защото знанията на един-единствен човек са по-ограничени, независимо какъв експерт е. Смятам, че задачата на успешния мениджър е да накара служителите си да демонстрират знания и умения.

ALEKSANDAR NIŠKOV

Николай Василев е роден на 28 ноември 1969 г. във Варна. Учил е икономика и финанси в университети в Унгария, САЩ и Япония. Притежава професионалната степен CFA. Работил е в областта на инвестиционното банкиране за мултинационални компании в Будапеща, Токио, Ню Йорк и Лондон. Бил е министър в две последователни правителства – вицепремиер и министър на икономиката (2001–2003), вицепремиер и министър на транспорта и съобщенията (2003–2005) и министър на държавната администрация и административната реформа (2005–2009). От 2009 г. Николай Василев е управляващ партньор в инвестиционната компания „Експлат Капитал“ в София. През 2009 г. издаде първата си книга „Енергия“, която има биографичен характер.

Николай Василев се надява новата му книга „Меню за реформатори“ да стане повод за дискусия каква среда искаме оттук нататък да изградим

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

- Господин Василев, как се стигна до написването на новата ви книга „Меню за реформатори“?

- Отдавна имам желание да изкажа вижданията си по икономическата политика в систематизиран вид. Книгата обхваща много и различни теми, но, разбира се, не е изчерпателна. Икономиката е безкрайна територия и със сигурност може да бъдат идентифицирани още десетки проблеми с техните решения.

- Кои е най-изкусният готвач, който може да приготви ястията от вашето меню?

- Ще се радвам, ако част от идеите ми бъдат припознати и приложени от български държавници, независимо от партийната им принадлежност. Определям себе си като десен и реформаторски икономист и вярвам в достойнствата на неокласическата икономическа школа и на монетари-

ФОТО: ЛИЧЕН АРХИВ

България – земя на качествени биопродукти

зма, както и на икономиката на предлагането (Supply-Side Economics).

- Ако използваме кулинарната терминология, какво сготвихме през годините на прехода?

- Независимо че често сме скептични към собствените си постижения, България все пак изпълни голяма част от важните задачи на прехода – за разлика от други недалечни държави, преходът у нас беше мирен;

приеа ни в НАТО и ЕС; извършени са основните демократични и пазарни реформи; през част от годините на прехода повечето ни икономически показатели бяха доста добри.

- Как днес ще представите на един потенциален инвеститор предимствата да инвестира в България?

- Предимствата на България не са много. Част сме от големия европей-

„Меню за реформатори“ е новата книга на Николай Василев, в която той представя своята визия за модерната икономическа политика. Авторът умело води своите читатели през лабиринта на реформаторските ценности, „скучната“ макроикономическа стабилност, та чак до своите нестандартни прогнози за следващите 20 години. В глава „Данъчен рай versus данъчно блато“ разглежда ползите от ниските преки данъци и достойнствата на плоския данък. В книгата ще намерите информация за бюджетните приоритети и антиприоритети, публичния дълг, фискалния резерв, Сребърния фонд, кредитния рейтинг. Тук може да потърсите отговор откъде да дойде икономическият растеж, макар авторът да предупреждава: Магия за растеж няма. Ключовата дума е „доверие“. Николай Василев излага подробно своите аргументи защо държавата трябва максимално да се оттегли от икономиката и бизнеса и да даде водеща роля на частния сектор. Обект на анализ са обществените поръчки и корупционният риск, войната срещу

регулаторните режими и високите такси, ролята на държавната администрация. Експертът тръгва и по следите на недоизграденото електронно управление. Дава съвети как да се стимулират инвестициите и предприемачеството, как да подкрепяме родния бизнес и как да се преборим с междуфирмената задълженост. От книгата на Николай Василев ще научите решим ли е демографско-емиграционният проблем, какво да е здравеопазването и образованието. В „Меню за реформатори“ има изобилие от икономически примери и сравнения на факти по света и у нас. Може и да не приемете всички изводи на автора като свои, но той още в началото предупреждава

читателите с един цитат на Лев Толстой:

„Най-трудните неща може да бъдат обяснени и на най-неукия човек, ако той още не е формирал свое мнение за тях. Но и най-интелигентният не може да бъде убеден в най-простото нещо, ако вече вярва в противното.“

ски пазар. В България е сравнително спокойно. Имаме красива природа и благоприятен климат. Едно от най-големите ни преимущества е, че имаме най-ниските преки данъци в Европа и едни от най-ниските в света.

- След 25 години преход към пазарна икономика как бихте отговорили на въпроса с какви продукти може да се похвали България, които носят сериозен приход в брутният национален продукт на страната?

- За съжаление, нямаме световноизвестни компании и продукти. Все пак имаме голям потенциал в туризма, селското стопанство. Изнасяме метали, суровини, автомобилна електроника и много други продукти. В книгата съм дал и своето скромно предложение как може да се презентира България пред света – като земя на качествени биопродукти. Смятам, че имаме всички предпоставки да се превърнем в световен производител на вкусни и чисти плодове и зеленчуци и да се утвърдим като Земята на БИО.

- В книгата формулирате аксиома на Николов: „Независимо от това, че в отделни периоди една държавна фирма може да покаже добри резултати, безхаберие то на държавата и злоупотребите на директори и политици в крайна сметка неминуемо ще доведат до

нейния провал.“ Но в България много от приватизираните компании също бяха доведени до пълен провал. Не излиза ли, че безхаберие то и лошото управление може да рогди аксиома и за частните компании?

- Има и много приватизирани компании, които са успешни и се развиват по-добре в частни ръце. Това е въпрос на икономически модел. Не твърдя, че всяка частна компания ще е непременно успешна, но вярвам в енергията и предприемчивостта на частния сектор, а не в държавно-плановата икономика. Стоя зад твърдението в аксиомата и тя може да бъде подкрепена с много примери от нашата история. Често държавните предприятия са възприемани като социални и благотворителни организации, които изкуствено раздуват щата си и предлагат субсидирани продукти и услуги, извън пазарните принципи. Другият сериозен проблем е комбинацията от корупция и безхаберие. Възможно ли е държавата да назначи добри професионални мениджъри, които да управляват успешно? По принцип да, но досега не съм го видял като трайна тенденция.

- Посочвате, че „една от най-успешните инвестиционни банки в историята, „Лиймън Брадърс“, е вече история основно поради огромна задълженост. „Огромна задълженост“ не е ли твърде слаб

евфемизъм за кредитна институция, която банкрутира с кредитен рейтинг А, гаван от Standard & Poor's по същото време?

- Фалити на знакови компании по света от време на време се случват, което не означава, че трябва да анатемосаме кредитните агенции и да омаловажим техния професионализъм. А по отношение на задължеността и на държави, и на компании – това е един от проблемите, които подробно разглеждам в книгата. Смятам, че една от сериозните причини за последната икономическа криза са именно прекалената задълженост на фирмите и банките, които се финансираха предимно с дългове, а не със собствен капитал; високите бюджетни дефицити и натрупването на огромни публични дългове от по-вечето (богати) държави.

- Да приемем, че държавата е лош стопанин. Тя обаче се управлява от хора и то по определени правила, понякога наистина безобразни. Но щом държавата е толкова лош стопанин, защо в най-големите сринове точно банки като „Лиймън Брадърс“ викаха държавата да ги спасява? Българският частен бизнес – също.

- В книгата предлагам държавите да се пооттеглят от неписания ангажимент за спасяването на банки и групи компании за сметка на

ганъкоплатците. Винаги съм бил привърженик на много ревнива спестовност по отношение на бюджетните разходи. Предлагам дори бюджетните дефицити да бъдат забранени в конституциите на европейските държави. Между другото, „Лиъмън Брадърс“ не беше спасена от държавата, а беше оставена да потъне.

- Как във вашите икономически аксиоми се вписва следприватизационната история на гиганти като металургичния комбинат „Кремиковци“ и авиокомпания „Балкан“, фалитът на многото частни фирми?

- От хиляда приватизирани дружества винаги може да намерим няколко примера на неуспешно управление. Конкретно „Кремиковци“ и авиокомпания „Балкан“ със сигурност щяха да потънат и в държавни ръце. Едно от твърденията на противниците на приватизацията е, че частните инвеститори ще провалят предприятията и ще ги затворят. Да, това е възможно и има такива примери. Ако се случи, значи купувачът не е бил добър или пък самото дружество е било задлъжняло и безперспективно и преди продажбата. Именно затова един от изводите ми в книгата е, че сред най-важните фактори е типажът на купувача. Ако купувачи на споменатите дружества бяха „Арселор Митал“ или „Луфтханза“, резултатите можеше да бъдат други. В главата от книгата, посветена на приватизацията, коментирам в кои случаи продажбите са били успешни и в кои не, но съм твърдо убеден, че преминаването на компании и активи в частни ръце е вярната политика и, ако бъде извършена правилно, приватизацията води до по-конкурентна и успешна икономика.

- След приватизацията БТК беше неколкостранно препродавана, при това в частните ръце на „Вива Телеком България“ ЕАД тя натрупа огромна задлъжнялост, възлизаща на 1.7 млрд. евро, и отново беше препродадена. Това успех ли е?

- Защо да не е успех? Приватизацията на БТК и създаването на трети GSM оператор доведоха до здравословна конкуренция в сектора, до големи инвестиции и модернизация. Цените на телефонните услуги спаднаха драстично. Днес България има телекомуникационен и интернет сектор на добро международно ниво. Конкуренцията води до по-ниски цени и по-високо качество. В други държави по подобен начин е либерализиран пазарът на ток, газ, вода, и то вече от 10-15 години. Смятам, че секторите, които останаха в държавни ръце, са в много по-лошо състояние – само погледнете енергетиката.

- Можете ли да дадете работещата рецепта за създаване на заетост и достойни доходи, така че българите да останат, а и да се завръщат да работят в родината си?

- По-добро образование, повече свобода за бизнеса, по-малко наме-

са на държавата, ниски данъци (като сегашните), целенасочени усилия за привличане на инвестиции и входящи туристи и за стимулиране на българския износ. Като сериозни проблеми съм посочил също недостатъчно добротото ниво на висшето образование у нас. Много млади хора напускат страната около университетската си възраст в търсене на добри перспективи за обучение и кариерно развитие.

- Да приемем ли тази книга като своеобразен тест или заявка да станете „главния готвач“ на това „Меню за реформатори“?

- Не това е идеята на книгата. Искане на едно място да събера част от опита си на човек, прекарал 8 години в държавното управление, както и 10 години в частния сектор в 4 компании. Надявам се предложението ми да са полезни и най-малкото да породят дискусия за това в каква България искаме да живеем. **И**

СЕГА ИМА ОЩЕ ПРИЧИНИ ДА ОРГАНИЗИРАТЕ СВОЕТО СЪБИТИЕ ПРЕЗ **ЮЛИ**

Заявете мероприятие за месец юли и 1 от 10 участника ще присъства бесплатно

От бизнес срещи до презентации, от семинари до представяне на нови продукти. Независимо от целта на Вашето мероприятие, можете да бъдете сигурни, че изключителното ни гостоприемство, многообразието от възможностите за кетъринг и опитният персонал, ще направят събитието Ви огромен успех. Всичко това на невероятна цена.

Запазете следващото събитие през юли до 13 юни 2014 и един на всеки 10 заплатили гости ще присъства бесплатно.

Очаквайте повече от предстоящото Ви събитие. Посетете ни на уебсайт: ConnectAtHiltonWorldwide.com/EMEA за последните оферти и промоции, които предлагаме.

СПЕЦИАЛНА ОФЕРТА

**1 от 10 ГОСТИ
БЕЗПЛАТНО**

Hilton
SOFIA

Конференции и Мероприятия | Т: +359 2 933 50 24/25/54 | F: +359 2 933 50 19 | E: sofia.events@hilton.com

EUROPE • MIDDLE EAST • AFRICA

1 от всеки 10 души присъства бесплатно: офертата се отнася за конферентни пакети (с или без настаняване), които са включени в договора за мероприятие. Участващите Хилтън хотели в Европа, Средния Изток и Африка ще начислят един (1) кредит (участник) на всеки десет (10) заплатили по време на срещата. Реалната стойност на кредита ще бъде базирана на конферентния пакет за един човек (без съответните такси и комисионни) и ще се приспадне от крайната сума. Офертата е валидна при наличие на свободни места, прилежащите пътни условия и условията за резервации в съответния хотел. Офертата се отнася само за нови запитвания. Офертата е валидна за събития, заявени преди 13 юни 2014 и провеждани се само през месец юли 2014 г. Не може да се комбинира с други оферти и/или специални отстъпки. В момента на резервация, има вероятност датата да е блокирана. Офертата е валидна за нови дневни срещи/събития с минимум 10 души, свободни дати и по преценка на съответния хотел. Всеки хотел има индивидуална политика и условия за провеждане на събития, моля запитвания за детайлите по организиране на събитието да бъдат отправени към съответния хотел. Нужно е подписването на договор, в който да бъдат уточнени условията и детайлите на мероприятието, включително описание на участникът, който ще се възползва от безплатния кредит.
© 2014 Hilton Worldwide

СТРАХИЛ ДЕЛИЙСКИ,
политолог, преподавател
в СУ „Св. Климент Охридски”

Олемият проблем при интерпретацията на резултатите от евроизборите, както и на тяхното значение, идва от смесването и взаимното влияние между националните, от една страна, и европейските политически процеси - от друга. Партиите, които излъчват евродепутати, битуват едновременно и на двете равнища - веднъж като национални политически сили и втори път - като част от европейските партийни фамилии. В този смисъл много често вотът за определена партия е функция на спецификите на националния политически процес. Той е оценка за нейната управленска или опозиционна политика и няма почти никакво отношение към общоевропейския дебат. Така се стига и до следния парадокс - гражданите гласуват за или против своите национални партии, а резултатът от този вот конструира Европейския парламент. По този начин не толкова отношението към някаква общеевропейска проблематика, а зневет срещу традиционните политически елити на национално ниво е този, който носи все по-високия изборен резултат на т. нар. популистки формации. И тези избори за Европарламент, въпреки повишените правомощия на ЕП според Лисабонския договор, почти навсякъде в Европа си останали избори с второстепенно значение. Именно в това можем да потърсим основната

Двете страни на евроизборите

причина за относително ниската избирателна активност.

От гледна точка на европейското измерение на изминалите избори, можем да отбележим няколко тенденции:

1. Две са основните разделителни линии в рамките на общеев-

ропейския дебат. Едната е свързана с традиционното противопоставяне по оста ляво-дясно, а другата, все по-отчетлива, е на равнището на дебата за или против ЕС. Сложното преплитане на двете линии и разпределението на местата в Европейския парламент е такова, че прави задачата за създаването на доминираща коалиция много трудна. Стои отворен въпросът дали подобна коалиция следва да бъде сформирана около десния или левия център или да обедини проевропейските сили в своеобразна голяма коалиция, която да изолира радикалните партийни фамилии. Тази сложна политическа ситуация би могла да се развие в две посоки. Оптимистичният вариант е трудният баланс на интересите да послужи като допълнителна принуда от компромиси и диалог между отделните партийни фамилии. Това може да накара политическите елите да търсят в по-голяма степен подкрепата на гражданите и с това да се повиши демократичната легитимност на институцията.

Негативният вариант е свързан с евентуалното блокиране на работата на ЕП и намаляване на неговото влияние в рамките на взаимоотно-

Преодоляването на демократичния дефицит и намаляването на икономическите неравенства между страните членки ще бъдат главните въпроси пред мандата на новите европейски институции

ношенията парламент – Европейска комисия – Европейски съвет. Това в допълнителна степен би увеличило дистанцията между гражданите и върха на европейската управленска пирамида.

2. Победите във Великобритания и Франция на евроскептичните партии е безспорен индикатор за негативните нагласи в съответните национални общности по отношение на загълбочаването на европейската интеграция. Партиите на г-н Фараж и г-жа Льо Пен дават радикалния десен отговор на проблемите пред обединена Европа. Сириза в Гърция и партиите от т.нар. нова радикална левица в страни като Германия, Холандия и гр. формулират отчетливи анти-капиталистически заявки. Повишаването на ролята на радикалните партии (и отляво, и отясно) е пряк резултат от изчерпването на традиционните политически елити. Като че ли нито ЕНП, нито ПЕС нито Либералите успяха да убедят европейските граждани в способността си да реализират конкретни действия за преодоляването на финансовите и икономическите проблеми. Така центристият консенсус постепенно губи своята легитимност сред все повече европейски граждани, за сметка на радикалните политически предложения.

Ерозиращата подкрепа за традиционните партии от центъра е резултат и от усещането за наличието на огромен демократичен дефицит в процеса на вземане на решения в институциите на ЕС. В подобен контекст въпросите на радикалната десница – кой избира и назначава висшите европейски функционери и имат ли те право да решават съдбата на гражданите на съюза, звучи все по-адекватно. В същото време левицата е твърдо против влиянието на т.нар. „тройка“ (Европейска комисия, Международен валутен фонд, Европейска централна банка) по отношение на формирането на икономическата и финансовата политика на съюза. Налице е все по-популярното разбиране, че водещата роля на тези институции, които не подлежат на демократичен контрол, следва да бъде преосмислена.

Преодоляването на демократичния дефицит и намаляването на икономическите неравенства между страните членки ще бъдат главните въпроси пред мандата на новите европейски институции. >

Партиите на Марин льо Пен (горе) във Франция и на Найджъл Фараж във Великобритания дават радикалния десен отговор на проблемите пред обединена Европа

У нас изборите преминаха при много ниска активност и на принципа - може и да няма за кого да гласуваме, но винаги ще намерим срещу кого

Българското измерение

Ако погледнем резултатите в контекста на набелязаните по-горе общоевропейски рамки, лесно можем да се изкушим да направим следните изводи: българските граждани казаха твърдо „да“ на проевропейската позиция и „не“ на евроскептицизма. Предпочетоха дясната икономическа визия за „разумни ограничения“ пред лявото предложение за „социална Европа и край на режима на строги ограничения“. Избраха либерализма пред десния радикализъм.

Ако пречупим резултатите през спецификите на българския политически процес, изводите изглеждат малко по-различни. Отвъд натрапчивия политически разговор за победители и победени се откриват някои по-дълбоки системни тенденции, които до голяма степен ще предопределят развитието на политическия процес в страната.

1. На изборите гласуваха малко над 2 млн. души, или по-малко от една трета от имащите право на глас. Много отчетлива е високата избирателна активност в секциите с преобладаващо ромско население. Причините за ниската активност могат да бъдат няколко. От една страна, това е задълбочаващата се криза на политическото представителство, чиито резултат е често срещаният коментар „няма за кого да гласувам“. На следващо място е усещането,

че нашият глас няма никакво значение по отношение на процесите на вземане на решение на европейско равнище. На трето място можем да поставим вялата предизборна кампания, която не успя да събуди интереса на мнозинството българи. В крайна сметка, зад победилата партия стоят около 10% от имащите право на глас, а зад партията, с чиито мандат е съставено правителството - около 7%. Това в достатъчна степен говори за неспособността на двете най-големи партии да мобилизират гражданска енергия и да послужат като силен източник на политическа идентификация. Този проблем оставя голямо пространство за оспорване на легитимността на следващата управленска конфигурация, независимо от нейния състав.

2. Отново се препотвърди преторално поведение – може да няма за кого да гласуваме, но винаги ще намерим срещу кого. БСП се опита да доминира кампанията, като едновременно сръжеше две тематични линии – на европейското ляво и на борбата с ГЕРБ на националния терен. За избирателите като че ли втората линия се оказа по-близка. По този начин се получи мобилизация на противниците на правителството, и в частност на БСП. Без риск от каквото и да е преувели-

чение можем да твърдим, че голямата част от „десните гласове“ са резултат от мотивацията за гласуване срещу БСП, отколкото осъзната подкрепа за политиките на ЕНП. Този негативен принцип не изглежда скоро да бъде преодолян, като се има предвид изключително конфликтният характер на българския политически процес, в който като главно достоинство на дадена политическа сила обикновено се изтъква неговостта на нейния политически противник. И на тези избори позитивните политически предложения почти не се случиха, въпреки че характерът на евроизборите предполага именно това.

3. Кризата на легитимност на традиционните елити и в България роди своя популистки отговор в лицето на коалицията около ББЦ. Странната компилация от разнопосочни идеологически послания, обещания за разправа с лошите политици и заклинания за вярност на „народа“ произведоха двама представители в Европейския парламент. Г-н Бареков предложи лесни отговори на трудни въпроси и спечели около 200 хил. гласа. За какъв тип европейска политика са тези гласове при положение, че не беше казано към коя парламентарна група ще се присъединят депутатите на ББЦ, ще си остане загадка. Едно обаче е ясно – радикалният популизъм ще печели все повече привър-

женици, докато демократичният модел не започне да произвежда осезаеми политически и икономически резултати.

4. Желанието за солидно политическо присъствие на ДПС в българския политически живот гонесе четири депутатски места на европейската либерална фамилия. Очевидно българският либерален електорат по някакъв начин е успял да съчетае обещанията на ДПС за устойчиви субсидии на тютюнопроизводителите и повече социални придобивки за най-бедните с предложенията на европейските либерали за повече дерегулация на единния европейски пазар и по-малко бюджетно преразпределение. Силното представяне на ДПС е категорична заявка за участие в следващото управление, независимо от това с чий мандат ще бъде съставено то.

Това, което се случи на изминалите избори, няма как да не изиграе своята роля в българския политически процес. Отново на гневен рег излиза въпросът за нуждата от предсрочни парламентарни избори и това очевидно ще е основната линия на интерпретация на резултатите от страна на парламентарната и извън парламентарната опозиция. Подобен въпрос обаче върви ръка за ръка с отговор и предложение относно бъдещата управленска коалиция. Българските избиратели, а и политическата система имат огромна нужда от позитивни политически предложения – да се гласува „за“ някого, а не „срещу“ някого. Политическата криза в България може да бъде овладяна само чрез структурирането на стабилен управленски проект, а това е невъзможно, докато българските партийни елити продължават да се занимават основно с премерване на политическите си недостойнства.

ГЕРБ спечели със значителна преднина, въпреки че БСП се опита да доминира кампанията по две тематични линии - на европейското ляво и на борбата с ГЕРБ на националния терен

Силното представяне на ДПС е категорична заявка за участие в следващото управление, независимо от това с чий мандат ще бъде съставено то (на снимката - Лютви Местан гласува със съпругата си Ширин и сина си

СТОЯН ЙОТОВ, ВИКТОР ЛЕВИ

Евробюрократията бави старта на новите програми

Необходимо е да се създаде система за мониторинг на ефекта от усвояването на средствата, настоява Кристина Цветанска

Кристина Цветанска е председател на УС на Българската асоциация на консултантите по европейски проекти (БАКЕП) и изпълнителен директор на ЕЛАНА Инвестмънт. Тя е консултант с 14-годишен опит в предприсъединителни и оперативни програми на ЕС, както и в международни донорски програми. Разработва и управлява проекти на производители от индустрията и земеделието, както и на общини по ОП „Конкурентоспособност“, Програма за развитие на селските райони, ОП „Регионално развитие“, ОП „Околна среда“, САПАРД, ФАР и редица международни програми.

ЯНА КОЛЕВА

оспожо Цветанска, твърди се, че европейските институции са силно бюрократизирани, забравили са своите действителни функции и техният капитан вече не знае накъде води кораба. Какъв е вашият поглед към тези критики от гледна точка на общоевропейската икономическа политика и разпределението и управлението на общия финансов ресурс?

- Забавянето на много процеси действително се дължи на голямата бюрокрация в европейските институции. Стотици регламенти очертават рамката на следващия програмен период за държавите членки. Същевременно приемането на само един регламент отнема години. Все още не са финализирани и приети голяма част от регламентите, които представляват правилата за разпределяне на финансовия ресурс. Точно по тази причина се забавя подготовката на новите програми при нас и затова те ще стартират по-късно. За съжаление, целта на Европейския съюз да има конкурентоспособна икономика на останалите световни сили е трудно изпълнима при тази бюрокрация.

- На какъв етап сме в усвояването на европейските фондове, в

”

Бизнесът настоява да има обявен график със схемите и той да се спазва

“

най-добрия случай какъв процент ще успеем да оползотворим?

- Усвояването по програмите върви с различна скорост. По данни от 30 април 2014 г. общият процент на изплатените средства по всички фондове е 61,71%. За съжаление, няма устойчивост и постоянен ритъм в различните програми, така че е трудно да се надяваме на максимални резултати. Например по Програма за развитие на селските райони (ПРСР) са договорени 94% от средствата, но са изплатени 63%. Тук трябва да отбележим, че този процент е такъв заради изплатените аванси на общините за техните проекти, но дали те ще бъдат реализирани, все още не се знае. По ОП „Конкурентоспособност” (ОПК) са договорени 101% и са изплатени 63,7%. Засега най-високо е усвояването при ОП „Развитие на човешките ресурси”. Там са изплатени 69,75% от средствата. Моите очаквания са, че програмата за бизнеса (ОПК) ще успее да усвои най-близо до 100-те процента, защото управляващият орган прие да прило-

”

Все още администрацията се държи враждебно с бенефициентите, като че ли те са потенциални нарушители

“

жи гъвкаво подхода на наддоговарянето.

- Липсва българска равностметка както за усвояването на предприемаческите фондове, така няма оценка и за ефективността в използването на европейските средства през първия програмен период. Защо?

- Все още не може да се направи ясна равностметка за първия

програмен период (2007-2013 г.), защото за да се направи сериозен и достоверен анализ, трябва всички проекти да приключат и да бъдат изплатени. Реалистично, необходимо е да мине поне една година след завършване на проекти за модернизация, за да може да се види ефектът при фирмите. Но и преди да се направи подобен анализ за положителния ефект от програмите върху икономиката е безспорно ясно, че благодарение само на тях фирмите увеличиха инвестиционната си активност и инвестираха в периода на финансова криза. Иначе, за да се получи представа от ефективността на европейските фондове върху икономиката, трябва да има постоянен мониторинг и да се правят периодични анализи. Те са важни за насочване на програмите и подобряване на условия, които представляват пречки пред усвояването. Затова от БАКЕП настояваме за новия програмен период да се създаде система за мониторинг на ефекта, от която периодично да се публикуват анализи, за да е прозрачно за всички

как допринасят евросредствата за икономиката.

От друга страна, при подготовката на програмите за следващия период трябва да се следи не само ефективността, но и целесъобразността на проектите. Например при общинските проекти предлагаме да се измерва целесъобразността на проектите, за да не се одобряват и изпълняват такива, от които няма нужда – да речем, изграждане на стадион в село. Допълнителен важен аспект при оценката на проектите е да се съобразява капацитетът за подготовка и изпълнение на проекти от страна на бенефициентите. Тук пак ще дам пример с общински проект – не е реалистично да се очаква, че община с малък персонал и бюджет под 1 млн. лв. може качествено и навреме да се справи с изпълнението на проекти на стойност 20 млн. лева. Това е един от лошите примери от изминалия програмен период, които трябва да избегнем в бъдеще.

- Без да ви възлагаме свърхфункции, каква по ваша преценка е ефективността на прилагането на европейските програми у нас?

При липсата на наблюдение на ефективността в пряка връзка с ре-

”
 Управлението на европейските фондове не бива да се влияе от политическите промени
 “

алната бизнес среда е много трудно да се прецени. Мониторингът трябва да е свързан с нуждите на икономиката и на тази база да се прави преценка. Сега в програмите има написани индикатори и бройки, които може и да се изпълнят, но какво носят те и каква връзка имат с икономическото развитие, не е ясно.

От друга страна, за да стартираме новия програмен период, не можем да спрем времето и да чакаме да се направи анализ. Преди всичко, трябва да се действа бързо и гъвкаво, за да се очаква ефект.

- Какво според вас е най-добро-

то и най-лошото, което се заглава като очаквания и прогноза за новия програмен период?

- Най-лошото за бенефициентите е да се правят непрекъснато някакви промени. Да няма никаква прогнозируемост за програмата, условията и изпълнението. Непрекъснатите промени в нормативната уредба, които често са неадекватни на реалната бизнес среда, отблъскват бизнеса, защото му губят много излишно време, а го карат да прави и разходи. Вече имаме гостатъчно дълъг период на опит в програмите и може да се прецени коя практика е работеща. Най-лошото за програмите е, когато се изхвърля нещо работещо, което е създавало рутина и организация във фирмите, и да се започне наново. Както за администрацията, така и за бизнеса е важно да има яснота и устойчивост. Най-доброто, което може да се случи за новия програмен период, е да се запазят механизмите, които са доказали ефективност, и да има ясна прогноза кое кога ще се случва. Така фирмите ще могат спокойно да направят инвестиционните си планове и програмите да изпълнят целите си. Иначе бизнесът не знае кога да планира инвестиции и прави много по-големи разходи, за да се съобрази с хаоса в програмите. Например миналата година при неяснота кога ще се появи една или друга схема по ОП „Конкурентоспособност”, всички фирми кандигатстваха по всяка нова схема. Администрацията от своя страна не можеше да се справи с големия брой получени проекти.

- Кое би подобрило целия процес?

- Обявяването на график със схемите, които да се спазва, е нещо, което бизнесът много си пожелава за следващия програмен период, за да може да планира спокойно инвестициите си. Най-доброто пожелание е новите програми да стартират, без да чакат одобрение от Европейската комисия, за да не се получи вакуум в икономиката от гледна точка на инвестициите. Банките все още не са склонни да бъдат голям кредитор на инвестиционната активност на бизнеса, така че европейските фондове са животоспасяващи за икономиката. **И**

20 ГОДИНИ ОГЛЕДАЛО НА МЕДИИТЕ

MEDIAMIXX

MEDIAMIXX.INFO

4-7 ЮНИ

АЛБЕНА

ГЕНЕРАЛЕН СПОНСОР

ОФИЦИАЛЕН ДОМАКИН

sopharma®

45 *Albena.bg*
Oasis for holidays

Алесандро Бутиче:

ЕС иска да възроди предприемачеството

За последните 7 години сме подпомогнали българските малки и средни фирми с близо 1 милиард евро, казва директорът Комуникации на ГД „Предприемачество и индустрия“ на ЕК

ИВЕТА БАЛЕВСКА

—н Бутиче, кои са основните инициативи на Дирекция „Предприемачество и индустрия“ за подпомагане на малките и средните предприятия /МСП/?

- Законът за малкия бизнес /SBA/ и залегналият в него принцип “Първо мисли за малките” е крайъгълният камък в действията на Европейския съюз за защита на малкия и сред-

ния бизнес. Този закон беше приет през 2008 г., точно когато започна и финансовата криза, и поради тази причина неговата цел беше да се подпомогнат дребните бизнесмени в Европа, да получат подкрепата, от която имаха нужда, за да могат да се закрепят. Този закон успешно постави малките и средните предприятия в центъра на вниманието на европейските политици. На практика това означава, че както ЕК, така и

страните членки трябваше да осигурят всички законови норми и правила, които дават възможност на по-малките предприятия и фирми лесно да ги приемат и прилагат. През 2011 г. беше направен отново преглед на закона, и тогава бяха определени основните мерки, които трябваше да предприемат ЕК и отделните държави членки, за да улеснят малките и средните предприятия при усвояването на средства и достъп до пазарите, за по-успешното преодоляване на административните бариери и за стимулиране на предприемачеството, включително сред жените и младите хора.

- Как работи вашата дирекция по такива програми с български предприятия и какви са вашите наблюдения за развитието на този сектор у нас?

- Колегите от Дирекцията за индустриална политика и подпомагане на малките и средните предприятия поддържат постоянни контакти с представители на бизнеса от България. Те

Алесандро Бутиче е директор на Дирекция „Комуникация и информация“ в Главна дирекция „Предприемачество и индустрия“ на Европейската комисия. Разговаряме с него за работата на дирекцията по подпомагане на предприятията и новите програми, насочени към бизнес, за програмния период 2014-2020 г.

ЕМИЛИ ХРИСТОВ

им предоставят без-
възмездни консултации за
по-лесното разбиране и при-
лагане на европейските препо-
ръки и нормативни документи, които
се правят в докладите за напредъка
и развитието на страната ви и са
свързани с провеждането на рефор-
ми. Помощ оказваме и при събиране-
то и обработването на информация
и данни, предоставени от компе-
тентните европейски институции.

Европейската комисия отдава го-
лямо значение и оказва значителна
помощ на консултативните съвети
по въпросите на бизнес контакти-
те, на брокерския и технологичен
обмен. Такива съвети са създадени
във всички страни членки, включи-
телно и в България. Те са част от
Европейската мрежа на предприема-
чите, която в България се ръководи
от Фондация ПИК /Приложни изслед-
вания и комуникации/ - (The Applied
Research and Communications Fund
(ARC Fund).

Европейската програма „ДЖЕРЕ-
МИ“ /JEREMIE/ работи много успеш-
но в проблемните региони и области,
в които достъпът до финансови
средства е по-труден. Над 4000 фир-
ми вече са се възползвали от въз-
можностите на програмата за под-
крепа и отпускане на нисколиквени
банкови кредити.

Въпреки относителния напредък
между 2007 и 2011 г., икономиката на
България все още се характеризира с

ниска производителност и преобла-
даване на ниско- и средно-техноло-
гични производства, като най-силно
са развити секторите, свързани с
храни, напитки и тютюн. Преходът
от икономика, базирана предимно
върху източници на суровини, към
икономика, основана на иновациите,
представлява истинско предизви-
кателство. Все пак, компаниите,
използващи средна и висока техно-
логия, произвеждат 29% от обща-
та добавена стойност и осигуря-
ват заетост на 21% от работната
сила в производството. В рамките
на Стратегията Европа 2020, Бъл-
гария се стреми да инвестира 1,5%
от БВП в изследвания и развитие до
2020 г., което е твърде амбициозно,
като се има предвид, че текущата
интензивност е малко над 0.5%.

**- Какви са различните форми на
подпомагане за малките и средни
предприятия?**

- Програмата COSME – това е
най-важната програма за периода
2014-2020 и означава конкурентос-
пособност на малките и средните
предприятия. Тази програма ще даде
нов тласък на европейската икономи-
ка чрез улесняване достъпа до кре-

”

*Нова програма COSME
2014-2020 ще улесни
достъпа до кредити
на малките и средните
предприятия*

“

дити и пазари вътре и извън Европа
за малките и средните предприятия
и чрез създаване на благоприятна
среда за по-нататъшния им проспе-
ритет. Необходимо е само да посе-
тите финансовия портал на ЕС и да
се свържете с някоя от над 1000-та
финансови институции, които рабо-
тят с нас, и след това да кандидат-
ствате за финансиране. Процедура-
та за кандидатстване е абсолютно
същата, каквато се използва при
обикновен банков кредит. В България
ние работим с над 20 банки и фондо-
ве за дялово участие, за да може да
се улесни достъпът до финансиране.

Нашата подкрепа към българските
предприятия вече показва впечатля-
ващи резултати. През последните 7
години Европейската инвестиционна
банка предостави на български мал-
ки и средни предприятия кредитни

линии за почти 1 млрд. евро. В рамките на програмата на ЕС JEREMIE ние сме подпомогнали над 6000 малки и средни предприятия в България с повече от 465 милиона евро.

- Разкажете повече за новите програми през програмния период 2014-2020 г. за подпомагане на предприемачеството.

Най-важният аспект, свързан с предприемачеството за периода 2014-2020, си остава Планът за действие. Неговата основна цел е отново да бъде "запалена искрата" на предприемаческата дейност в Европа. Проучванията показват, че много по-малко европейци се замислят дали да започнат собствен бизнес, в сравнение с жителите на много други развити икономики (напр. Китай - 56%, САЩ - 51%, Европа - 37%) – това са данни на Евробарометър за 2012 г. и показва твърде тревожна тенденция, тъй като предприемачеството е един от най-мощните двигатели на икономическия растеж. В Плана за действие се призовават администрациите на всички нива да предприемат необходимите действия по три "стълба" - 1. Обучение по предприемачество; 2 Създаването на подходяща среда, в която предприемачите могат да се развиват и да разширяват своя бизнес; 3. Промотиране на различни модели към специфични групи от потенциални предприемачи.

Намерението ни е през следващата година да създадем - на ниво ЕС – мрежа за предприемаческо обучение. Чрез нея ще се подпомага обучението в цяла Европа. Много важно е да достигнем и до онези специфични групи в обществото, които са по-слабо представени в средите на предприемачите, както и към онези, които по-трудно биха могли да се възползват от традиционните услуги и обучения - жените, възрастните хора, младежите и мигрантите.

Нека да дам пример с предприемачеството и бизнеса сред жените. Техният потенциал като творчески възможности и предприемачески умения все още не се използва достатъчно. Днес дамте представляват само 34.4 % от занимаващите се със собствен бизнес в рамките на целия Европейски съюз, и около 30% от стартиращите някакъв вид пре-

ЕМИЛ ХРИСТОВ

приемаческа дейност. Това е и една от причините основните инициативи в Плана за действие в областта на предприемачеството да са насочени към гамската част от населението.

В рамките на друга важна финансова инициатива – COSME, през 2014 г. ще отбележим 5-ата годишнина на програмата Erasmus for Young Entrepreneurs (EYE) /ЕРАЗЪМ - за млади предприемачи/. Това е мобилна схема, базирана на една много обикновена, но твърде ефективна концепция: нови или начинаещи предприемачи биват приемани да гостуват на предприемачи с богат опит от друга държава за около 6 месеца. През този период те си сътрудничат като равноправни партньори, обменят идеи и допринасят взаимно за развитие на бизнеса си. Досега са реализирани 2500 такива обмени, 5000 предприемачи са били

одобрени, а други 9000 са кандидатствали веднага след стартирането на програмата. До 2020 г. смятаме, че ще бъдат осъществени около 10 000 обмени. Към момента програмата се прилага от близо 180 местни организации, подкрепящи бизнеса във всички сектори, в цяла Европа, включително и в България.

- Сред целите на европейската политика към предприятията е намаляване на барьерите пред предприемачите и стимулиране на нови предприемачи. Какво сочи статистиката в последните години – по-лесно ли е да се стартира бизнес в рамките на ЕС и в рамките на България, конкретно?

- Както комисията, така и страните членки полагат съществени усилия, за да могат да бъдат реализирани различните реформи и инициативи в подкрепа на малкия

бизнес. Така например, през 2012 г. са били необходими средно 5.4 дни и 372 евро за стартиране бизнеса на частно ООД. За сравнение - през 2007 г. за същото са били необходими 12 дни и 485 евро. Това се дължи до голяма степен на подобряване обмена на добри практики и опит, финансирани от програмата Ecentral U CIP, която е предшественик на програмата COSME. Надяваме се ситуацията да се подобри още повече в периода 2014-2020-а.

- В какво се изразява индустриализацията на Европа и в каква насока икономиката на общността има нужда от реструктуриране?

- През март 2014 г. Европейският съвет подкрепи нашия "План за възраждане на европейската индустрия" /For a European Industrial Renaissance/, като основно сред-

ство за насърчаване на инвестициите, стимулиране на иновациите и възстановяване на работни места в предприятията на територията на цяла Европа. За пръв път на среща на високо равнище на ЕС се дискутираха въпроси на индустрията, което показва, че страните членки са готови за решителни съвместни действия при преодоляване на слабостите на ЕС в индустриалния сектор. Като цяло ние се нуждаем от реиндустриализация, която да бъде иновативна, "зелена", технологически напредваща и модерна. За тази цел, Планът на ЕК включва основните рамкови условия като например: достъп до финансиране, насърчаване на иновациите и уменията, прилагане и изпълнение на законодателството, свързано с вътрешните пазари.

- Дирекцията има инициатива

”

Европа се нуждае от реиндустриализация, която да бъде иновативна, „зелена“, технологически напредваща и модерна

“

за борба със забавеното плащане между фирмите. Докъде е тя и какви мерки могат да бъдат предприети срещу този проблем?

- Както в Европа, така и извън нейните граници, малките и средните предприятия са твърде уязвими в тази насока и това е една от основните причини за фалит. Липсата на специални защити за този вид предприятия не само е рисковано за бизнеса, но води и до обезкуражаване на много предприемачи от поемането на нови бизнес отговорности. Поради тези причини Европейската комисия е изготвила многообразни предложения, с цел предоставянето на малките и средните предприятия на такава помощ, от която те се нуждаят, за да вляят повече динамика в европейската икономика. По предложение на ЕК, Европейският парламент и съвет приеха Директива 2011/EU за противодействие на отлаганите плащания в търговските сделки. Сред другите нововъведения е и настояването обществените органи да плащат за получаваните от тях стоки и услуги в рамките на 30 календарни дни, и само при изключителни обстоятелства – до 60 дни. Комисията извършва мониторинг върху коректността на спазването на тази директива от всички държави членки. Същевременно тя провежда и информационни кампании във всички страни, за да бъде сигурна, че малките и средните предприятия са добре запознати с правата си. **И**

Стоян Панчев (вляво) и Аркади Шарков са сред създателите на Българското либертарианско общество

Либертарианството защитава естествените човешки права, но си остава малко познато и приемано с резерви

ФОТО: СТОЯН ЙОТОВ

ЛЮДМИЛ ЗАХАРИЕВ

Свобода. Свобода в пълния смисъл на думата - както в икономически, така и в социален аспект. Тази дума трудно може да бъде дефинирана от закон или наредба. Има обаче идеология, която я проповядва – либертарианството - течение, защитаващо естествените права - правото на живот, правото на лична свобода, правото на собственост и правото на стремеж към щастие.

Теорията

Либертарианството има немалко последователи, но не е сред основните идеологии. За сметка на това поддръжниците му са може би най-пламенните защитници на идеите си. В тази роля влизат двамата от основателите на Българско либертарианско общество - председателят Стоян Панчев и Аркади Шарков, експерт в икономическите анализи на здравната система; финансистът Владимир Каролев; икономистът, съосновател и директор на Института за пазарна икономика (ИПИ) Красен Станчев; както и Петър Ганев, старши икономист в ИПИ.

„Идеята ни е да убедим хората, че

Идеология на

всеки човек има собствена глава на раменете си и може да мисли сам за себе си. Моята дефиниция за либертарианството е, че то е свобода на индивида”, казва Аркади.

„В най-съвършен вид, това е класическият либерализъм, както го познаваме от трудовете на Джон Лок. Т.е. това е вяра, обяснение на света и обществото и поведение на отделния човек, които приемат, че хо-

рата са изначално свободни. Хората имат неотменимо право на живот, собственици са на самите себе си и на резултата от своите замисли и усилия. Либертарианството е последователна защита на отделния човек от насилие или заплахата от насилие спрямо неговия живот, избор и собственост”, пък смята Красен Станчев.

Според Стоян използването на

Декларацията за независимостта на САЩ се счита за един от основните документи на либертарианството

ФОТО: УИКИПЕДИЯ

Конкуренцията е враг на корупцията, казва икономистът Владимир Каролев

мер е до голяма степен класически либерал и минархист, но някои либертарианци не са толкова положително настроени спрямо него поради една-единствена причина - позицията му за централните банки. Либертарианците ги разглеждат като един от най-големите проблеми за икономиката и застъпват теорията, че те са основен виновник за икономическите кризи.

„Най-доброто определение за пари е метод за разплащане”, казва Аркади. Идеята обаче е, че той трябва да е решение на пазара. Затова и голяма част от либертарианците са фенове на Bitcoin. Това е първата валута, която не е регулирана и поне за момента не може да бъде спряна”. Затова и той я нарича „анархо-валута”.

Друг от основните принципи на либертарианството е неприкосновеността на частната собственост. „Да, при идеален свят от либертарианска гледна точка ще има земи, в които ще бъдат допускани хора изцяло според желанието и правилата на собственика, но ще има и места, на които няма да бъдат допускани, просто защото собственикът не иска”, смята Стоян.

„Ако например една група от хора притежава земята в село Розово и реши да не допуска 7-годишни сирийски деца, то това няма да наруши нищо право. Но ако не притежава земята, но въпреки това ги гони от чужд частен дом заради лични съображения, то тя нарушава човешко право и това е чиста агресия”, категоричен е той. „Чувствата и мислите не са права. Ако на мен не ми харесва как изглежда човекът до мен, то това дава ли ми право да го накарам със сила да изглежда по различен начин?!”, пита риторично Панчев.

Външните ефекти обаче също се отчитат според либертарианската идеология. Класическият пример е, когато някой предприемач решава да си построи фабрика върху своя земя точно до частна къщичка на село. Тогава неговото замърсяване има пряк ефект върху личната свобода на други и може да му се потърси отговорност.

Свободата на избор и изповядването на стопроцентов личен избор може да се приложи за всичко - от

СВОБОДАТА

сила и агресия може да е легитимно само при самозащита: „Изхождайки от това, стигаме до нещо известно - критиката към държавата, защото това се отнася и за нея в пълна сила. Тя няма право да взема от парите, които аз изкарвам всеки месец, няма право да се меси във взаимоотношенията ми с работодателя или мои партньори. За много хора това е гигантска крачка в мисленето, но за мен е напълно логично да можеш да избереш как и за какво да похарчиш изкараното от своя труд. Ако искаш да гадеш парите си за спествания за пенсия, то това е твой избор, няма нужда някой да ти казва, че ще спестява вместо теб”.

„Аз възприемам либертарианството като свободата да правиш това, което смяташ за добре, стига да не засягаш или ограничаваш свободата на всички останали. Това е един вид негативно право”, казва Красен Станчев.

Основните форми на либертарианството включват анархо-капитализма, минархизъм, геوليбертарианизъм,

класическия либерализъм, но не се изчерпват с тези термини. Общите черти между всички разновидности обаче са свободният пазар, свещената частна собственост и свободата на личността. Накратко - обществен ред, изграден върху индивидуалните права и свободата. И макар много хора да вярват, че живеят според този възглед, малцина са тези, които осъзнават какво значи всъщност.

Либертарианци

Основните поддръжници на идеологията са Фридрих Хайек, Милтън Фригман, Адам Смит, Джон Лок, Мъри Ротбарг и Лувиг фон Мизес. Някои от тях вярват, че ограниченото централизирано управление е необходимо за защитата на лицата и тяхната собственост от определени престъпления (минархисти), докато други искат пълно елеминиране на държавата като нелегитимна политическа система (анархо-капиталисти).

Носителят на Нобелова награда за икономика Милтън Фригман напри-

използването на наркотици до еднополов брак. Тази свобода се простира и в пазарните взаимоотношения.

„На теория съм против всякакви субсидии”, казва Каролев. „Ясно е, че те са вредни. Но премахването им не може да стане наведнъж, а само с постепенно намаляване на финансирането, от ЕС например. Не е реалистично да не се прави нищо само заради опасността от корупцията. Конкуренцията е враг на корупцията и това е ключът”.

За левите и десните

Според Стоян и Аркади днешната ситуация е много далеч от свободния пазар: „При свободната размяна нямаме държавен монопол върху парите (чрез централна банка) и хилядите регулации на държавата, които създават разнообразие от изкривявания и неефективности”.

„Различни политически течения не ни харесват по свои си причини. Левичарите ни виждат като тотална тяхна опозиция, защото за разлика от тях не виждаме всяко решение на проблем да включва повече политическа и бюрократична намеса. Някои от „десните” също не ни харесват, защото като ги сравниш с нас се оказва, че те са просто груг цвят социалисти - отново искат много държавна и много политически контрол над индивида”, добавя той.

Зараждане

Корените на либертарианството не могат да бъдат точно определени, но най-модерната му структура се оформя след Ренесанса. Най-добре изявено е първо във Франция, после във Великобритания, където в края на XVIII и целия XIX век се развива т.нар. класически либерализъм.

Най-значителното събитие в историята на либертарианството е Американската революция (1775 - 1783). Конституциите на първоначалните колонии са първите юридически документи в историята, които определят, че „всеки човек има неотменими права, основните между които са живот, свобода и собственост.”

Тези гуми по-късно се превръщат в основополагащи за всички либертарианци, независимо от идеологическите нюанси на позициите им. Декларацията за независимостта на

Либертарианството е свободата да правиш това, което смяташ за добре, стига да не засягаш или ограничаваш свободата на всички останали, казва Красен Станчев

Томас Джеферсън заявява открито правото на управляваните да сменят управлението, дори със сила. Резултатите от революцията са създаване на свободно общество, в което държавната власт е ограничена до защитата на собствеността от вътрешни и външни престъпници. Новообразуваният съюз става първата страна в историята, в която се дава пълна свобода на личната икономическа, творческа и обществена енергия на индивидите.

Разликата с либерализма се състои в това, че либертарианството е гума, която е възникнала, защото значението на по-старата гума „либерализъм” е било опорочено. „Либертарианството е класическият либерализъм на XIX век, след като гумата си е сменила смисъла през XX век - и сега, в САЩ особено, е синоним на социализъм”, казва Стоян.

Приложимо ли е?

Напълно е възможно приложението на либертарианството, където и да е по света, категорични са Панчев и Шарков: „Това какво съществува като политически конструкт, изцяло зависи от хората. Ако ти мислиш, че е нормално да бъдеш роб и да строиш пирамиди, то това ще бъде социалният строй. Ако всички сме убедени в това, то няма да има нищо странно, ако видим хора по улиците, които се движат с тежки камъни и строят пирамиди”.

Това е и идеята на Фридрих Хайек, австрийски икономист и философ, лауреат на Нобелова награда за иконо-

мика, който е известен със защитата си на свободния пазар. Неговата теория е, че социалната промяна се случва с промяната на климата на идеите. „В този смисъл, в момента, в който спрем да мислим, че държавата може да краде 40% от дохода ни, то това ще спре да се случва”, добавя Панчев.

„Можем да се върнем назад в историята с прекрасни примери - Медичите, чиято борба за интелектуално надмощие води до прогрес”, добавя Аркади Шарков.

„Мисля, че в чистия му вид либертарианството противоречи на реалността и не би трябвало да се отказваме напълно от държавата в случай, че искаме да приложим гадени либертариански идеи, а не да стоим само на ниво теория. Затова определям себе си като класически либерал”, казва Владимир Каролев. Тук идва и терминът „патарналистично либертарианство”, според който определени идеи, с помощта на науката, могат да се въведат със закон, защото хората не са рационални, както и да се прокарват политики, които да защитават тези идеи.

„Няма как да има само частно образование, съдебна система или здравеопазване, защото винаги ще има хора, които няма да са достатъчно съвестни към себе си и към поколенията си. Но ролята на държавата е да се конкурира с частния сектор”, казва той.

Разбира се, има държави, които са близки до либертарианската визия от икономическа или ганъчна гледна

точка - Хонконг или Сингапур, но в такива страни има много сериозни социални ограничения, на които либертарианците се противопоставят. Важно е да се отбележи, че това са страни, които нямат природни ресурси и икономическият им просперитет се дължи на свободите в тази сфера.

Религия

Аркади и Стоян вярват, че „всеки е свободен да вярва в каквото иска“. Така например, първият е вярващ и религиозен, а вторият - не. Но именно в това е чарът на либертарианците - нека всеки вярва и мисли каквото пожелае, стига това да не засяга правата и свободата на другите, посягнат двамата.

Голяма част от класическия либерализъм може да се проследи към калвинисти и тези ранни протестантски движения. „Да, ние можем да спорим на тази тема, но няма човек, който да каже - трябва да премахнем религията. Това, около което се обединяваме, е, че държавата не трябва да дава пари за религия“.

Гласуване

Много либертарианци отхвърлят участието в изборите, защото го смятат за участие в „системата“, но има и такива, които не приемат този аргумент. „Рядко съм гласувал досега“, казва Аркади. „Аз пък бих гласувал, ако имаше за какво“, добавя Стоян.

Ако имаш депутат, който е либертарианец, защо да не гласуваш

за него?! Може и да е взаимно изключващо се, но така например американският конгресмен Рон Пол използва тази си позиция, за да „рекламира“ идеологията. Затова има функции, които могат да бъдат изпълнявани от политиклибертарианец. Не е невъзможно, но е доста трудно, смятат двамата.

„Едно либертарианско правителство не трябва да очаква втори мандат“, обобщава Аркади. „Проблемът е в това, че действията на политика се определят от желанията на неговите избиратели - един депутат е в парламента, за да разпределя чужди пари. Ако си обещал пари на производителите на тютюн, то ти не можеш да отидеш и да им спреш субсидиите, като те избера“.

„Ако някой счита, че гласуването трябва да е задължително, това очевидно не е правилно и няма как да влезе в моите разбирания. Оттам влизаме в чисто личностен спор дали да гласуваме или не. Факт е обаче, че демокрацията не е перфектна и може има много недъзи, но за момента остава най-адекватната система. А и е по-лесно да си представим наложена либертарианска идея в демократично общество, отколкото в диктатура“.

„В крайна сметка диктатурата е налагане на волята на малцинство над мнозинството, а демокрацията е обратното“, добавя Каролев.

Посланието

Важната цел на либертарианците

е да убедят повече хора в правотата на тази идеология, защото това ще накара политиците да осъзнаят, че управлението на по-малко гържавни средства води до по-добри резултати.

„Огромна част от съществуващото в момента образование е пропаганда. Например във военната история има няколко факта, около които е изградена необективна реалност. Това се илюстрира много добре и от резултатите - голяма част от хората отиват в университет не за да научат нещо, а за документ, който да покажат някъде. Това е проблем на суперсубсидираната образователна система“, казва Стоян.

Така на практика всички либертарианци се обединяват около мнението, че битието се определя от съзнанието, а не от закон. На практика всичко е възможно. Действията на Хитлер, например, са абсолютно законни според нацистка Германия в средата на 90-те, но действията на Шиндлер - не. Накратко - законите са продукт на възможностите.

У нас

Първият либертариански клуб в България е основан през 2012 година в УНСС, а след това следва серия от други клубове, като в един момент те се обединяват под шапката на Българското либертарианско общество. Началото е доста скромно, като сега обществото организира икономически и социални дебати не само в София, а и в градове от страната, на които са канени известни икономисти и финансисти и събират доста по-сериозна аудитория.

Отскоро Българското либертарианско общество събира членски внос от тези, които искат да помогнат на движението чисто финансово, като в момента членовете са близо 100. „Търсим и най-различни спонсори за конкретни събития. Кандидатстваме и за финансиране от либертариански фондации“, казва Стоян, който доскоро е издържал клуба с лични средства.

„Скоро ще сформираме първия си борд и той ще се избира от участниците в дейностите на БЛО. Имаме доста доброволци при нас, като поне половината от тях са студенти“, казва Аркади.

Мероприятията на либертарианския студентски клуб към УНСС привличат интереса на младите

Посланик д-р Елена Кирчева притежава изключително богат административен и управленски опит в държавни институции, в правителствени и неправителствени организации, академичен и преподавателски опит в сферата на правото и икономиката. Има богат опит в дипломатията – била е извънреден и пълномощен посланик на България в Швейцария, Лихтенщайн, Финландия и Австрия.

Името ѝ присъства в класацията на Юбнер „Кой кой е в света“, „Коя коя е от европейските жени“, „Кой кой е в Австрия“. Носител е на Голям златен почетен орден на лента за заслуги към Република Австрия.

Била е депутат в първото демократично избрано Велико Народно събрание след промените у нас, заместник-председател на Конституционната комисия, член на българските парламентарни делегации в Съвета на Европа и в Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа (ОССЕ).

Завършила е право в СУ „Св. Климент Охридски“. Юрист. Доктор по право.

Основател, член на борда и генерален секретар на Виенския икономически форум.

Председател е на Надзорния съвет на Индустиален холдинг България.

Д-р Елена Кирчева

ЛИЦЕН АРХИВ

Енергиен съюз е следващата голяма стъпка за Европа

СВЕТЛАНА ЖЕЛЕВА

—жо Кирчева, през ноември 2014 г. ще се състои 11-ото издание на Виенския икономически форум (VEF). Кои ще са акцентите, кое ще е по-различното на тазгодишното издание?

— Мотото на 11-ия Виенски икономически форум е „Визии и отговорности във време на промени“. Ние живеем в особено време, светът се променя пред очите ни – както поради бързите промени в тази ера на информационни технологии, които правят света глобално място, така и поради желанието, съответно нежеланието, на определени субекти на политическа власт да останат извън тази бърза промяна. Бързите темпове на промени в света на информационните технологии преживява всеки един от нас постоянно, на целенасочени прояви на употреба, съответно злоупотреба, с политическа власт са богати последните международни политически събития.

Затова сме си поставили за цел 11-ото издание на Виенския икономически форум на 24 ноември 2014 г. да се

След всяка наша среща следват конкретни инвестиции, казва д-р Елена Кирчева, генерален секретар на Виенския икономически форум

превърне във Vienna Summit, в среща на върха, да поканим лидерите – тези, които имат задължението да вземат решения и в политиката, и в икономиката, да създадем възможност за търсене на допирните точки, за формулиране на онава, което може и трябва да се направи, за да се ограничи негативното повлияване на икономическите процеси от политически решения.

Виена е град с изключително значение; място, където Изтокът и Западът се срещат исторически, географски, политически, икономически и – много показателно – по манталитет, по особено добър начин. Държавите от Югоизточна Европа – членове на VEF, са и сега в различна степен на икономическо развитие и европейска интеграция, но тя е вече различна от

тази, в която те бяха през 2004 г., при учредяването на VEF. И аз мисля, че точно това прави форума уникален: в различни по степен на икономическо развитие държави се създава мозайка от инвестиционни възможности, характерни за регион, и тя като цяло надвишава аритметичния сбор от такива възможности за всяка страна поотделно. Твърдя, че само съвместната и целенасочена работа в посока икономическо развитие на целия регион ще допринесе за проспериране на всяка държава поотделно. В тази насока голяма роля има доверието между икономическите субекти. Доверието е икономическа категория и ние работим съзнателно и непрекъснато за изграждането и заздравяването му. Това искаме да пролича и на 11-ия Виенски

Виенна Economic Talks гостува и в София през 2010 г.

икономически форум. Дневният му ред вече е определен, чака ни още много и сериозна работа за провеждането му.

- Каква е равностметката за 10-ата годишнина на Виенския икономически форум?

- Форумът бе учреден през 2004 г. и е регистриран съгласно австрийското законодателство като сдружение с нестопанска цел, неориентирано към печалба - такъв е и до днес. Трите компонента на успеха: точното време, точното място и точните хора, бяха налице - останалото е единствено и само работа. Ето така се роди VEF и успехът продължава да ни съпътства.

Виенският икономически форум е Австрийският икономически форум! Но е осъществяването на една българска идея! Искам да подчертая това - по време на учредяването му бях български посланик!

Ноемврийските годишни издания на Vienna Economic Forum се провеждаха в началото в Тържествената зала на Райфайзен банк във Виена, след постепенно разрастване и утвърждаване на форума годишните конференции през ноември са в Palais Niederosterreich, сграда с величие и история, бивше седище на правителството.

Първото издание на VEF извън Австрия бе през 2005 г. в Румъния, ще помня форума ни в Букурещ винаги: тогава най-голямата петролна компания в Централна Европа, базираната във Виена OMV, съучредител на VEF, правеше първи инвестиционни стъпки. Сега е собственик на успешната румънска петролна компания „Petrom”, а днес, почти 10 години по-късно, OMV е и мажоритарен собственик на турската верига „Петрол офиси”. И това е само един пример за развитието на регионалните икономически връзки.

Практиката ни научи, че е полезно да редуваме организирането на форумите във Виена с конференции в гържавите членки на Виенския икономически форум и ние правим това във формата на Виенски икономически разговори (Vienna Economic Talks).

Целта е членовете на VEF, потенциални или вече реални инвеститори в съответната гържава членка, да идентифицират интересите си и възможни партньори за тях на място, в реални условия. Били сме във всички гържави-членки, работим обикновено заедно с местен партньор и сътрудничим със съответното правителство. Списъкът на успешни Виенски икономически разговори в различни гържави стана дълъг през годините. Ние сме верни на оценката, че живеем в информационна ера и всяка информация се въвежда без забавяне на нашата уеб страница www.vienna-economic-forum.com.

За 10 години VEF изгради уникална структура. Участието в различните комитети, които изграждат структурата, е почетно. В Комитета на патроните влизат всички премиер-министри на гържавите членки на VEF, а посланиците във Виена участват в работата на Комитета на посланиците. Всички гържави участват чрез официалните си представители в комитетите на председателите на стопанските камари, на губернаторите на националните банки, на министрите на икономиката. В процес на учредяване е Комитет на кметовете, започна активната си работа Комитет на представители на културата от различни гържави членки. Загълбочава се чувството за съпринадлежност към една общност, което нашите членове особено ценят.

По особено красноречив начин се демонстрира това чувство по време на нашето ежегодно социално събитие - Градинското парти на VEF, което през тази година организирахме за 13-и път. Всяко посолство се представя чрез национална кухня и музикална програма и това е единственото време на

усилена „конкуренция” за вниманието и оценката на стотиците гости от много различни гържави. Градинското парти е в средата на юни, правим го в петък вечер и то е живо, весело, желано и очаквано събитие във Виена, с особен дух и атмосфера.

Останалото е сериозната целогодишна работа за нашите форуми и конференции на базата на сътрудничество! Мотото на VEF е: регионално сътрудничество!

- Изпълнява ли VEF задачите и целите, заради които е създаден?

- Форумът расте, развива се постоянно, което означава, че нашите членове и партньори намират тази форма за подходяща и полезна. Вече отдавна фирмите - членове на форума не са само от нашия регион, VEF се превърна в платформа за среща на икономически интереси и намерения на фирми от цяла Европа и света - имаме членове дори от Индия!

Членове на VEF с най-добри икономически показатели се номинират и удостояват с приз „Партньор на годината”, за 2014 г. това е австрийският енергиен гигант Verbund AG, носител на приза за 2013 г. бяха Австрийските пощи. Призът „Държава-партньор на годината” за 2014 отиде в Черна гора, а по случай юбилейния 10-и VEF през 2014 за „Партньор на десетилетието” бе номинирана Райфайзен банк Интернационал.

Разширяваме и контактите със сродни на нас организации - имаме 26 партньорски меморандуми за сътрудничество със сродни сдружения не само от гържавите членки на VEF, а също например от Лихтенщайн, Франция, Великобритания, Белгия, Азербайджан. От България наши партньори са Конфедерацията на работодателите и индустриалците в България (КРИБ), Българската стопанска камара (БСК), Българската търговско-промишлена палата (БТПП), неотдавна подписахме

Меморандум за сътрудничество с Нов български университет и неговата новосъздадена Лаборатория за изследване на рисковете.

VEF бе създаден с целта да се мотивират австрийските компании да инвестират в региона на Югоизточна Европа, за да бъде подпомогнат икономическият растеж на целия регион. При създаването му в борда влязоха най-големите австрийски фирми с доказано добро име, бордът беше хомогенно австрийски. Сега, за 10 години, които за мен минаха неусетно, в борда на Виенския икономически форум има представители на фирми от различни държави, тенденцията за нарастване на инвеститорския интерес в обратната посока, към Австрия и Средна Европа, е осезателна, създаването на смесени предприятия между фирми на държави членки е добре забележимо. След всеки наш форум мога да кажа каква сделка е последвала, до какъв резултат се е стигнало.

Създадохме си доброто име и славата на място, където се срещат и реализират прагматично интереси на икономически субекти от най-различни държави и форумът ще изпълнява и за напред тази си мисия, заради която е ценен от своите членове и партньори.

И е хубаво чувство - казвам го откровенно, да получиш признание – Република Австрия ни удостои през 2011 г. със статут на Международна неправителствена организация, през 2012 г. добихме специалния Консултативен статут към Икономическия и социален съвет на ООН (ECOSOC).

- Коде е България на фона на изброените постижения и цели?

- Смятам, че макроикономическите показатели на България са добри. Това, което според мен трябва да се промени, е обвързаността на някои икономически силни субекти, станали по особен начин такива, с ежедневната политика. Политиката е служба на народа, и колкото и това да звучи като клише, в една демократично устроена държава то е вярно. В политиката трябва да влизат хора, които имат призвание да служат на обществото, но и които разбират от държавно управление и имат уважение към самата управленска дейност като такава. Там, където икономически модели се налагат по политически съображения, се връщаме назад.

Бях посланик във Финландия по времето на финландското председателство на ЕС и моя основна задача тогава беше да убедя финландското правителство, че България е готова да започне преговори за присъединява-

не към ЕС. Позитивното за България решение бе взето на 10 декември 1999 г., в негова чест в София днес има един малък площад „Хелзинки“.

Днес България е пълноправен член, но аз никога няма да забравя думите на тогавашния министър-председател на Финландия Пааво Липонен: „И помнете, вие желаете да влезете в клуба“. Може би трябва по-често да си припомним това в днешно време! Неоглеждам, когато се търсят или дори директно създават закони „вратички“ за придаване на законосъобразност на политически решения за икономиката. В действащата българска конституция съществува правната норма на чл.5, ал.4, според която „Международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила за Република България, са част от вътрешното право на страната. Те имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат“. Гордея се, че съм автор на този текст, а юристите знаят, че разпоредбите на конституцията имат непосредствено действие!

- А сега накъде гледа VEF?

- Десетгодишната ни история показва, че Виенският икономически форум е нужен на членовете си, на регионалната икономика. Световният икономически форум в Давос, който е посветен на въпроси на глобалната икономика, има повече от четири десетилетия история. Виждам и за VEF перспектива за подобна жизненост, защото ролята на регионалните икономики в глобалния свят все повече

ще нараства. Затова смятам, че е мой дълг да работя и за осигуряване на приемственост, която ще направи това възможно.

Традиция е при подготовката на голямото годишно издание на VEF през ноември всяка година да включваме студенти практиканти от различни държави членки, които следват във Виена. Искаме да им дадем примера на регионалното мислене, да ги накараме да се почувстват като свързващи елементи между родните си държави и държавата на следването, чиито приятели те винаги, по правило, ще останат, да почувстват себе си като част от региона. Да знаете само какво приятно чувство е и колко е показателно когато всеки от тях от балканските държави - от България, Македония, Сърбия, Босна и Херцеговина, Хърватска, Черна гора - говори на своя език, а всички се разбираме! Самата аз много научих от всички тези близки езици! Ако има опасност от недоразумение, и разбира се - при официалните изяви, се „включват“ работните езици – немски и английски. Но дори сътрудниците във форума говорят например и руски език, а най-младото ни попълнение - и турски.

Виенският икономически форум дава платформа, работи върху визии и идеи за развитие на икономиката в регионален мащаб и това е нещо, което е постоянно необходимо.

- Как Европа може да се справи с тежък проблем като младежката безработица например?

- Безработицата, включително и младежката, изисква, предполага съз-

Наградните на Виенския икономически форум 2013 - д-р Ерхард Бузек, президент на Борда на VEF, Бесим Бекай, министър на финансите на Косово, Мило Джуканович, премиер на Черна гора, патрон на VEF, Елена Кирчева, главните изп. директори на Райфайзен банк Интернационал, „Фербунд“, Казино Австрия - членове на Борда на VEF

даване на работни места. Смятам, че наред с мерките в европейски мащаб, всяка държава трябва да намери своята специфична ниша, където се извяват най-добре способностите, компетентностите и дори желанията на младите хора. Това е основно задължение на едно добро управление. Трябва да се поощрява създаването на работни места в частния сектор, държавата трябва да се стреми самата тя да бъде работодател само в рамките на един ефективен оптимум за изпълнение на собствените си функции. Винаги трябва да се търси баланс между интересите на двете страни в работния процес. У нас трябва да има по-голям респект към работодателите.

От друга страна, когато очакваш нещо, бъди по-активен, по-настойтелен, но и по-критичен към себе си. България трябва да даде повече гласност и подкрепа на семейния бизнес. Неслучайно на Виенските икономически разговори в края на април тази година избрахме темата за фамилен бизнес. Австрийска фирма представи проблемите на седма генерация управление на семейно предприятие, в България едва сега се появява втората генерация. Този бизнес, както бизнесът на малките и средните предприятия, трябва да бъде специално насърчаван и подкрепян, младите хора да бъдат повече насочвани да са самостоятелни, инициативни, да се научат да обръщат негативните моменти във факти в своя полза.

- Кога имате възможност, отново сте лектор пред студентите.

Какво им казвате?

- Хубаво е, че младите хора днес могат да избират къде да учат в Лондон или Виена, в Европа или в Съединените щати, на друго място. Но аз им казвам, започнете да сбъдвате мечтите си първо в региона. Няма проблем един българин и един македонец да се разбират, започнете вашия бизнес оттук. Не чакайте да се присъединят всички държави към ЕС и тогава да търсите възможности, направете го сега. Не чакайте да се случи глобалното, за да тръгнете отгоре надолу, а тръгнете по обратния път. Това е вашата малка съседска ниша. Познавам много млади и активни хора и искрено се радвам, че фирмите им правят бизнес в Македония, Сърбия, Молдова или на друго място в региона.

И другото, което им казвам, и то от сърце, е, че не разбирам хората, които се оплакват от работата си. Ами, ако е така, сменете я, намерете вашето призвание, заменете я с това, което ви носи удоволствие, работете от душа и сърце, вместо с имитация на удовлетворение. Това си личи, забелязва се, цени се и винаги носи успех!

- Какви смятате са зачатите на Европа в контекста Европа 2020?

- Трябва да започне изграждането на общ енергиен съюз, за какъвто призова полският премиер Доналд Туск неотдавна. Това е много навременна и ползотворна идея, следващата голяма стъпка, която Европа трябва да направи, и то непременно успешно. Развитието на енергетиката е един от критериите за развитие на общест-

ствата. Това предполага всяко правителство на държава член на ЕС целенасочено да работи по този въпрос.

- На форума отбелязахте и 25-годишнината на Централната европейска инициатива. Как оценявате това сътрудничество?

- Централната европейска инициатива (CEI) е междуправителствено споразумение между 17 страни, председателството се сменя на ротационен принцип. 2014 година е годината на австрийското председателство и то съвпадна с 25-годишнината на CEI и 10-годишнината на VEF.

В CEI членуват и държави, които не са членове на Виенския икономически форум, като Беларус например, и австрийското председателство ни покани да организираме съвместно конференцията по повод на двете годишнини, което беше добър начин да се използва ефектът на синергията на двете организации - VEF и CEI.

Тази обща конференция под мотото „Строене на мостове във време на предизвикателства“ донесе на VEF още един опит: като частна организация да партнира с една междуправителствена организация, която има различни от нас структура, тип на работа, финансиране, а също и различни очаквания за прагматични резултати след конференцията. Но ние го направихме и аз съм доволна: Синергията на двете събития бе високо оценена, а беларуският представител – Уладзимир Улакхович, зам.-председател на Беларуската индустриално-търговска камара, предложи да бъде домакин на следващото събитие на Централноевропейската инициатива, което за нас означава, че сме допринесли за по-нататъшно активизиране на контактите в рамките на CEI.

Виенският икономически форум не само постига и изпълнява много успешно целите и задачите си, поставени преди десетилетие. Признанието на международния ни статут както в Австрия, така и в рамките на ООН, ни дава перспективата да разширяваме все повече обхвата на държавите, с които работим. И аз съм щастлива, че вече имаме първата държава – член на форума, извън традиционните членове от Югоизточна Европа. Това е Латвия, ще следват групи държави от Централна и Северна Европа.

Следващото десетилетие ще е десетилетието на задълбочено сътрудничество и създаване на предпоставки за икономическо коопериране между страните на обединена Европа.

■ РЕГИОНИ

ЕКОЛОГИЧЕН

Работата по програма „Околна среда“ противопостави общините и държавата, вместо да ги обедини. Ако не заработят като партньори, не само че ще останем без водни проекти и депа за отпадъци, но ще плащаме и солени глоби

БОГИНЯ ВЕНЦИСЛАВОВА

Опазването на околната среда ще бъде водещ приоритет на Европейския съюз (ЕС) през следващия програмен период 2014-2020 година. Необходимо е да бъдат предприети мерки за интегрирането на тези политики във всички групи дейности, особено такива, финансирани от структурните инструменти на съюза. Една по-зелена Европа със сигурност звучи по-примамливо за гражданите на 28-те страни членки. Но всички политики, обвързани с околната среда, са истинска главоблъсканица.

Особено в България. Актуалните проучвания нареждат страната ни на последните позиции на най-различни класации. Нека само си припомним, че в края на 2013 година изследване на Европейската агенция за околна среда нареди 4 български града в топ 5 на най-мръсните в Европа.

Това само по себе си означава, че страната ни е изправена пред сериозен тест - да разреши проблемите от това естество, за да бъде част от „по-зелената“ Европа. Затова и България е приела ангажимент към ЕС за изпълнението на проекти, познати у нас като „воден цикъл“, и такива за изграждането на регионални депа за твърди отпадъци, както и редица други.

Зелени общини

Деяностите по този тип „зелени“ проекти се финансират по Оперативна програма „Околна среда“. Средствата позволяват хиляди жители да подобрят начина си на живот, най-малко защото водопроводните тръби в голяма част от населените места

Според кмета на Бургас Димитър Николов общините са партньор на МОСВ и ОПОС и е необходимо споделяне на отговорността

не са подменяни от 30-40 години. Това съответно е далеч от екологичните стандарти, а и има негативни последици върху ежедневието и здравето на хората. Средствата, които ЕС отпуска, са в голямо улеснение на България. Доверието в нас обаче е силно разклатено, а повод за това е начинът, по който парите по ОПОС се усвояват.

През ноември 2013 г. Европейската комисия (ЕК) размахна пръст на страната ни и спря 900 милиона евро по „Околна среда“. При повторна проверка от страна на ЕК нередности са открити в 149 проекта на 87 общини у нас. „Ситуацията е критична“, призна министърът на околната среда и водите Искра Михайлова през април.

Решението на Брюксел бе взето след установени нередности в провеждането на обществените поръчки по проектите - смесване на критерии, намаляване на срока за получаване на оферти и не на последно място, неравно третиране на участници. Има възможност държавата ни да изгуби близо 180 млн. евро по тези проекти. Те са стартирани от общините след одобрение на контролните органи по оперативната програма у нас и след регистрация в Агенцията за обществени поръчки. Но ЕК ги спира. Не става ясно къде се разминават критериите на София и Брюксел.

И тук идва още един въпрос - кой е виновен - държавата, която не е установила неточностите в проектите

безпорядък за милиони

Централната власт пък обвинява местните администрации, че толерират определени фирми при класирането в участниците в обществените поръчки. Ситуацията прилича на въпроса за кокошката или яйцето. Факт е обаче, че сериозни санкции грозят общините, а в дългосрочен план могат да доведат и до фалит на някои от тях.

Криви сметки

Община Костинброд, например, има корекция от 23 700 000 лева, оплака се кметът Милен Димитров и призна, че „И

100 години няма да стигнат на общината да плати финансовата корекция по ОПОС“. И в думите му има правота, защото бюджетът на администрацията е далеч по-малък от цитираната сума.

Подобна е ситуацията в много други общини, затова и част от кметовете размахват пръст на държавата и искат да влязат в съдебната зала, където да се реши кой е крив и кой прав.

„Договорите по Интегрирания проект за воден цикъл на Враца са сключени в периода 2010-2011 г. след провеждане на обществените поръчки, всяка от които е преминала през предварителен контрол в Агенцията

по обществени поръчки (АОП)“, коментира за Kmeta.bg градоначалникът Николай Иванов, който смята, че мотивите за наложените санкции на Враца са „семпли“. Подобно е и мнението на кмета на Бургас Димитър Николов, който обяснява, че

проектите на общината са преминали „успешно“ през АОП, но въпреки това местната власт ще трябва да заделни 5 274 435 лева, които да върне.

По думите на екоминистъра проектите, обжалвани пред Комисията за защита на конкуренцията (КЗК) и/или Върховния административен съд (ВАС), могат да минат в графа „без корекция“. Градоначалникът на Бургас твърди обаче, че ако ЕК прогължава да счита, че в тези проекти има грешки, „то това означава, че контролната система на държавата не работи“. Затова според Димитър Николов държавата трябва да поеме отговорността за провала на ОПОС. „Общините са партньор на МОСВ и ОПОС и е необходимо споделяне на отговорността“, категоричен е той.

Други местни управници също виждат подобен проблем - държавата е свършила своите задължения, а впоследствие като зайци изскачат нередност след нередност.

„Проблемът произтича от нежеланието на всички управляващи да приемат един закон за управление на еврофондовете, в който да се разпишат подробно всички правила и целият механизъм по кандидатстване, класиране, отпускане, контрол и одит на средствата. В това число и възможността за проверка по съдебен ред на всичките тези спорове“, смята кметът на Козлодуй Румен Маноев.

Местната власт в Кричим в лицето на градоначалника Атанас Калчев също говори с остър тон на държавата. „Ако се потвърдят финансовите корекции, ще се обжалва в съда и след като минат изборите, ще запознаем ЕК с това, което се случва тук. Но ако

Проектите на община Враца са минали през АОП, но въпреки това местната власт ще трябва да върне 5 274 435 лева

и им е дала зелена светлина, при положение, че следи дейностите по тях, или общините, които са направили обществените поръчки? Всяка монета има две лица, разбира се.

От гледна точка на кметовете, пропуски има в централната власт, откъдето пък обвиняват градоначалниците в некомпетентно провеждане на обществените поръчки, заради което България може да каже „дговижда не“ на въпросните 180 милиона евро.

Част от градоначалниците обясняват, че проблемът с „Околна среда“ е на дневен ред от години. Управниците на общините изразяват недоволство от начина, по който държавата провежда изпълнението на проектите.

Трябва да има закон за управление на средствата от еврофондовете, смята кметът на Козлодуй Румен Маноев (вдясно на снимката - при първата копка на проекта за воден цикъл)

отидат няколко кметове в Брюксел и запознатия комисията със случващото се, има опасност да бъдат засегнати и други оперативни програми и тогава може да стане страшно”, казва той.

Един отбор, два екипа

Картинката е ясна, но не поставя България в хубава светлина. Уж един отбор, но с два екипа - строгата ЕК успя вместо да сплоти местна и централна власт, да предизвика още по-голямо разделение. Обикновено се смята, че проблемите сближават двете засегнати страни, обединени от идеята да намерят решение. У нас обаче централна и местна власт са в заочен спор кой е виновен за провала на ОПОС.

Двете страни трябва да признаят слабостите си, за да няма повторение на ситуацията през следващия програмен период за „Околна среда“

2014-2020 г. Ако липсва надежден контролен метод на гържавата, тя трябва да признае и да го осигури, защото парите, които България взема от ЕС, освен че са важни за развитието на страната ни, са и в голям размер. Само за 2007-2013 година ЕС ни даде 1,5 милиарда евро, за да направим водните си цикли, депата и други проекти.

Ако грешките се допускат от местните администрации, то те трябва да заложат на по-качествен метод на работа при изработването на проектите. И все пак, дори местните власти да са тези, които застрашават доверието на ЕК у нас, гържавата е тази, която трябва да „хване“ нередностите, преди те да станат достояние за служителите в Брюксел.

„Държавата обръна гръб на общините, не толкова на кметовете, в тър-

сене на изход от тази тежка ситуация със спрени пари. Обръна гръб, защото ние предпологахме, че трябва да се изработят някакви мерки, които да защитят достойно позицията на България, но те да са съгласувани с общините, да сме наясно, да са отработени правилата. Всъщност обръна гръб на перспективата за такива проекти, които са много важни за страната ни”, коментира изпълнителният директор на Националното сдружение на общините в Република България (НСОРБ) Гинка Чавдарова.

По думите ѝ тук не са се случили нещата в наш интерес - внезапни писма, които са в разрез с установения нормативен ред за налагане на финансови санкции. „Затова съществуват правилата и процедурите - за да се спазват. Не може да получавам писмо, че имаш финансова корекция от милиони левове и да имаш един

ред обосновка, силно казано обосновка - по-скоро съобщение”, коментира още тя.

Проблемът в цялата ситуация е, че няма мерки, които да защитават националната ни позиция. Бенефициенти по проекти са общините, но те не ги изпълняват по своя приумица, а защото държавата е тази, която е поела ангажименти към ЕС - за пречистване на водите, за изграждане на регионалните депа за отпадъци. Затова и държавата трябва да работи за защита на националните ни интереси, категорична е Чавдарова.

Ето защо при сегашната ситуация НСОРБ има амбицията да срещне кметове и министър-председател за съвместно намиране на решение.

За Чавдарова спрениите средства не са изненада. „Ние сме наясно, че след като е наредено да се извърши втора проверка, то тя не може да завърши с нулев резултат и ще е с някакви открити нарушения”, обяснява тя и признава, че част от неточностите се дължат на индивидуални качества на отделните бенефициенти - или че общината няма достатъчен капацитет, или че е подценила някое изискване.

Решение обаче и има за тази трудност. „Този тип мерки, които трябва да се вземат, са за изчистване на индивидуалните свободни недостатъчни слабости, те се решават най-бързо - оказва се консултантска подкрепа или засилен контрол. Ако след това не е добре свършена работата - налагат се финансови санкции”, казва изпълнителният директор на НСОРБ.

По думите ѝ, когато много бенефициенти допускат едни и същи грешки, това означава, че причината е в самата система за управление на еврофондовете. „Затова не се учудваме, че има наложени глоби. Учудваме се и възразяваме само за това, че те не са наложени по законово установения ред”, допълва тя и подчертава, че част от решението на проблема е да се вземат мерки по отношение на съществени пропуски, защото „днес ги допускат едни общини, но утре

може да са други”.

От НСОРБ са категорични, че наложените финансови санкции са най-мощната наказателна акция срещу страната ни, а общините и тяхната работа са инструментът, който може да е полезен на властта. „С тази практика можем да сме полезни на държавата, като покажем кои са слабите страни в цялата ни система”, казва Гинка Чавдарова.

И община Монтана е с проблемен воден цикъл

Думите ѝ са по-скоро оптимистични, защото не е ясно кой първи ще си признае за грешките. Права е Чавдарова обаче, че от ситуацията се получава един добър урок за България и че от него могат да се възползват както правителството, така и общините.

Дотогава трябва да е ясно, че на дневен ред са много неясноти. Кои ще поеме тежкия товар и ще плати големите пари - централна или местна власт? Как оттук насетне ще се изпълняват проектите по ОПОС, за да не се повтаря случващото се? Има ли опасност ЕК да намери и други неточности и финансовите корекции да скочат още повече?

Всъщност в цялата ситуация от екоминистерството уверяват в едно: Съгласно европейското законодателство стартирането на програма от един програмен период не е обвързано

с приключване на програмата за предишния период, т.е. ОПОС 2014-2020 г. може да стартира независимо от ситуацията по ОПОС 2007 - 2013 г., още повече, че предвид периодите на допустимост на разходите, изпълнението на проекти от двата програмни периода би могло да се засъгли. Същото важи и за проектите.

Веднага след възстановяване на плащанията от Европейската комисия

към програмата, паричният поток към бенефициентите ще бъде възстановен, обещава още от МОСВ.

А докато се възстановят парите, градовете продължават да си бъдат все така разкопани заради полагането на новите водопроводи, хората - все така недоволни, разговорът за спрениите средства - все така загочен, въпросите - все така налични, но без отговори. Като цяло картинката е описана много точно от публициста Иван Хаджийски, който казва: „Българска работа - това е работа необмислена или недомислена, зле започната, без ръководство или нескопосано ръководена, която сякаш по задължение свършва със скандал, за да послужи само за позорна регистрация на печалните си герои”. Трудно е да опровергаем тези думи, след като сме ги доказвали стотици години, но е крайно време.

Екотехнологии, които

Близо 12 хил. т са събраните отпадъци в рамките на инициативата „Да изчистим България за един ден“, в която по традиция в края на април се включиха общини и граждани от цялата страна. Какво може да направим с този боклук? Проф. Венко Бешков веднага пресмята, че килограм битов отпадък съдържа около 10 мегаджаула енергия и се равнява на 2,78 киловатчаса. С тези 12 хил. т боклук може да се произведат 33,3 гигаватчаса енергия.

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Боклукът е световен проблем, но той е и суровина. Не е толкова далеч времето, когато балите с отпадъците на столичани обикаляха из страната в търсене на община, която да склони да ги приеме. За софийския завод за преработка на боклука продължава да се говори в бъдеще време. Технологиите обаче постоянно напредват и колектив от Института по инженерна химия при БАН под ръководството на проф. д-м Венко Бешков и специалисти от фирма „София Инвест Инженеринг“ създадоха

уникален метод

за оползотворяване на енергията от отпадъци чрез пиролиза в условията на нискотемпературна плазма, при която боклукът може да бъде превъртан в гориво. Технологията позволява да се използват отпадъци, които гният и горят, като няма значение какъв е техният произход, биоразградимост или съдържание на влага.

Земеделски, животински и хранителни отпадъци, активна утайка от пречиствателните станции, пластмаса, хартия, дървесина, които не подлежат на оползотворяване, са подходяща суровина. Чрез плазмена пиролиза те се превръщат в горещ газ, който може да служи за отопление или за производство на електроенергия чрез когенерация. Разходът на енергия за този процес е 10% от добитото количество топлинна и електроенергия, които са в съотношение приблизително 50:50. Коефициентът на полезно действие на когенерацията е около 50%.

Предимството на тази технология е, че решава наболелите проблеми с боклука. Тя позволява почти всички от-

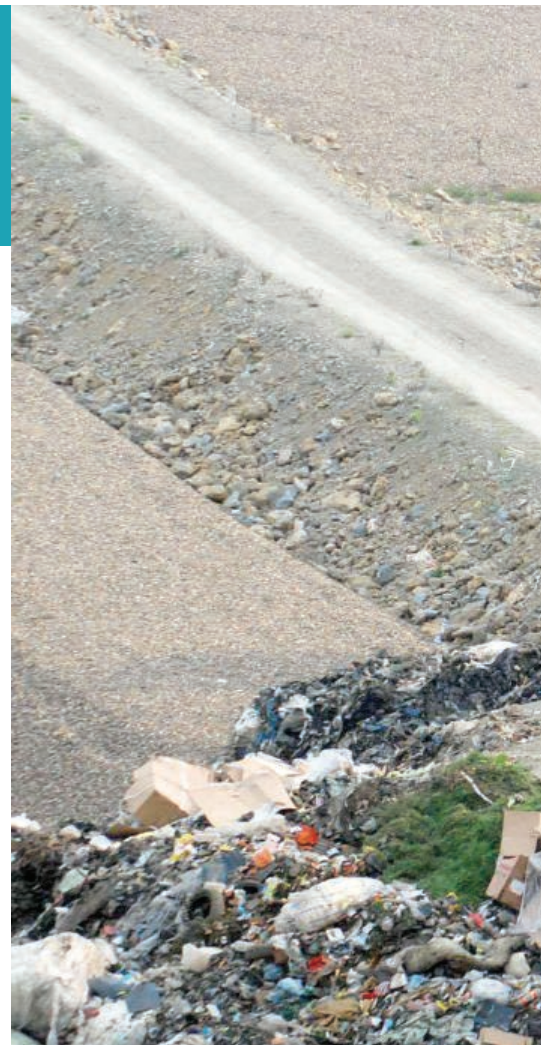
падъци да бъдат превърнати в горещ газ. Остават метал и стъкло, които подлежат на рециклиране. Вече има методи за преработване на инертните строителни отпадъци. Ако технологията бъде масово внедрена, ще се стигне до намаляване отпадъците на сметниците и ще се предотвратят евентуални санкции, които може да бъдат наложени на страната ни заради неспазване на поети екоангажменти.

Боклукът се превръща в енергия, а щетите за околната среда при този метод са далеч по-малки, отколкото ако се ползват пещи за изгарянето му. За сравнение - в инсинераторите се отделят диоксини и други вредни вещества, които трябва да бъдат улавяни от специални съоръжения. При метода на проф. Бешков такива вещества не се образуват, тъй като температурата е между 2000 и 3000°C. Методът е безотпаден и при него няма отделяне на течни продукти като катран. Образува се водороден оксиг, водород, метан и се получава твърд въглероден остатък под формата на въглен, който може да се използва за различни цели: пълнител за автомобилни гуми, активен въглен, електроди или като гориво. Друго важно предимство е, че вместо да се плаща такса смет, боклукът се превръща в

ресурси

чието извозване може да е за сметка на производителя на енергия.

Енергията ще се получава от отпадъци, за които в момента се плаща за депониране, следователно процесът ще е икономически изгоден. Управлението на отпадъците ще се превърне в доходоносна дейност, която ще говеде до рязко намаляване на такса

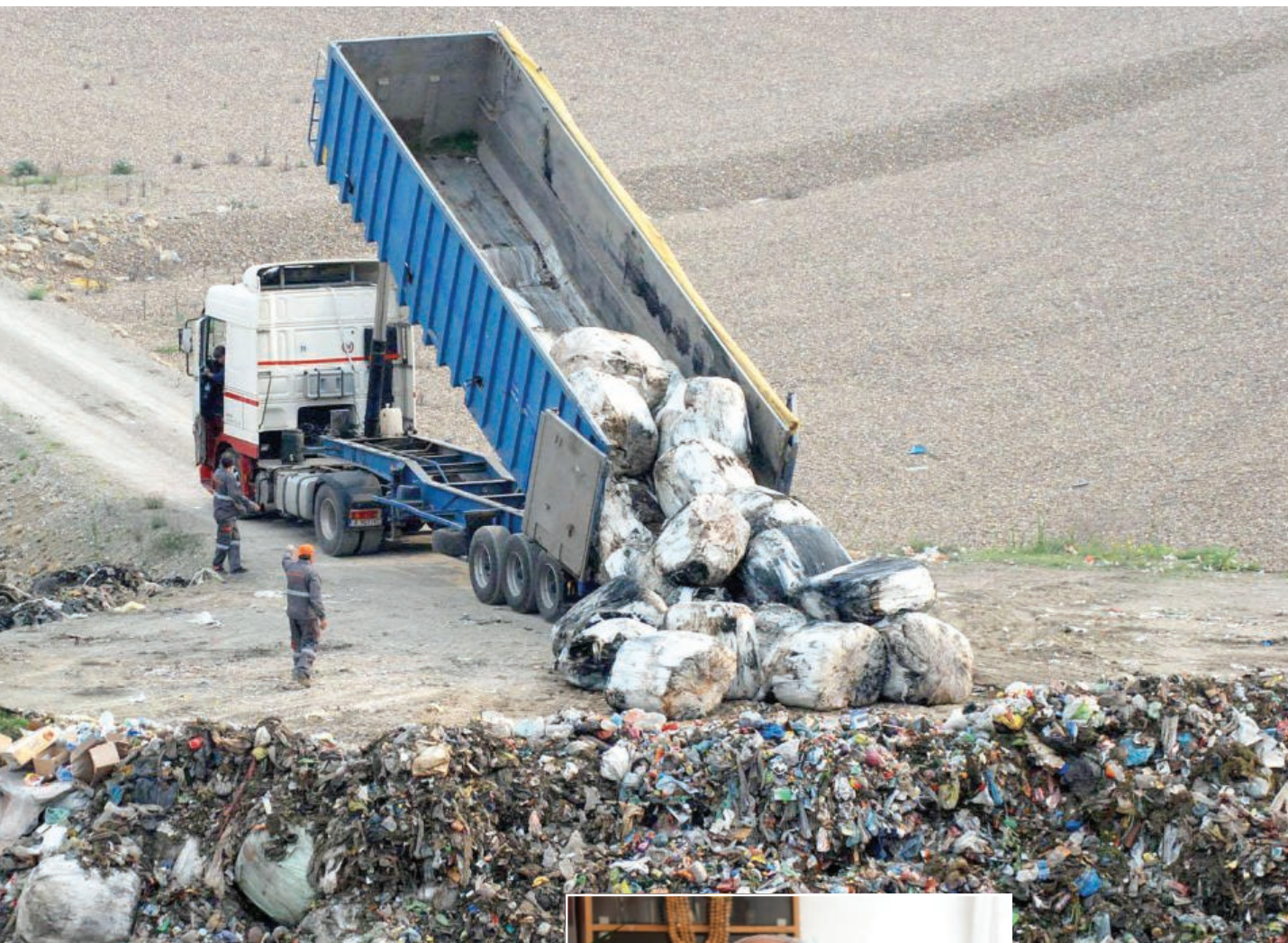

Проф. Венко Бешков разработва методи за добив на енергия от боклук и от сероводорода в Черно море

смет за гражданите и бизнеса, т. е. методът на проф. Бешков за оползотворяване на боклука ще има осезаемо социално въздействие.

През 2012 г., когато научноизследователският проект е завършен, към тази технология на оползотворяване има изключително висок интерес. Правят се много демонстрации, но всички настояват да видят първата пилотна инсталация, за да може да се убедят в икономическите ползи. Има запитвания от западни страни, сред

НИ ПРАВЯТ ПО-БОГАТИ

които Дания, Великобритания, Германия, Холандия, Изтокът в лицето на фирми от Индия и Китай също гледа с любопитство към разработката. Никой обаче не се ангажира с осигуряването на средства, докато фирма „София Инвест Инженеринг“ не намира инвеститор за изграждането на

ПИЛОТНАТА ИНСТАЛАЦИЯ

Тя вече е почти готова и в скоро време предстои демонстрация на възможностите ѝ, след което ще започне производството ѝ за клиенти, които искат да я внедрят в действие. Ще се използва специален електролизер, който ще превръща водата във водородо-кислородна смес, която е нужна за горенето. Капацитетът е 300 kg отпадъци на час. Едно такова >

Проф. д-р Венко Бешков е директор на Института по инженерна химия при БАН от края на 1993 г. досега. В периода 1991-1992 г. е бил зам.-министър на околната среда. Занимава се с моделиране на процеси в химични и биохимични реактори, а напоследък се е насочил към оползотворяването на възобновяеми енергийни източници (в частност от биомаса) чрез някои химични процеси.

Екологичен ефект

на метода за директно третиране на отпадъци чрез високотемпературна пиролиза

съоръжение ще е подходящо за населено място с около 12 хил. души. След като се види как работи пилотната инсталация, ще се прецени има ли възможности за увеличаване размерите на съоръжението. Освен това изгарянето на отпадъците в един голям град може да става не само в една пещ, а в няколко инсталации, което всъщност е по-удобният от транспортна гледна точка вариант.

Научно-практическите търсения на проф. Бешков заслужават внимание и сред тях се откроява разработката за оползотворяването на сероводорода във водите на Черно море чрез производство на електроенергия. Ученият я определя като проект на живота си. По негови изчисления в Черно море се намират запаси от сероводород, с който може да се произведат 9 млрд. мегаватчаса електрическа енергия, която би задоволила потреблението на българското население за 200 години напред. Годишно в Черноморския басейн се образуват около 75 млн. т сероводород, което десетократно надхвърля нуждите на страната от природен газ. Токът ще се произвежда чрез

НОВ ТИП ГОРИВНА КЛЕТКА

– това е съоръжение, в което се пропуска горивото (водород, метан или въглероден окис), а в друго отделение се подава окислител, обикновено кислород. В резултат на химичната реакция, която протича, се получава енергия, която се трансформира

✓ **Производството на енергия, като същевременно се пестят изкопаеми горива**

✓ **Почвите се запазват чрез предотвратяване изхвърлянето на отпадъци. Може да се използват ресурсите от стари съществуващи депа**

✓ **Всички видове емисии във въздуха са ниски. Избягва се образуването на сметищен газ с много висок парников ефект. Отсъства**

неприятната миризма. Не се емитират диоксини, дибензофурани и тежки метали

✓ **Подпочвените води са защитени, защото се избягва освобождаването на инфилтрат от депата**

✓ **Методът може лесно да се адаптира за унищожаването на различни видове промишлени отпадъци като активна утайка, мицели от биотехнологиите, пестициди, опасни медицински отпадъци и др.**

в електрическа. Прилага се принципът на акумулаторите, като горивната клетка е с непрекъснат режим на работа. С такива горивни клетки функционират всички космически кораби и станции и така се произвежда необходимата им електроенергия. В този проект горивната клетка ще използва сероводород от Черно море. Проблемите обаче са много и на първо място е ниската концентрация на този газ. В момента екипът на проф. Бешков работи върху намирането на решение за извличане на сероводорода в концентриран вид, за да може той да има практическо приложение. Заедно с фирма „Рокон“ обмислят как на практика да стане производството на електричество и как токът да се вкарва в електропреносната мрежа.

Ефектът от използването на този метод ще се отрази благоприятно върху екологичното състояние на Черно море, тъй като водите ще се пречистват от натрупания сероводород.

Методът има и друго практическо приложение – в предприятия, където сероводородът е технологичен отпадък. Там може да се произвежда ток и така да се реши екологичният проблем, иначе водещ до тежки санкции. Регулационна компания биха могли да получат от проф. Бешков добро решение за оползотворяване на вредните отпадъци при своето производство. Те може да монтират инсталации за оползотворяване и вместо да замърсяват околната среда, да печелят от опасни емисии, органични вещества, утайки и шлага. Станциите за пречистване на отпадните води може да затворят цикъла с полезни производства.

Проф. Бешков и неговият екип имат интересни идеи с добър икономически ефект. Същевременно те рефлектират и върху опазването на околната среда. Но са нужни пари и разбиране от финансиращите организации, както и желание новите разработки да бъдат внедрявани. **И**

Свилен Димитров:

През последните 10 години Винарна Свищов се утвърди като лидер в производството и продажбата на розе

-н Димитров, разкажете повече за свищовското розе?

- Получихме поредното отличие - сребърен медал на Розе Aureos от един от най-престижните световни конкурси за вина - Concours Mondial de Bruxelles, като то е единственото българско розе, спечелило медал в конкурса, където традиционно над 300 световноизвестни енолози от 41 държави оценяват най-добрите вина в света. Всъщност, медалът не ме изненадва, той е поредното заслужено отличие измежду многото призове които спечелиха розетата на Винарна Свищов през последните години от конкурсите в Кан, Германия, Чехия, Англия и България.

- Има ли тайна – специална технология на производство или нещо друго?

- Разбира се, технологията е от голямо значение, преди по-вече от 10 години ние бяхме една от първите изби, стартирали производство на този тип вино, и до ден днешен, усъвършенствайки тази технология и инвестирайки в оборудване, резултатите са налице – винарната е лидер в производството и продажбата на розе в страната. Другият важен момент е подходящият тероар – клима-

тът, почвите са изключително благоприятни за получаване на едно качествено и различно розе – изключително свежо и ароматно, с по-висока киселинност, което го отличава от повечето розета на нашите конкуренти и го прави уникално по стил и характер.

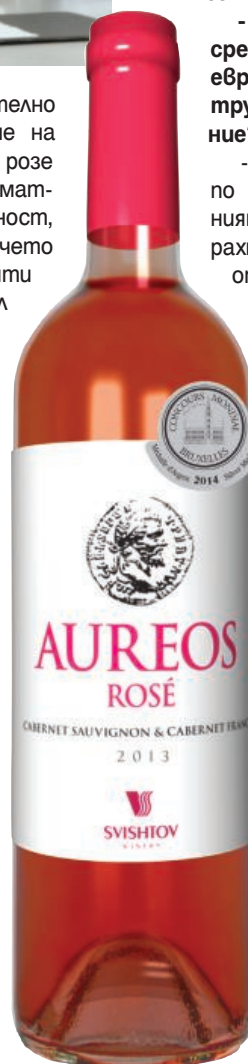
- Представихте новите си реколти бели вина - как контролирате производството на качествено и добро вино?

- Презентирахме новите реколти на белите вина от марка „Aureos” и „Горчивка”. От няколко седмици вече са на пазара и потребителите сами ще се убедят, че това са едни изключителни вина с много високо качество, произведени от най-качественото грозде от собствените ни масиви. Това е така, защото само по този начин успяваме да осъществяваме пълен контрол на всеки един детайл от процеса на производство на ис-

тински добро вино. Като започнем от качеството на лозето, начина му на гледане и стигнем до изцяло ръчния процес на бране и приемането му във микровинарския сектор на избата. Новите бели сортове, които за първа година пускаме са Траминер, Совиньон Блан, Мускат – за по-малко от месец успяхме да ги разпространим в цялата търговска мрежа в страната и интересът към тях е много голям. Преди 6-7 години бяхме известни като производител изключително на червени вина, но през последните години предвид повишаващото се потребление на бели вина в световен мащаб, се преориентирахме и засадохме нови лозя предимно с бели сортове.

- Възползвате ли се от средствата отпуснати от еврофондовете? Срещате ли трудности в това отношение?

- Да, използвайки средства по еврофондовете в предходния програмен период реновирахме и презасадохме 2300 д/ка от лозовите ни масиви, също така направихме мащабни реконструкции в избата и внедохме допълнително технологично оборудване. Въпреки че през новият програмен период 2014-2020 г., средствата са намалени, ще продължим да се възползваме ефективно – отново са предвидени мерки за лозя, закупуване на техника и оборудване, промоции на вина в трети страни. Няма да крия че на моменти срещаме трудности, основно със неясните и неправилно формулирани постановки в някои от наредбите. Държавата трябва да преосмисли и въведе ред в законодателството и нормативните актове. Тя трябва да помага на бизнеса.

МИСИЯ МЕДИЦИНСКИ ТУРИЗЪМ

**Привличането на
платежоспособни
пациенти от
чужбина ще
ни даде шанс
да имаме
здравеопазване
на ниво**

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Здравеопазването в България е с голям потенциал и медицинският туризъм е прекрасна възможност за подобряване качеството на лечебните заведения, за повишаване квалификацията на лекарите и за задържането им в страната, същевременно това може да е сериозно приходно перо. Цените на медицинските услуги в нашата страна, стига качеството наистина да е на ниво, са по-ниски, отколкото в Западна

Европа, и това ще привлича пациенти, които дори може да съчетават полезното лечение с приятната екскурзия у нас, ако здравословното им състояние го позволява. Какво по-естествено от това плажът и посещението на исторически забележителности да вървят заедно с лечение на зъбите или с други здравни и козметични процедури. На гуми изглежда примамливо, но за тези възможности се говори от години, без на практика да се постига осезаем напредък.

Нещо повече, българите с високи

финансови възможности са готови да платят повече, отколкото биха гали у нас, но да получат гарантирано добра медицинска услуга от реномиран специалист или клиника в чужбина. Така хората, за които парите не са проблем, се превърнаха в потенциални медицински туристи навън. Има и немалко случаи, когато болни заминуват на лечение в чуждестранни клиники с надеждата да получат изцеление, но се връщат оттам още по-немошни, а някои скоро след това стигат и до фатален изход. Същевременно >

Проблемът не се решава само с пари

Здравеопазването не е само социален проблем, а е важен икономически отрасъл в света. До 2020 г. се очаква над 70 трилиона долара да са годишните разходи за здраве в световен мащаб, като близо половината от тях ще са в САЩ. В България 4% от БВП се отделят за здравеопазване, САЩ дават 17%, Сингапур – също 4%. По ефективност и качество на здравните услуги Сингапур е на 6-о място в света. САЩ са доста по-назад, макар да успяват да влязат в топ 20, но шокиращото е, че са след Коста Рика. Всичко това показва, че парите не са решение, уверява Евгений Кънев, управляващ съдружник на инвестиционна консултантска компания „Маконис“.

Реформите в този сектор у нас замряха от 2000 г. насам. Това води до натрупване на сериозни проблеми, които стават все по-нерешими. Електронизирането на здравната система не се случва, администрирането на системата трябва да се отдели от финансирането. Сумата на дълговете на всички частни болници, взети заедно, се равнява на задължениостта на една малка държавна болница. Това показва сериозен проблем с мениджмънта. При тези условия инвеститорите в този сектор са големи смелчаци, твърди Кънев. Медицинският туризъм може да даде решение на редица проблеми, тъй като по същество е възможност за привличане на външна покупателна сила и в това е шансът на по-бедните страни. Проблемът е, че за да може да развиваме медицински туризъм на ниво, трябва да се решат редица проблеми.

Вместо нашата страна да се превърща в разпознаваема дестинация за медицински туризъм, се стига дори до абсурд НЗОК да плаща в пъти по-високи суми за лечение зад граница, вместо това да става в наши болници, които имат такова ноу-хау. Ето защо медицинският туризъм е като двуликия бог Янус. Той също има две лица – в страната и зад граница.

В здравния туризъм се включват медицинският и денталният туризъм, спа и уелнес процедурите, рехабилитацията, както и други процедури, свързани с нашата жизненост. И това отваря още по-широк хоризонт за действие.

Когато става дума за лечение, най-простият и удобен начин е да посетим най-близкото здравно заведение, но то невинаги може да ни предложи най-добрата помощ. И така започва медицинският туризъм до друг град или до друга държава. Два са

ОСНОВНИТЕ ДВИГАТЕЛИ

на този вид туризъм: медицински и финансов. В единия случай определящо е качеството на услугата, а при другия – нейната цена. Практиката показва, че най-мобилни са британските медицински туристи - покрай гълата листа за чакане за здравна помощ и държавните икономии в този сектор.

Медицинският туризъм е бизнес в световен мащаб и някои страни умело го превръщат в добре рекламирано предимство. Това със сигурност е бизнесът, който по време на кризата расте, и то с 10-12% годишно, изчисляват от Клъстера за здравен туризъм. И уверяват, че в Унгария например са твърде напреднали и владеят около 14% от световния дентален туризъм. В Турция само за 10 години от около 200 здравни туристи годишно с подкрепата на държавата са успели да надхвърлят 200 хиляди. Немалко българи отиват да се лекуват там заради добри условия в клиниките, наличие на модерна апаратура и подготвени специалисти.

Медицински туризъм в България няма как да се развива, ако здравните заведения и клиники нямат сертификация по определени стандарти, които се изискват за подобна дейност. Богатите пациенти в чужбина не се насочват чрез интернет към подходящо лечебно заведение, а правят избора си по препоръка на своите застрахователи. Сертификатите дават доза сигурност, че в съответните болници се предлага адекватно лечение. Ако нашите здравни заведения се стремят да увеличат притока на чуждестранни пациенти, една от стъпките е именно сертификацията. Това заедно с осигуряването на най-модерна апаратура и висококвалифицирани лекари е сериозна инвестиция,

която обаче трябва да е обвързана с договорености за привличане на съответна клиентела. Представители на бранша, които полагат усилия в тази посока, уверяват, че проблем номер едно е отсъствието на българската държава от този процес. Тя създава регулациите и е своеобразен гарант за качествено обслужване, което съвсем не е маловажно.

Участници в световно изложение по медицински туризъм в САЩ си спомнят как близо 20% от цялата изложбена зала са били заети от Турция, като активен участник в събитието е кметът на Истанбул, заедно с висши правителствени ръководители, в това число в сферата на здравеопазването. Всички, които виждат потенциал в здравния туризъм, настояват за активност от страна и на българската държава, но онези, от които това зависи, предпочитат да остават глухи за подобни искания, за да не се товарят с такива ангажименти.

Българското здравеопазване има капацитет, то все още разполага с оборудване и медицински кадри на ниво. Някои от здравните заведения дори привличат западни топлекари, които идват тук да лекуват пациенти. Но трябва

РЕКЛАМА И ПОПУЛЯРИЗАЦИЯ

иска се последователност в осъществяването на тази кауза. Време е да се премине към нишово привличане на туристи, където медицинският туризъм е отделен сегмент, в който има специфични особености и правила. Ако няма реклама на България като добра дестинация за здравен туризъм, няма как тази дейност да се развива добре. Може да има само спорадични случаи, на които обаче секторът не може да се крепи. В комплекса от фактори, които биха направили здравния туризъм възможен, се искат високи инвестиции. Те обаче няма да имат възвръщаемост, ако няма достатъчно чуждестранни пациенти, тъй като България е малка държава, икономиката е слаба, а населението става все по-неплатежоспособно.

Някои само говорят за медицински туризъм, а други опитват да го

Денталният туризъм е с големи перспективи

правят. Но кой чужденец ще дойде да се лекува в болница, в която токът или водата спира, а към нея водят разбити пътища. Невъзможно е да развиваме медицински туризъм на високо ниво, ако България не се популяризира като такава дестинация, но и ако не работи за изграждането на цялостен позитивен имидж зад граница. Никой няма да рискува здравето си и да се довери на лекарите в една екзотична с разрухата си балканска страна, в която има висока престъпност и корупция, голяма бедност и лоша инфраструктура.

Инвеститорите

се нуждаят от предвидимост, а не от голи политически обещания. Те се интересуват от потенциалните приходи и от възможните разходи, ако сметките не им излязат, не се захващат с подобни вложения.

Очевидно инвеститорите в здравеопазването търсят подходяща среда. Има частни болници, те съществуват и оцеляват. Но за да може здравеопазването да се развие и да има реална конкуренция между болниците, трябва и платежоспособни пациенти. Чужденците са добра възможност, но някой трябва да положи сериозни усилия за тяхното привличане. Така доброто бъдеще на здравеопазването в България става заложник на медицинския туризъм.

Картината с кадрите в здравеопазването не е розова. Студентите учат медицина, за да заминат на работа в чужбина. Лекарци, медицински сестри и рехабилитатори намират реализация зад граница при атрактивно за тях заплащане. „Все по-остро се усеща недостигът на анестезиолози. Те гастролират от болница в болница, а офертите им стават все по-високи, независимо от тяхната квалификация. Няма достатъчно рентгенолози, намаляват и добрите преподаватели по медицина. Ако не се направи реформа в здравеопазването, инвестиции няма да дойдат”, твърди доктор Атанас Щерев, съсобственик на медицински център „Щерев”. И уверява, че туктам някой пациент от чужбина не може да реши проблема.

Частните болници

може да станат мост за медицински туризъм, смята г-р Явор Дренски, изпълнителен директор на „Токуда Болница София”. Само за последните 2-3 години през това здравно заведение са минали близо 11 000 пациенти от чужбина. Те държат да имат бърз достъп, да се лекуват при добри лекари, да получат качествено обслужване. Тези пациенти след това може да се върнат в България и като туристи, продължавайки рехабилитацията си, и така да вкарат допълнително пари у нас, вярва г-р Дренски.

Основните здравни услуги, които може да са атрактивни за чужденците, са медицинските импланти, ендоваскуларната терапия, миниинвазивната хирургия, асистираната репродуктивна терапия, рехабилитацията, лечение в областта на офталмологията и урологията, смята г-р Венцислав Стоев, председател на борда на Клъстер здравен туризъм. Той е убеден, че може да привлечем туристи от Европа, Близкия изток, САЩ и ОНД, които да се лекуват у нас. Но като се тегли чертата, става ясно, че България по-скоро прави експорт на пациенти, отколкото да привлича чужденци да се лекуват у нас. Тук биха дошли най-вече за справяне с козметичен проблем, и то ако е доста по-евтино, отколкото в тяхната страна. В това отношение все още има какво да предложим. Медицинският туризъм е възможна панацея за родното здравеопазване. Но засега поради липса на доверие чужденци рядко идват с такава цел, от ниските цени при своите визити на родна земя се възползват българци, живеещи в чужбина. Иначе кой би рискувал здравето си, дори да го убеждават, че експериментът ще му струва доста по-евтино, отколкото лечение в престижна западна болница? Щом все повече българи откриват пътя към по-доброто си здраве зад граница...

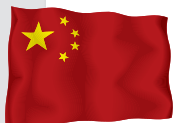
Тайланд

Тайланд е предпочитано място за козметични операции и заради добрите рехабилитационни центрове. Тук идват от цял свят за сърдечни операции и корекции на зрението. А също и за смяна на пола.

Индия

Очната хирургия в Индия се слави с елитни лекари, апаратура по последна технология и много добри резултати. През последните години доста чужденци избират да се отърват от диоптрите или да спрат прогресивното ослепяване с помощта на индийски специалисти. Ортопедичните и сърдечните процедури привличат повече от 400 000 медицински туристи годишно.

Китай

Мнозина избират Китай заради акупунктурата. Особено когато процедурите са съчетани с добавка на балсами, екстракти, масла и ароматни растения от китайската медицина. Китайската народна република разрешава изследванията и лечението със стволови клетки.

Сингапур

Страната годишно се посещава от над половин милион туристи с най-тежки диагнози за всеки вид рак.

Малайзия

В пакет с почивка от туроператорите предлагат микс от различни процедури за релакс. Цените за здравните услуги и оборудване са по-ниски, отколкото в съседен Сингапур. Места като морския град Пенанг на северозападния бряг на страната са популярни за корекции и увеличаване на бюста. В Куала Лумпур се правят мозъчни операции за лечение на епилепсия.

Колумбия

Богата е мястото, което много северноамериканци избират заради отличните хирурзи и добрите цени. На високо световно ниво и на цена четвърт от американската тук се поставят протези, правят се операции на очи и, разбира се, естетичните хирурзи имат доста работа по корекции и разкрсяване.

Иран

Пластичната хирургия в Техеран е голям бизнес. И специално в областта на операциите на носа. Лифтинг, импланти, корем, бедра - техеранските пластични хирурзи са високо квалифицирани и работят на доста добри цени.

Изrael

Високото ниво на лекари, апаратура, технологии са превърнали страната в предпочитана дестинация за лечебен туризъм. Тук се работи върху целия спектър заболявания – от безплодие до рак. В добавка Мъртво море с уникалния си състав и соли е привлекателна точка за множество хора с кожни проблеми, ревматологични и ставни заболявания.

Унгария

Страната отдавна си е извоювала престижа на място, предпочитано от германци и австрийци за медицински туризъм.

Чехия

Предпочитана дестинация за пластични корекции основно от туристи от Великобритания и САЩ.

Турция

Сърдечносъдови интервенции, трансплантация на органи, лечение на онкологични заболявания, очни болести, хирургически процедури, импланти и липосукция, ортопедия и травматология - широк е спектърът на медицинските услуги в Турция.

Куба

В страната пристигат пациенти от цял свят за лечение на множествена склероза, болест на Паркинсон, ортопедични проблеми, нощна слепота и рак. Клиниките за лечение на тежка алкохолна и наркозависимост са известни с професионално обслужване, ефективност и добра цена.

Коста Рика

Туризмът в Коста Рика е свързани с медицинските услуги - основно зъболекарски и козметични процедури, а крайбрежните курорти чакат с отворени обятия всеки придружител на пациентите.

FESTA MEDICA

HEALTH & LEISURE

Добре дошли в новооткрития
медицински център "Феста Медика" в Поморие!

Медицинският център е част от пет-звездния хотелски комплекс Via Pontica Resort 5 *
и е разположен в красив зелен парк в близост до плажа.

Във Феста Медика ще откриете висококвалифицирано обслужване
от реномирани специалисти в сферата на медицинските, балнеолечебните и уелнес услуги.

Феста Медика е мястото, където с помощта на висококвалифицирани медици
и чисти дарове от природата, както и чрез най-новите иновации
в областта на лечението с кал, луга и вино, ще се погрижим за Вашата пълна релаксация,
освобождаване от натрупания стрес и последващо презареждане с живителни сили.

ЗАПОВЯДАЙТЕ

tel. 0700 144 22 www.festaviapontica.com sales@festahotels.com

**„Храна от баба“
е бизнес идея на
Георги Балабанов,
развита в
преакселератора на
Start It Smart**

Първата крачка на предприемача

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Истински баби със здравословни продукти по автентични рецепти приготвят вкусна храна. Звучи примамяващо, нали? Снабдяването става от екоферми, които се придържат към утвърдени практики от доброто старо време. И тук собствениците на малки стопанства наострят слух, защото виждат възможност за реализиране на продукцията си...

Проектът „Храна от баба“ освен да популяризира добрите гозби, ще даде рамо на малките производители и преработватели. Бабите ще готвят в специална кухня, а не вкъщи. Чрез бързи доставки храната ще стига до своите клиенти. Проектът се разработва в преакселератора на Start It Smart и негов дъгигател е Геор-

ги Балабанов. Стартът ще е съвсем скоро в София, а ако моделът покаже жизнелост, ще се развие и в други градове на страната. В

концепцията

на младия предприемач влиза популяризирането на български художници и творци, които ще се включат в изработването на отделни сегменти, свързани с крайния продукт. Лоялните клиенти ще получават като награда български книги, компакт дискове, билети за концерти или изложби. На следващ етап екипът може да стане свързващо звено между крайните клиенти и фермерите, които паралелно развиват и екотуризъм.

Но как 29-годишният Георги Балабанов от Пловдив стига до преакселератора? Завършил е индустриален мениджмънт в Техническия универси-

тет в София. По време на следването е държал изпит по предприемачество, но тогава не е виждал себе си в такава роля. Желанието му било да е служител в голяма компания, в която да получи карьерно развитие. Когато завършил, намерил добра работа, но постепенно предприемачът у него се пробудил. „Трябваше ми малко време да осъзная, че съм от инициативните хора, които се стремят да променят нещата. Моите приятели забелязаха, че постоянно имам нови и нови идеи, но беше нужно да узрея за тяхната реализация. Постепенно започнах да се готвя за първата крачка към създаването на свой бизнес“, обяснява Балабанов. Той влиза в селекцията на преакселератора и там концепцията „Храна от баба“ претърпява известна еволюция. В сегашния проект се фокусират и други

Георги Балабанов вярва, че всеки е творец на новата икономическа реалност

ФОТО: СТОЯН ИГОРОВ

напреднала фаза, в интернет погнал на историята на италианка, собственик на ресторант в Ню Йорк, в който готвят баби от различни региони на Италия. Следващата ѝ крачка е да предлага автентична азиатска и европейска кухня, приготвена от възрастни жени. Това още повече вдъхнало увереност на младия предприемач, че в идеята му „има хляб“.

Десетседмичната програма на преакселератора е особено полезна за разработването на концепцията за бизнес, признава Георги Балабанов.

Менторските срещи

са изключително ценни с редкия шанс, който дават на стартъпите да пият вода от извора. Личен ментор на „Храна от баба“ е Александър Ковачев, изпълнителният директор на Red Devil Catering. Този опитен предприемач добре познава сектора, в който екипът на Георги ще опитва да навлезе. На свой ред Христо Попов, изпълнителен директор на Fast Track, учи младежите как да водят преговори и да развиват продажбени умения. Той дава специални консултации за „Храна от баба“, тъй като е важно да имаш добър продукт, но бизнес се прави едва когато намериш начин да го продаваш.

Георги Балабанов работи едновременно върху няколко идеи, той развива тяхната концепция до етап, в който да се заеме с реализацията им, както стана с „Храна от баба“. Другата му голяма разработка е за

Модна къща

Различното тук е маркетингът и новият начин на представяне на грехите като преживяване. Вече е намерил партньор, с който да излязат заедно на пазара, и това е модното ателие „Гизда“. Тези сурови идеи нямат патент и най-важното при тях е реализацията им. Георги няма шивашко ателие, нито умее да прави грехи, а разработва оригинално ноу-хау за разпространение на облеклото. Затова се свързва с модни дизайнери, които шият грехи, но срещат трудност с реализацията им на пазара. Желанието му е да смеси няколко вида изкуство, чрез което да презентира и да продава готовия продукт.

Паралелно с това развива концепция за управление

чрез изкуство (Management by art). Основната му хипотеза е, че за да бъде един бизнес успешен и устойчив, той трябва да се превърне в изкуство. Ключова роля има в тази концепция е емоционалната интелигентност на мениджъра и на служителите, които като опорна точка дават управлението на таланта, креативната психология и психологията на икономиката. Георги опитва да свърже идеята за management by art с области като иновационен мениджмънт и lean management. Работи и върху разработка за фирмена диагностика - нещо като „психотерапия“ на бизнеса, като наред с икономическите показатели се изследват и психологическите особености на съответната корпоративна среда. Георги вече пое по пътя на предприемача и вярва, че не е далеч времето, когато ще се създаде

Висше училище за креативност

и иновации Sofia Entrepreneurship University. Кандидатстудентският изпит ще е презентация на... мечта. Преподаватели ще са успешни мениджъри и предприемачи от България и чужбина, които ще учат младите хора да не се страхуват от грешки и провали, а да се борят и да вървят напред. Ще дават гостъп до „каймака“ на знания в мениджмънта, маркетинга, финансите и ще споделят ценни съвети от своя богат опит. Още по време на следването студентите ще могат да регистрират фирми и да се учат в реални условия, ползвайки подкрепата на ментори. Sofia Entrepreneurship University ще е преход от теоретично образование към практически умения. Той ще има много контакти с кластери, предприемачески екосистеми и иновационни центрове. В него знанието ще се споделя във вдъхновяващи лекции, а студентите ще са силно мотивирани, защото ще преследват осъществяването на своите високи цели.

Идеите на Георги Балабанов са родени от съвременните потребности и дори „Храна от баба“ да не се окаже „проект на живота“, той има богат запас от концепции, които може да имат бляскаво бъдеще, стига да намерят подходящата почва за развитие.

На чаша свежи идеи

SiliconDrinkabout става популярна инициатива, която всяка седмица събира млади предприемачи, хора с бизнес опит и инвеститори

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Всеки носи у себе си предприемача, но едни успяват да отключат тези свои заложби, а други никога не им дават свобода. Най-важният фактор в този процес е средата, защото помага на хората да се развиват. Когато има успешен опит и се организират вдъхновяващи събития, това действа възпламеняващо на мнозина и ги подтиква да се престрашат да поемат риска за създаване на свой бизнес, вярва Стоян Ангелов.

По време на свое поредно пътуване до Лондон през октомври 2013-а, Стоян потърсил място, където се събират предприемачи. В този космополитен град има много такива събития, но препоръката била за редовната петъчна среща на хора с идеи SiliconDrinkabout. Името е заигравка с популярната локация Silicon Roundabout, около която са съсредоточени британските технологични компании. В края на всяка работна седмица хора с намерения да създадат стартап, собственици на бизнес, инвеститори, представители на фондове, бизнес ангели разпускат заедно с чаша в ръка.

По традиция

събитията се провеждат на различни места в Лондон. Събират

фото: СТОЯН ИОТОВ

Петъчните срещи са място за приятни и полезни контакти

се по 100-200 души, които водят оживени разговори, създават нови контакти, обменят идеи, решават проблеми.

Стоян Ангелов и Никола Янев, основателят на Entrepreneur.bg, заедно попадат във водовъртежа на SiliconDrinkabout. Двамата така се възновяват, че още по време на полета към България решават да пренесат същия формат на родна почва. Веднага след завръщането си Стоян Ангелов се свързва с основателите на този предприемачески кръг в Лондон. Това са трима предприемачи с бради и техният бранд е 3beards. Те с радост приемат идеята и в София да има клонинг на тяхното събитие и дават съгласие на 22 октомври да се състои първата предприемаческа среща във формат SiliconDrinkabout. По стечение на обстоятелствата тогава е стартът на същата инициатива едновременно в Ню Йорк, Торонто, Сао Пауло и София. Така повече от половин го-

дина събитието у нас се провежда най-редовно, дори в празнични дни.

Всеки петък

в различни столични заведения се провеждат неформални срещи на чаша. Обикновено те са от 19 до 23 часа и са без предварителна заявка за участие, като няма и дневен ред. Винаги има домакин в лицето на Стоян Ангелов или Никола Янев, двамата организират събитието и посрещат гостите. Засега общността се е събирала в над 15 топ заведения в центъра на София, като никога две последователни сбирки не са били на едно и също място. Събитието набира популярност и на него идват госта чужденци, които се интересуват от предприемачество. Всеки път се присъединяват нови и нови ентузиастичности, които се готвят да направят стартът, включват се и хора, които развиват бизнес или други успешни проекти, появяват се инвестито-

ри. Така всеки петък минимум 50-60 души участват в предприемаческия обмен на идеи.

SiliconDrinkabout е за съмишленици и хора със сродни интереси. На тези срещи всеки показва своята нова „играчка“, тоест своя нов бизнес, проект или инициатива, коментират участници в петъчните сбирки. Имена в IT индустрията не крият, че това младежко възновяване им действа като лек срещу рутината.

„SiliconDrinkabout е

Черешката на тортата

на всичко друго, което правим в сферата на предприемачеството – Start It Smart, преакселератора, а и бизнеса, с който всеки от нас се занимава. Това е още един инструмент, който допълва богатата палитра от дейности, които развиваме - уточнява Стоян Ангелов. – По такъв начин се разширява мрежата >

от контакти между предприемачите, създава се общност от хора с иновативно мислене.” На тези отворени срещи се създават приятелства, бизнес контакти, откриват се нови възможности. Вече има успешни примери за партньорства, които са създадени именно благодарение на SiliconDrinkabout. Дори има случаи на инвестиции, намерени чрез този формат.

Но защо Стоян Ангелов е така отгаден на създаването на предприемаческа общност в България? Без дори да се замисля, той отговаря: „Аз и моите съмишленици вярваме, че нашата страна може да е място, където се раждат идеи, които се превръщат в глобален бизнес. България ще се превърне в добра среда, където да виреят предприемачи от цял свят. Хората тук са достатъчно креативни, за да произвеждат продукти на световно ниво. Щом условията в тържавата са подходящи, те ще остават да живеят на тези географски ширини.”

Всичко, което Стоян Ангелов и неговите съмишленици правят, им дава увереност в позитивния резултат на техните добри намерения. Те вече усещат силата на предприемаческия кръговрат, в който дават много, но и получават достатъчно в замяна.

Опитът се превръща в капитал

Стоян Ангелов е завършил индустриален мениджмънт в Русенския университет. Още в първи курс се появява първата бизнес възможност, която той не изпуска. Колкото и да е трудно, намира начин да съчетава следването в Русе с работата в София и служебните пътувания. Заедно с партньор става официален представител на американска компания, която предлага двуезични електронни речници. Двамата правят сайт, сформират продажбен екип и около година развиват този бизнес. После стартират още няколко дейности, като някои са успешни, а други – не. Създават първия сайт за доставка на стоки от САЩ, който позволява на българите да пазаруват в американски онлайн магазини. Чрез тях поръчките идват в България, обмитяват се и се доставят на клиентите. Създават този бизнес в точния момент, тъй като тогава има ниша, и известно време той им осигурява приличен доход, но постепенно отмира и те се пренасочват към други сфери.

В момента Стоян Ангелов се е фокусирал в технологичното предприемачество, като вниманието му е ангажирано от проекта Infozone. Това е мобилно приложение за смартфони, предоставящо информация на потребителя за обекти спрямо неговата локация, предлагат се ваучери и промоции, от които потреби-

телят може да се възползва. Стартът е минал през предприемаческия турнир 3Challenge, а вече е изградено стабилно партньорство с VIVACOM за присъствие в платформата VIVA Apps. Партньори в проекта са Емилиян Енев, Емил Стоянов, Боян Петков и Стоян Ангелов. Стартирали с минимални средства и „на мускули” успели да доведат разработката до ниво, в което са привлекателни за инвестиция от бизнес ангели, повярвали в идеята. В системата на Infozone засега са около 7 хил. обекта. Собственици и управители на различни магазини, заведения и други средища с потребителска насоченост сами и безплатно може да направят регистрация през уеб сайта. Плаща се само за обявяване на промоции или за приоритетна поява на обекта. Проектът показва жизненост и неговите създатели вече намират партньорства зад граница. В Сърбия и Черна гора ще стане първата адаптация на продукта за чужди пазари.

Стоян е натрупал доста опит и ноу-хау и е консултант на стартиращи предприемачи. Той е техен ментор в бизнес развитието и в намирането на пазари у нас и по света. Контактите, които е създал с годините, са неговият капитал. Дава много за развитие на средата и предприемаческата мрежа и постепенно това започва да му носи дивиденди.

В петък вечер ентусиазмът винаги е в неограничено количество

фото: СТОЯН АНГЕЛОВ

Новата офис сграда ще бъде разположена между булевардите „Цариградско шосе“ и „Брюксел“ в София

Sofia Business Tower - МОДЕРНАТА БИЗНЕС КУЛА

Българският пазар на офис площи бележи сериозно раздвижване през последната година, а прогнозите на експертите са положителни. Очаква се международните инвеститори да се завърнат у нас, привлечени от стабилните наеми и намаляването на свободните офис площи. Пазарът на офиси в София е благоприятен и предлага привлекателни възможности за инвестиция с

пресметнат риск, а средните стойности на наемите остават стабилни.

Търсенето ще се концентрира предимно върху офисите от клас А. Най-новият проект от такъв тип ще се издига в най-развитата и предпочитана бизнес зона в София - сградата Sofia Business Tower ще бъде разположена между булевардите „Цариградско шосе“ и „Брюксел“, непосредствено до един

от най-посещаваните молове в града The Mall, Novotel Sofia и бизнес сградите Mega Park и European Trade Center.

София Бизнес Тауър е забележителна сграда със своята височина и архитектурен дизайн. Фасадите на сградата са решени като няколко типа в зависимост от височината и изложението. Проектът се състои от 26-етажна сграда и ниска 8-етажна сграда, 3 партерни нива и 4 подземни нива с общо 675 паркоместа. Създадена е възможност за обединяване на офисните модули от двете тела и за различни конфигурации на офисните площи.

Инвеститорите в проекта Галакси Пропърти груп и „Актив Пропъртис“ АДСИЦ споделят, че концепцията за София Бизнес Тауър се базира на балансирания подход към петте основни аспекта на съвременната архитектура и дизайн – функционален, технически, икономически, екологичен и естетически. Всеки един от тях е внимателно изследван в контекста на основните тенденции в бизнес сградите и е търсено тяхното устойчиво прилагане в проекта и хармонията между тях.

Първата сграда
на БНБ на ул.
„Александър I“ №12

БНБ пази лева от 135 години

6 юни се счита за рождена дата на Централната банка, тогава е извършена първата банкова операция и е внесен капиталът на институцията

На 6 юни 2014 г. Българската народна банка (БНБ) тържествено ще отбележи своята 135-а годишнина. Това е една от първите и най-стабилни институции във възстановената българска държава след Освобождението и до наши дни. БНБ е символ на финансова, икономическа и ценова стабилност на страната и пазител на националната валута – лева.

На 25 януари 1879 г. руският императорски комисар в България княз Александър Дондуков-Корсаков утвърждава устава на Българската народна банка. На 4 април 1879 г. е назначен първият управител на БНБ, на 23 май същата година банката е официално открита, а на 6 юни е извършена първата банкова операция. Държавата превежда 8 697 043 лв., като два милиона от тази сума са внесени за набиране на основен капитал на БНБ, а останалите - на депозит. Така датата 6 юни се счита за рождена на Централната банка.

През 1880 г. е приет Закон за правото на рязане на монети в княжеството, с който се създава и българската парична единица – лева, а през следващата година са отсечени първите български монети от 2, 5 и 10 стотинки.

В началото БНБ е централна държавна банка, поставена под контрола на министъра на финансите, която обслужва държавния бюджет и касовата дейност на държавата и извършва банкови операции, присъщи на търговска банка, без да притежава правото да отпечатва и да пуска

в обращение банкноти. Със Закона за учредяване на БНБ и с новия устав, приети през 1885 г., е извършено преустройство на банката, разширена е нейната самостоятелност, предоставени са ѝ права за печатане на банкноти и през същата година тя пуска в обращение първите български банкноти.

До Балканската война (1912 г.) БНБ натрупва богат опит като емисионна банка и укрепва самостоятелността си. Освен като главен кредитен център на страната, тя се утвърждава и като регулатор на паричната система, като изчиства монетното обращение от циркулиращите чуждестранни монети и се справя с голямата парична криза в България в края на XIX век и с последиците от европейската парична криза през първите години на новото столетие.

В годините на войните (1912–1918 г.) БНБ е принудена да кредитира почти неограничено държавата и да увеличава банкнотната емисия и количеството на банкнотите в обращение. Българският лев излиза от войните силно обезценен и през десетилетието след това банката

Днешната сграда е построена през 30-те години на миналия век

Музейната сбирка на БНБ

полага усилия за неговото възстановяване, в резултат на което през 1928 г. с подкрепата на Финансовия комитет на Обществото на народите на България е предоставен голям външен държавен заем (наречен Стабилизационен), чието предназначение е да стабилизира лева, да подобри капиталовата база на БНБ и да ликвидира дълга на държавата към нея. Със същата цел са приети и два нови закона: Закон за БНБ, с който се извършва най-дълбокото институционно преустройство на банката и тя се превръща в истинска емисионна централна банка, освободена от всяка неприсъща на този тип банки дейност; и Закон за стабилизиране-

то на лева и за монетната циркулация, с който в България е установен златнодевизен паричен стандарт и 92 лева се равняват на 1 грам чисто злато. Тези стъпки подпомагат дейността на банката в годините на Голямата депресия (1929–1933 г.). От средата на 30-те години до включването на България във Втората световна война през 1941 г. БНБ преживява разцвет. Тогава е построена и сградата, в която и досега банката осъществява дейността си.

През Втората световна война БНБ отново е принудена да кредитира държавата и да се справя с обезценяването на лева. С приетия в края на 1947 г. Закон за банките е извършена коренна реформа: частните банки са национализирани, а банковата система е преобразувана по съветски образец и функционира така до края на 80-те години. На БНБ е вменена задачата за цялостно финансово обслужване на създадената свръхцентрализирана държавна планова икономика. Банката е длъжна освен това пряко да кредитира държавата и икономиката, като е пряко

подчинена на Министерския съвет и на министъра на финансите.

През 1952 г. е открит Българският монетен двор, в който започват да се сечат разменни и възпоменателни монети.

Възвръщането на банковата система на България към принципите на пазарната икономика и на БНБ към принципите на независима централна банка става възможно едва през 1991 г., когато влизат в сила два основополагащи закона: Търговският закон, с който е възстановена нормативната основа за осъществяване на търговско банкерство, и новият Закон за БНБ, който възстановява независимостта на банката и ѝ възлага отговорността да осъществява надзор върху дейността на банките. Възраждането на кредитния сектор обаче води и до финансовата криза от 1996–1997 г., фалшети на много трезори и огромен срив на банковата система. През 1997 г. е приет нов Закон за БНБ (действащ и сега), с който е реорганизирана паричната система и от 1 юли се въвежда паричен съвет. Българският лев е фиксиран първоначално към германската марка, а от 1999 г. – към еврото по курс 1.95583 лева за 1 евро. През същата година е извършена деноминация на лева.

През 1998 г. започва да работи Печатницата на БНБ за производството на банкноти и ценни книжа с висока степен на защита.

През 2005 г. влизат в сила изменения и допълнения в Закона за БНБ, с които се гарантира институционната, функционалната, финансовата и персоналната независимост на БНБ, променя се основната цел на банката и изрично се забранява паричното финансиране от Централната банка на публични институции.

С приемането на България в Европейския съюз на 1 януари 2007 г. БНБ става част от Европейската система на централните банки.

Кулоарите на първия етаж с портрети на управителите на БНБ

През май 2014 г. бе отбелязан голям юбилей на родния финансов пазар – 100-годишнината на Българска фондова борса-София. Реално за рождена дата на борсата се счита 15 април 1914 г., когато с царски указ №7 се разрешава учредяването на първата истинска фондова борса в България - Софийска фондова борса.

100 ГОДИНИ

Българска фондова борса отбеляза празника си в очакване на стратегически инвеститор

Българският капиталов пазар се заражда в началото на XX век. Първият Закон за Фондовата борса е приет през 1907 г. и регулира структурата и дейността на фондовата и стоковата борса в страната. На 15 април 1914 г. с царски указ №7 се разрешава учредяването на първата истинска фондова борса в България - Софийска фондова борса. Според указа Софийска фондова борса е тържище, където се срещат членове на борсовата корпорация и борсови посредници за покупка и продажба на публични и частни ценни книжа.

Заради войната обаче същински старт на капиталовия пазар се отлага.

Софийска фондова борса започва реална дейност през януари 1918 г като първоначално на нея се търгуват акциите на 21 гружества. През 1922 г. е приет Правилник на борсата, в който се регламентират нейното управление и устройство, изискванията за членство, както и редът и начинът на провеждане на борсовите сесии.

Работата на Софийска фондова борса е прекъсната за около 3 години в периода ноември 1925 г. - септември 1928 г. По време на световната икономическа криза от 1929-33 г. борсата работи символично поради фалита на много компании и липсата на достатъчно сделки. След края на кризата

борсовата търговия се активизира, търгуваните обеми се увеличават, а на фондовата борса са листирани около 30 гружества.

През 1947 г. Софийска фондова борса прекратява със закон своята дейност.

Възраждането на капиталовия пазар става възможно след промените, едва през 1991 г., когато е приет Търговски закон. Още в края на същата година, през октомври, е учредена Първа българска фондова борса (ПБФБ). За периода 1992-1994 г. в страната се създават около 20 регионални фондови борси. Капиталовият пазар обаче е нерегулиран и функционира без ясни правила. Едва през юли 1995 г. е приет

Законът за ценните книжа, фондовите борси и инвестиционните дружества, като с влизането му в сила започва изграждането на регулирания български капиталов пазар. Със закона се създава Комисия по ценните книжа и фондовите борси (КЦКФБ). В края на годината се обособява Българска фондова борса (БФБ) като сред учредителите са Първа българска фондова борса, Пловдивска фондова борса, Черноморска фондова борса, Стокова борса Дунав и Фондова борса Север.

През август 1996 г. е учреден и Централен депозитар АД, единствената организация в България, осъществяваща сетълмент на безналични корпоративни ценни книжа. През есента на същата година борсата прекратява дейността си, тъй като нито едно от търгуваните дружества не притежава одобрен проспект за търговия, както налага изискване на КЦКФБ.

През юли 1997 г. Българска фондова борса АД променя наименованието си на „Българска фондова борса - София“ АД. Месец по-късно е приет и правилник за дейността на дружеството. През октомври „Българска фондова борса - София“ АД получава лиценз от КЦКФБ за извършване на дейност като фондова борса. Търговията с ценни книжа се възобновява на 21 октомври 1997 г. На Свободен пазар се търгуват акциите

на над 1000 дружества, включени в първата вълна на масовата приватизация.

През януари 1998 г. се поставя началото на приватизационния процес чрез публично предлагане на акции на фондовата борса с продажбата на 60% от капитала на бургаския производител на кабели Елкабел АД. Същия месец Елкабел АД става първото дружество, регистрирано за търговия на Официален пазар.

През август БФБ-София АД стартира нов пазарен сегмент - Облигационен към Официален пазар, на който е регистрирана първата публична емисия от корпоративни облигации на ИТ компанията ПроСофт АД.

До края на годината е приет нов Закон за публично предлагане на ценни книжа (ЗППЦК). Той създава условия за ефективна защита на инвеститорите, стабилност на пазара, спазване принципите на равнопоставеност на участниците, както и прозрачност и необратимост на сделките.

През октомври 2001 г. на борсата е регистрирана за търговия първата емисия ипотечни облигации - на Българо-американска кредитна банка АД.

През декември 2001 г. БФБ-София АД получава лиценз от ДКЦК да организира Неофициален пазар на ценни книжа, който замества Свободния пазар. Целта на Неофициален пазар е да постави

ясни условия и критерии за търговия и регулиране на всички дружества, търгувани на борсата.

През 2003 г. следва нова промяна в нормативната база - ДКЦК е заменена от нов регулативен орган - Комисията за финансов надзор, който има за цел да регулира и контролира дейността на няколко финансови (небанкови) сектора. Новосъздадената комисия отговаря за защита на интересите на инвеститорите, регулира емитирането на ценни книжа и търговията с тях, както и дейността на инвестиционните дружества - включително пенсионни фондове и застрахователни компании.

През юли 2004 г. на БФБ-София АД се реализира първото в България първично публично предлагане на акции (IPO) от Инвестор.БГ АД.

През януари 2007 г. БФБ-София АД официално стартира интегрираната система за разкриване на информация ЕКСТРИ, разработена съвместно от БФБ-София АД, Комисията за финансов надзор и Централен депозитар АД. ЕКСТРИ е система за предаване, получаване и разпространяване по електронен път на разкриваната информация от публичните дружества и другите емитенти на ценни книжа. Същия месец БФБ-София започва котиране и търговия на облигациите, търгувани на борсата, по чиста цена. През юни 2007 г. БФБ-София е приета за пълноправен член на Федерацията на европейските фондови борси (FESE), в която членуват само признатите от Европейската комисия регулирани пазари в ЕС.

През 2011 г. Българска фондова борса става публична компания, като през януари акциите ѝ са допуснати до търговия на регулиран пазар. Към днешна дата борсата и Централен депозитар са в очакване на раздържавяване, като осъществяването на подобна сделка е изтъквано като приоритет от няколко поредни управления на страната, но засега очаква най-подходящия момент.

Последното десетилетие е най-динамичното в развитието на българския капиталов пазар. В няколко от последните години родната борса е една от най-бързо растящите в световен мащаб. Истинският скок в развитието ѝ обаче все още предстои, като надеждите на инвестиционната общност са в намирането на сериозен стратегически инвеститор, който да развива капиталовия пазар. **И**

Капиталов пазар

„Икономика“ с нова

Списание „Икономика“ вече е с нова, по-модерна визия в мрежата. Обновеният ни сайт www.economymagazine.bg е по-удобен за потребителите и предлага лесен достъп до всички публикувани досега броеве на списанието. В архива на сайта читателите могат да открият както пълните издания на български език, така и превод на списанието на руски и английски език. Като едно от най-авторитетните бизнес издания в страната, „Икономика“ се стреми да стигне до всички родни предприемачи, но и до тези с друг роден език, които правят бизнес в България или с български партньори.

„Икономика“ остава единственото българско списание, чийто пълен архив може да се намери безплатно в интернет, както и единственото, което предлага чуждоезичен превод на основните си материали за своите читатели.

Скоро предвиждаме да разширим и гамата от чуждоезични издания, но това е

само една от предстоящите изненади, които сме подготвили за нашите читатели.

На сайта, както и досега, ще присъстват акценти от актуалния брой на списанието, както и текущи ежедневни новини и пълна финансова информация, за да бъдат читателите ни запознати с най-актуалните теми от деня. **И**

ВИЗИЯ В МРЕЖАТА

Четете на
Economymagazine.bg
пълния архив
на списанието
на български,
руски и
английски език

www.economymagazine.bg

Пристанищна динамика

СТИЛИЯН ГРЕБЕНИЧАРСКИ

Възстановяване на глобалната икономика очакванията към сектора на транспорт и спедиция нарастват. Възприемането на идеите за свободно придвижване на стоки, хора и капитали от все повече страни предоставя отлични възможности за развитие на компаниите в бранша. Бързият темп на растеж в някои части на Азия и Африка, независимо от кризата, породил необходимостта от адекватни транспортни връзки за задоволяване на нуждите на бизнеса. Развиващите се пазари търсят ефективни коридори за внос на машини, стоки, материали и износ на суровини и готова продукция. Това насочи вниманието на правителствата, включително на Европейския съюз, към подобряване качеството и рентабилността на транспортната инфраструктура.

Къде се намира България на морската и речната транспортна карта? Страната повече от всякога има шанс да осребри своето географско положение между потенциала на Азия и Африка и традициите на Европа. За да се случи това, обаче, е необходимо изграждане на нова и модернизирана на съществуващата пристанищна инфраструктура. Неразделна част от повишаване на конкурентоспособността е и подобряването свързаността между различните видове транспорт. Интермодалността, макар и бавно, започва да си пробива път сред приоритетите в икономическите политики. Това е процес, изискващ не само ефективно управление на публичния финан-

Тенденции и предизвикателства пред портовете във Варна, Бургас и Русе в условията на силно конкурентна пазарна и посткризисна среда

сов ресурс, но и предприемчивост и находчивост от страна на бизнеса. След започване на поетапното концессиониране на редица пристанищни терминали, останалите държавни портове бяха поставени в изцяло пазарна среда, което форсира мерките за подобряване на тяхната ефективност.

Варна

Пристанище Варна отчете през 2013 г. 11 млн. тона обработени то-

вари - абсолютен рекорд, откакто съществуват статистически данни. Ръстът на товарооборота за изминалата година доближи 25%, вследствие на което „Пристанище Варна“ ЕАД завърши годината с печалба след данъци в размер на 4,4 млн. лв. Резултатите са значително по-добри както от тези за 2012 г. (2,4 млн. лв.), така и почти двойно повече от заложените в бизнес плана на дружеството 2,25 млн. лв.

В началото на 2014 г. портът оперира с темпо, сходно с рекордното. До 21 май са обработени 3,3 млн. тона товари, което е само с 2% по-малко от същия период на миналата година. Приблизително 650 хил. тона от тях са контейнери.

Пристанище Варна може да обработва всички основни категории товари. Интензивното развитие на

Пристанище Варна отчита рекорд на обработените товари, а проектът за изграждането на интермодален терминал вече стартира

СТОЯН ЙОТОВ

фото СТОЯН ЙОТОВ

земеделието в страната през последните години го направи основна изходна точка за износ на зърно. В актуалната структура на товарите преобладаващ дял имат насипните - 68%, следвани от контейнерите - 17%, наливиите - 9% и генералните товари - 6%. През последните 10-15 години се наблюдава тенденция на бавно нарастване на дела на контейнеризираните товари и за този период той се е удвоил. В стратегията за постоянно увеличение на товарите „Пристанище Варна“ ЕАД залага създаване на условия за приемане на все повече специализирани товари. В момента се работи по техническите възможности за обработка на тръби с голям диаметър.

Почти половината (47%) от всички товари са от/за Европа. Около 37% са тези от/за Азия, 7% от/за Африка, 6% от/за Северна Америка, 2% от/за Южна Америка и под 1% е делът на Австралия. От началото на година не се забелязва негативен ефект от конфликта в Украйна върху товарооборота от и за тази страна - месечният му дял се движи в рамките на традиционните 3-5%.

Забележително е развитието на пазара за круизни посещения - до края на май са направени 49 заявки. Морска гара Варна е посетена два пъти от круизния кораб MSC SINFONIA, с рекордна дължина от 251 м. Гарата има техническа възможност и потенциал да поеме още по-интензивен трафик. Изпълнителният директор Божидар Чапаров и екипът му си поставят за цел зоната да се превърне в привлекателно място за пътническо корабоплаване.

В изпълнение на бизнес плана си, Пристанище Варна реализира последователна инвестиционна програма.

Дружеството е закупило два съвременни кофачни товарача, които са повишили ефективността при обработката на насипни товари. В процес на закупуване е и на контейнерен товарач и тежки влекачи. Най-важен за пристанището, обаче, се оказва проектът за изграждане на интермодален терминал на територията му. Вече стартиралата процедура по проектиране е на стойност 15 млн. лв., а финансирането - осигурено от държавния бюджет. Изграждането на терминала е в унисон с глобалните тенденции за подобряване свързаността на различните видове транспорт, което предполага възможност за търсене на финансов ресурс от фондовете на Европейския съюз. По предварителни оценки строителството на новата кейова стена ще възлезе на 90 млн. лв., а целият терминал - на около 300 млн. лв. Интермодал-

ността ще даде предимство на пристанището в напреварата за пазарен дял в условията на силна конкурентна среда в Черноморския регион.

Бургас

След като най-големият му терминал - Запад, бе отгаден на концесия, „Пристанище Бургас“ ЕАД преустанови обработката на кораби с по-дълбоко газене. Структурната промяна наложи пренасочване на работна ръка и техника, което намали оперативните разходи на дружеството. Гъвкавият маркетинг спомога за запазване на позициите сред водещите пристанища в региона, където оперира в една много интензивна конкурентна среда - паралелно с още един концесиониран и четири частни порта. Добрите резултати на дружеството пък позволяват реализирането на социална програма, повишаваща мотивацията

HTTP://PORT-BURGAS.BG

Терминал Изток на пристанище Бургас. Ръководството на порта планира инвестиции в зона за туризъм и отдих, разчита и на ръст на круизните пътувания

и квалификацията на персонала.

През 2013 г. „Пристанище Бургас“ ЕАД (терминал Изток) е обработило малко над 1 млн. т. товари. През първото тримесечие на тази година не се наблюдава съществено изменение в товарооборота спрямо същия период на изминалата. Пристанището приема и изпраща товари от и за различни точки по цял свят, включително и Украйна, но на този етап ситуацията там не се отразява на дейността. Основните товари са метали, скрап, торове, каолин.

Активизиране в круизните пътувания се усеща и в Бургас. Пристанището е взело участие в специализираното изложение в Маями през март т.г. Pullmenter Cruises са заявили едно приставане в Бургас през месец май 2015 г.. Така градът ще бъде начална и крайна дестинация на круизна линия за около 2 хил. туристи, което досега не е правено. На 5 май в пристанище Бургас пристигна първият круизен кораб на компанията „Costa Crociere“, която е заявила 6 посещения през 2014 г. Круизният кораб е с капацитет 2826 пасажери и 900 души екипаж. За тази година круизните резервации за Бургас са общо 20.

Инвестиционните планове на изпълнителния директор Николай Тишев и ръководството са за оформяне на атрактивна туристическа зона,

включваща яхтеното пристанище, морската гара и фара. За целта ще се модернизират яхт клуба и ще бъдат изградени понтони за яхти и лодки.

Русе

Отдаването на концесия на терминал Русе-запад доведе до отделяне на структурна единица, заедно с персонал и техника, от „Пристанищен комплекс - Русе“ ЕАД и създаване на нов конкурент. В града вече съществуват четири товарни терминала, които са в динамична конкуренция.

През 2013 г. бе регистриран значителен спад от 20% в товарооборота на „Пристанищен комплекс - Русе“ ЕАД спрямо минали години. Негативно влияние имаха икономическата криза, преразпределението на логистичните схеми на клиентите и отчасти лошите условия за корабоплаване в българския участък на р. Дунав. Спадът се дължи предимно на чувствително понижение на въглищата. Намаляват и металите, а поради пренасочване на логистичните схеми към морските пристанища, износът на зърно е минимален.

Резкият спад в оперативната дейност бе преодолян в края на 2013 г. и от началото на годината дружеството отчита подобрение. Само за периода април - май са обработени 85 хил. тона товари, което представлява ръст с 62% спрямо същия период

на изминалата година.

Почти 90% от всички товари за 2014 г. са в насипно състояние. В тази група преобладават въглища и кокс, а се обработват още химикали, торове, глина и гр. При генералните товари доминират металите, машините и техниката.

Работата на дружеството е свързана тясно с обстановката в Украйна, тъй като голяма част от вноса идва от тази страна. На този етап няма индикации за сериозни проблеми, но ръководството има опасения, че могат да се получат сътресения в дейността на някои клиенти, а оттам и на пристанището. Внасят се товари още от Австрия, Германия, Румъния, Унгария и гр. Износът е към Румъния, Сърбия, Австрия, Унгария и гр.

Амбицията на изпълнителния директор инж. Николай Наиденов е техническата база постепенно да се модернизират чрез инвестиции със собствени средства. Работи се по закупуване на нови машини за обработка на контейнери.

Проектът за интермодален терминал в Русе, заедно с този във Варна, и модернизацията на жп линията между двата града се очаква да даде тласък на логистичния коридор Рейн - Майн - Дунав - Черно море, привличайки нови транспортни потоци. [И](http://www.port-ruse-bc.com)

Пристанище Русе работи по закупуване на нови машини

ИСТОЧНИК: [HTTP://WWW.PORT-RUSE-BG.COM](http://www.port-ruse-bc.com)

Морска академия за журналисти

Курсантите от ВВМУ „Никола Вапцаров“ се обучават на последно поколение тренажор

Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура“, съвместно с Министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията организира специализирано практическо обучение за представители на средствата за масова информация. Програмата на обучението включваше запознаване с пристанищата за обществен транспорт с национално значение в региона на Варна, с различни форми на управление на пристанищните терминали, изискванията за сигурност и безопасност в пристанищните райони, функциите и дейността на ДППИ – клон - териториално поделение „Пристанище Варна“.

През 1888 г. българското правителство взема решение за строителството на Варненското и бургаското пристанище. Указът на Княз Фердинанд носи датата 20 декември. Пристанище Варна е проектирано според тогавашните европейски изисквания за функциониране на едно съвременно пристанище, с перспектива за разширяване и развитие в ... близките 100 години. С предвидените 30 корабни места и намерението за прокопаване на канал към езерото, тогавашният идеен проект на пристанище Варна и досега удивлява специалистите със своя размах.

Днес Варна е най-голямото по територия българско пристанище. Портовите терминали се простират в 5 общини и включва териториално обособените пристанища: Варна-изток, Варна-запад и Балчик, които се оперират от търговско гружество “Пристанище Варна” ЕАД.

В района на Варненското езеро се намират пристанищата: Леспорт, Фербот-Варна, терминал Петрол и пристанищен терминал ТЕЦ-Варна.

Премиерът Пламен Орешарски, министърът на образованието и науката проф. Анелия Клисарова и министрите на отбраната и транспорта бяха официални гости на най-старото техническо висше училище у нас – Висшето военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров“ по време на първото издание на Международната морска академия за журналисти.

Управление на кораб в пролива Босфора и маневра в залива на Ню Йорк на

тренажор от последно поколение са елемент от обучението на бъдещите навигатори – възпитаници на ВВМУ и успешно изпитание за представителите на правителството и за участниците в морската академия.

В края на годината в Лаборатория по Информационни системи за наблюдение на трафика на плавателните съдове във Висшето военноморско училище „Никола Вапцаров“ ще бъде инсталиран нов тренажор. Той ще бъде използван както за обучение на студенти и курсанти, така и за поддържане квалификацията и обучение на новопостъпили служители на Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура“.

Новата техника ще бъде доставена в рамките на проект „Информационна система за управление на трафика на плавателни съдове (VTMIS) - фаза 3“, финансиран по ОП „Транспорт“ 2007 – 2013 г., който предвижда освен разширяване на сега действащата система за наблюдение на корабния трафик, изграждане на два специализирани брегови комплекса във Варна и Бургас и доставка на 2

Министърът на транспорта, информационните технологии и съобщенията Данаил Папазов лично запозна премиера и представителите на медиите с проекта за изграждане на нов интермодален терминал във Варна

нови тренажора, единият от които ще бъде монтиран във ВВМУ за съвместно ползване. Тренажорът ще възпроизвежда функционирането на внедрената в ДППИ информационна система за управление на трафика на плавателни съдове. Модернизираната лаборатория ще предоставя по-добри условия за обучение на бъдещите специалисти в областта на корабоплаването, а също така и на студентите в инженерните дисциплини, свързани с техническите аспекти на изграждане, поддържане и развитие на пристанищни съоръжения, ще подпомага обучението, свързано с управление, анализ и прогнозиране на корабопотоци, товаропотоци, управление на човешките ресурси и редица други дейности, свързани с морския бизнес.

Седем студенти и курсанти от Висшето военноморско училище бяха наградени от министъра на транспорта, информационните технологии и съобщенията Данаил Папазов за отлични постижения в учебния процес.

Второкурсничката Ралица Златева, главен старшина Нико Иванов Куков - курсант четвърти курс специалност „Корабоводене“ за МВР и ръководителят на катедра „Социални, стопански и правни науки“ проф. Димитър Канев приеха почетните си награди лично от министър-председателя Пламен Орешарски.

Повече от 50 представители на 20 водещи български медии взеха участие в проявите от тазгодишната програма на „Морската академия за журналисти“. Предвижда се тя да се провежда ежегодно, гомакин на следващото ѝ издание ще бъде териториално поделение на Държавно предприятие „Пристанищна инфраструктура“ – Русе. **И**

Министър Папазов представи проекта за нов интермодален терминал на Пристанище Варна

Прелезите ни са едни от най-безопасните, но заради неспазване на правилата за движение, сме и на челните места по инциденти

Безопасност на жп прелезите

НКЖИ инвестира милиони левове в сигурността и страната ни е на първите места, но не отстъпва и в черните класации за инциденти

В началото на месец май се случи поредният инцидент на железопътен прелез, стигна се до дерайлиране на влаковата композиция, 10 души пострадаха, 1 загина. Загубите за железопътната инфраструктура все още се изчисляват.

Случаят в междугарието Белово–Септември е поредния на самонадеяност от страна на водач на МПС с много тежки последствия и въпреки ежедневните ни усилия, броят на тези произшествия не намалява, казва инж. Бисер Минчев, главен ревизор по безопасността в НКЖИ.

Като компания, за която безопасността на пътниците и превозите е основен приоритет, НКЖИ полага ежедневни усилия да намали броя на инцидентите на железопътните прелези в страната, като интензивно подменя прелезни устройства и настилки. Водени от стремежа си да намалим фаталните случаи, сме извели като един от основните си инвестиционни приоритети съоръжаването на прелезите с всички необходими съвременни технически средства, изтъква инж. Бисер Минчев, главен ревизор по безопасността.

Политиката на компанията е да съоръжава прелезите с автоматични сигнализационни или с автоматични прелезни бариери, според нормативната база, с цел да премахваме ръчно задвижваните бариери, а така и да изолираме човешкия фактор. През 2012 г. бяха построени и въведени в експлоатация 6 броя автоматични прелезни устройства на приблизителна стойност около 1 млн. лева. През изминалата година пресъоръжихме 35 броя автоматични прелезни устройства на обща стойност 7 200 000 лева. Тенденцията е да продължим и през

настоящата година, като по проект „Проектиране и изграждане на 20 броя АПУ“ ще бъдат завършени нови 20 броя автоматични прелезни устройства за 5 715 000 лева.

С внедряването на тази съвременна апаратура управлението става автоматизирано с високо ниво на надеждност; повишава се нивото на безопасността на движение, намаляват се експлоатационните разходи. Отпада също и необходимостта от поддръжка на ръчни бариерни инсталации, които са морално и физически остарели.

Статистиката сочи, че всички инциденти, станали на жп прелези, са по вина на шофьорите, които не спазват правилата за движение.

И тук идва проблемът – страната ни е на едно от първите места по съоръженост с безопасна техника по прелезите, а в същото време сме и на едно от първите места в черната класация по убити и ранени, защото не спазваме правилата и извършваме агресивно каране, категоричен е Минчев.

Въпреки ежедневните усилия, които полагаме в модернизация на железопътните прелези в страната, броят на пътнотранспортните произшествия

Инж. Бисер Минчев

в тези участъци не намалява. Инцидентът от началото на месец май не е единичен. Само от началото на тази година до 13 май са станали 6 произшествия, при които 8 души са ранени, а четирима са загинали. През 2013 г. - 31 произшествия, с четирима загинали и 13 ранени, за 2012 г. - 36 произшествия, при които са починали 7 души, а 15 са ранени.

Факт е обаче агресивното поведение на шофьорите. По начина, по който се кара по пътищата, по същия се преминава през прелезите. Според мен всеки шофьор си мисли, че правилата не важат за него, бърза, не преценява ситуацията. Така е и в случая в района на гара Септември - самонадеяност от страна на водача на товарния автомобил, което доведе до изключително тежки последствия, обобщава инж. Минчев. **И**

Бутик Спа хотел 3 Планини

"3 Планини" е луксозен бутик Спа хотел, изграден в характерен алпийски архитектурен стил, съчетан с традиционни и национални елементи. Намира се близо до Банско - най-известният ски курорт на България и в непосредствена близост до наскоро построеното от Ian Woosnam голф игрище, както и до ски писта Кулиното

За резервации и допълнителна информация: тел.: 074792955, 0888 805993; e-mail: reservations@3-mountains.com; <http://www.3-mountains.com/>

ЛЕТИЩЕ СОФИЯ

 SOFIA AIRPORT

АВИАЦИОНЕН
 УЧЕБЕН ЦЕНТЪР
 AVIATION
 TRAINING CENTER

Летище София обучава по контрол на сигурността

Авиационният учебен център (АУЦ) към „Летище София“ ЕАД е лицензиран според Наредба 27 на 5 ноември 2007 г. от Главна дирекция „Гражданска въздухоплавателна администрация“ (ГД „ГВА“). Първоначално той има за цел да обучава и повишава квалификацията на служителите на „Летище София“ ЕАД съгласно изискванията на IATA, ICAO, ACSI и авиационните компании. Постепенно обаче започва да разнообразява програмите си за обучение и да предоставя услуги на други летища и наземни оператори. Ръководителят на центъра Силвия Кусева-Владевинова е начело на екип от осем инструктори и експерти, но в учебния процес са ангажирани и редица специалисти, които работят в различни сектори от дейността на Летище София като летищен и като наземен оператор.

Авиационният учебен център подготвя служителите, но предлага и курсове за външни клиенти

СТИЛИЯН ГРЕБЕНИЧАРСКИ

Контролът по сигурността на пътници, екипажи и багажи се прехвърля от Министерството на вътрешните работи към летищните оператори в началото на 2011 г. с промени в Закона за гражданското въздухоплаване. За да изпълнява новите си отговорности, още през април същата година Летище София сформира звено по сигурността към Авиационния учебен център. Звено то провежда основни и опреснителни курсове за всички служители, чиято дейност е свързана със сектор „Сигурност“. Те трябва да имат необходимия обем теоретични и практически обучения. Курсовете се провеждат от инструктори по сигурността, сертифицирани от Учебни центрове на Международната организация за гражданска авиация (ICAO) и в съответствие с Регламенти 300 и 185 на Европейската комисия, Националната програма за сигурност в гражданското въздухоплаване и Националната програма за обучение и сертифициране по сигурността в гражданското въздухоплаване.

През 2013 г. са проведени 116 специализирани курса за обучение на служители по сигурността, а очакванията са тази година броят да се увеличи. Всеки курс се състои

За обучението в звено „Сигурност“ са създадени реални условия: На рентгена за багажи курсистите са изправени пред различни предизвикателства

от три части - теория, компютърно базирано обучение - тренажор (симулатор) и практическо обучение на работното място. Центърът разполага с нова версия на тренажор, закупена през 2013 г., който симулира реални ситуации при контрол на багажи. Служителите по сигурността на летището имат генериран достъп до системата, за да могат да поддържат и подобряват по всяко време квалификацията си, тъй като изискването е 6 часа обучение на всеки шест месеца.

Учебният център не само подпомага оперативното съответствие на Летище София със съвременните изисквания за сигурност на пътници и товари, но и спестява разходи на дружеството за външни услуги. Постепенно центърът разширява профила на дисциплините и предлага услуги и за други летищни и наземни оператори. Днес АУЦ провежда курсове по 13 разработени от инструкторите и одобрени от ГД „ГВА“ програми по сигурност, а част от клиентите са летищата във Варна, Бургас и Пловдив, както и компании като DHL, ORBIT, Sunlight air и др.

Обучението по авиационна сигурност в България се развива и провежда в конкурентна пазарна среда. За да се утвърди на него „Авиационен учебен център“ - Летище София непрекъснато подобрява качеството и адаптира предлаганите програми към последните изисквания на Европейската комисия и авиопревозвачите.

Освен програми, свързани със сигурността, центърът разработва редица други дисциплини, обхващащи всички оперативни дейности на

летищни и наземни оператори. За 2013 г. са проведени 127 такива курса, а клиенти са летищата във Варна, Бургас, Пловдив, Горна Оряховица, както и компаниите „Луфтханза техник“, „Суиспорт“, „Голд Ер“, „България Ер“, „Би Ейч Ер“ и други. Най-голямото предизвикателство пред центъра е периодичната промяна в изискванията, както на европейските регулатори, така и в правилата на самите авиокомпани. Това определя най-често да са обученията, свързани с наземното обслужване (handling) на пътници-

те. Някои авиопревозвачи променят процедурите, правилата и изискванията си само в рамките на месеци и инструкторите трябва своевременно да проведат необходимите обучения. Изпълнението на учебните програми се одитира регулярно както от ГД „ГВА“, така и от самите авиокомпани.

Наскоро учебният център е получил Silver Status от British Airways и три учебни програми са одобрени от Operations Learning Academy на British Airways, а именно – „Нагзор и контрол на съпътстващите дейности и операциите по затоварване на въздухоплавателни средства“, „Комуникация земя-борг“ и „Кoordинация на обслужване на ВС след кацане и последващо излитане“.

От миналата година центърът предлага и нови специализирани обучения, като „Контрол на птиците“, „Обучение на персонал, имащ директен контакт с пътници с намалена подвижност“, „Летищни слотове и изготвяне на разписание“ и др.

Амбицията на екипа на Авиационния учебен център е да се поддържа на високо ниво квалификацията на служителите на Летище София и да бъдат разработени нови програми за обучение, които да гарантират развитието на учебния център и да привлекат все повече външни клиенти. **И**

Ръководителката на Авиационния учебен център Силвия Кусева (вдясно) демонстрира обучението и на металдетекторна рамка, с която се проверяват пътници

ЗЛАТНИТЕ правила на интериорния

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Интериорният дизайн не е като онази греха от висшата мода, която се показва само на ревю, а никои не носи. Това не е невъзможната за всекидневното красота. Не е и просто декорация, нито е проектиране единствено на мебели. Най-ценното качество на добрия интериорен дизайнер е, че пести парите на своите клиенти. Неговият рег идва след архитекта,

когато сградата вече е построена. Съобразява се с всички изисквания към проекта и прави разпределение на пространството, а не само на мебелите, като това може да включва промяна във всички инсталации, обяснява Петя Дикова. Тя е от онези щастливи професионалисти, за които работата е хоби, и затова не ѝ се налага да работи.

Интериорният дизайнер спестява средства и време и дава консултации за всички елементи, свързани с

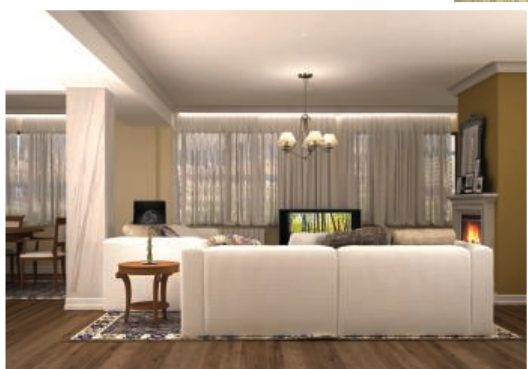
проектирането и изпълнението на проекта, а ако има достатъчно опит, може да ръководи и цялостното му осъществяване. Той не се заема само с онова, което му допада като стилстика, а се съобразява със заданието и вкуса на клиента. Погрешно е да се мисли, че трябва да намерите дизайнер, който харесва същото, което и вие. Затова търсете способния дизайнер, който да познава най-новите тенденции не само в дизайна, но и във всичко, което ще влезе в интериора.

ПРОЕКТИ: ПЕТЯ ДИКОВА

Интериорен проект на дневна. в съвременен младежки стил

Интериорен проект на къща, решена в олекотен класически стил

ДИЗАЙНЕР

риора. Ще го разпознаете по препоръките за него и по портфолиото му, твърди Петя Дикова.

Когато се обърнете към интериорен дизайнер, започнете от

бюджета на поръчката

и от изискванията, уточнете стила, към който той да се придържа. „Наемат ни хора, които са убедени, че им пестим пари. Чрез нас те постигат оптимума между цена и качество. Ние решаваме комплекс от проблеми, >

Стил, красота и функционалност вървят ръка за ръка, уверява Петя Дикова

Интериорен проект на малка дневна в панелен блок

свързани с функционалността на помещенията, правим подбора, а понякога проектираме подходящите мебели и осветление. Познаваме добре пазара, изискваме и сме гаранция, че клиентът няма да бъде погледен в качеството”, уверява дизайнерката. Обикновено се правят няколко варианта на идеята проект. После всичко се коментира с клиента и ако се налага, се преправя. Изготвят се работните чертежи и на тяхна база се искат оферти. Интериорният дизайнер гони срокове и следи за спазването на договореностите. И ако в бързината майсторът сбърка нещо, то вече не е за сметка на възложителя, посочва Петя Дикова. Така се слага край на златното правило, че всеки ремонт струва повече и трае по-дълго от първоначално предвиденото.

Предназначението

на всеки обект е от най-съществено значение. По-лесно обаче се проектира функционалността и обзавеж-

ването на жилище, отколкото на обществена сграда. Според Дикова във всеки интериор има нещо, за което си заслужава да се дадат малко повече пари. От осветителните тела не бива да се пестят, тъй като при тях евтиното излиза твърде скъпо. Ако си купите имитация на престижна марка, месечната консумация на електричество може да ви накара да съжалявате. Също така на по-евтини кухненски мебели не си заслужава да слагате най-скъпите механизми, които са с много голяма гаранция.

Интериорният дизайнер е визуализатор на идеите на своя клиент. Нерядко обаче се налага да убеждава в предимствата на по-доброто решение, за да предпази клиента от грешки. Така за един от проектите за обзавеждане на заведение Петя Дикова събира оферти за осветителни тела от различни ценови категории. Собственикът категорично избира най-ниската цена дори след предупрежденията, че в заведението лампите светят почти денонощно и

месечните сметки за електричество ще излизат солено. После се оказва, че действително консумацията на ток е висока и крушките нагриват силно, поради което започват много бързо да изгарят. Не след дълго собственикът се убеждава, че не е взел правилното решение, но грешката се поправя само с нова инвестиция. Аналогичен случай има и с избора на текстил за мебелна гамаска. Клиентът се спира на неподходящ плат за фотьойлите, въпреки съветите на дизайнера. Скоро след това се налага да бъдат претрапени. Затова според Петя Дикова водеща е функционалността и с нея се съобразява качеството на материалите. Всичко трябва добре да се преценява, тъй като по правило

Най-евтиното излиза скъпо

Често на интериорните дизайнери им се налага да прикриват грешките при строителството. Затова пред-

Интериорен проект на ресторант, решен в класически градски стил със съвременни елементи

✓ Офертите за интериорен дизайн не бива да се сравняват единствено по цената, а по стила и цялостния ангажи-мент на дизайнера

✓ Поставете реалистични сроко-ве. И тук много бързата работа може да е срам за майстора

✓ Внимателно избирайте интери-орния дизайнер, на когото да възложите поръчката. Но стиснете ли си ръцете, трябва да му имате пълно доверие

✓ Поръчайте изработването на интериорен дизайн едва когато разпо-лагате с бюджет за цялостната му ре-ализация

✓ Проектът трябва да се съобрази с функционалността и стила, който же-ляете, но и с пространството, с което разполагате

✓ Грешка е предварително да купи-те мебели и уреди

✓ Реализацията на проекта започ-ва, след като той е напълно готов и одо-брен от клиента

✓ Интериорният дизайн не е избор на цветове и на ексцентрични мебели и осветителни тела. Той решава простран-ствени задачи и постига комфорт за обитателите

СЪВЕТИ

почитат да не се доверяват на чер-тежи, правени при проектирането на сградата. Те от личен опит научават кои са най-проблемните места и им обръщат специално внимание, влизат в ролята и на продуктови дизайне-ри на всеки обект, тъй като винаги има специфични особености, които трябва да намерят решение. Поня-кога апартаментът е много малък и е необходимо да се съчетаят всички функции, които неговите обитатели изискват. От тях се очаква да на-правят и офиса удобен и съобразен с характера на дадения бизнес. Нес-тандартните решения са едно от най-големите предизвикателства в работата на дизайнера и всяка спе-

челена „битка“ носи удовлетворение.

Компромисът е ахилесовата пета на проектирането. Когато в хода на изпълнението на проекта се правят промени, те често водят до грешки, които вече са били избегнати. Затова е добре дизайнерът да умее да от-стоява решенията си. Наложил ли ви се да избирате интериорен дизайнер за ваш проект, търсете професиона-лист, на когото ще може напълно да се доверите. Иначе през цялото вре-ме ще ви се струва, че на каквото и да се спрете, все ще сбъркате.

Стилът, красотата и функционал-ността вървят ръка за ръка, уверя-ва Петя Дикова. За нея дизайнът е изкуство, но не само. Той трябва да

е подплатен със знания в много дру-ги сфери. В работата си дизайнерът включва всичко онова, което знае. И колкото повече е научил, толкова по-добре се справя с проектирането. Из-исква се не само въображение и сръч-ност на художник, но и познаване на материалите на пазара, способност за общуване с клиента, разбиране на онова, което той иска, но и умение да го насочи към най-доброто за него.

Пазарът за интериорния дизайн в България е свит след края на строи-телния бум, но за добрите дизайнери работа винаги има. Кризата направи естествен подбор и отся професио-налистите, които не са случайно по-паднали в тази професия. **И**

Интериорен проект на ресторант, със задание да бъде решен в битов и едновременно с това в модерен стил

Singularity University – дом на футурологията

Singularity University е създаден през 2008 г. с цел да подготви възпитаниците си за времето на технологичната сингулярност

Футурологът Рей Кърцвейл и организаторът на X Prize Питър Диамандис създадоха с помощта на Google една учебна институция без аналог, насочена към най-иновативните сфери на научния прогрес

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКСАНДРОВ

Понятието „технологична сингулярност“ е хипотетичен бъдещ момент в човешкото развитие, в който, според някои учени и фантасти, изкуственият интелект ще получи доминираща роля над човешката цивилизация, променяйки я драматично. И макар повечето учени да не очакват този момент да настъпи в обозримо бъдеще, има един човек в САЩ, който прогнозира, че от технологичната сингулярност ни делят броени десетилетия. Той се нарича Рей Кърцвейл и е един от най-уважаваните футуролози в света, автор на редица книги за бъдещето и носител на голям брой награди.

Затова не е чудно, че когато Кърцвейл решава да създаде първия по рода си университет, подготвящ „специалисти по въпросите на бъдещето“, той избира именно наименованието Singularity University. Учебното заведение е създадено през 2008 г. в Силициевата долина, съвместно с визионера и предприемач Питър Диамандис и с финансовата подкрепа на Google, а основният му фокус е изследването на

широк набор от технологии, които се развиват експоненциално и на начините, по които те могат да решават важни проблеми пред обществото ни. Достъпът до лекционната програма е изключително ограничен и от хилядите желаещи от целия свят

приетите са единици

Те преминават през 10-седмични летни курсове, в които се докосват до някои от най-иновативните сфери на науката и технологиите. Singularity University организира също 7-дневни програми за изпълнителни директори, различни конференции и лаборатории.

„Singularity University реално не е университет и реално не се отнася

до сингулярността“ - споделя пред списание „Икономика“ Богдана Ракова, една от малкото българи, които са преминали през учебната програма. - „Той е по-скоро организация, в която има изключително голям подбор и е много трудно да бъдеш приет и която създава общност от хора, фокусирани върху това как, използвайки експоненциални технологии, да бъдат решавани различни световни проблеми.“ Научните сектори, които се изследват в образователната институция, включват изкуствения интелект, роботиката, анализа на големи масиви от данни, компютърните мрежи, нанотехнологиите, биотехнологиите, космическите технологии и др. А наличието

Богдана Ракова е сред малцината българи, преминали обучение в университета на бъдещето

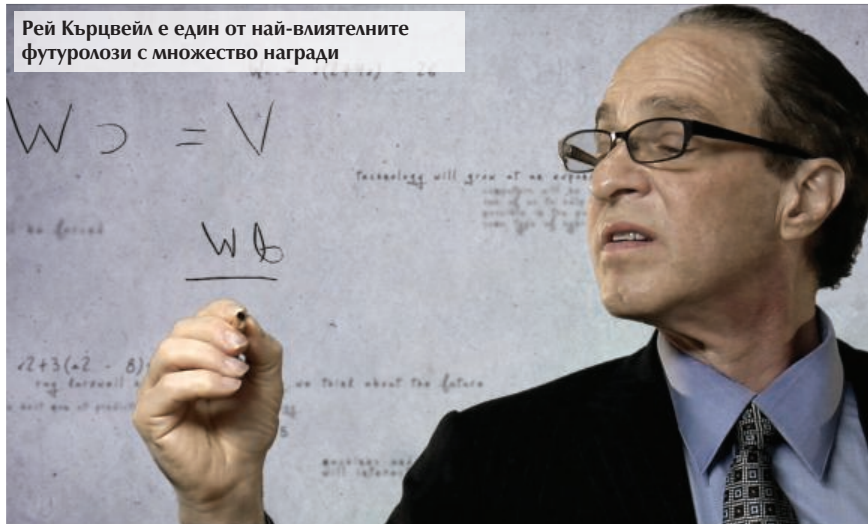
**Питър
Диамандис,**
съосновател на
университета,
е създател и на
наградите X Prize
за космически
проекти

на гумата „сингулярност“ в името се дължи на убеждението, че посочените сегменти на иновациите биха могли в бъдеще да доведат човечеството до този футуристичен момент от неговото развитие.

Един от проектите, в чието прототипизиране е участвала и Богдана Ракова, е възраждането на ДНК от амеба в ДНК на растения, което би позволило създаването на светещи растения и дори би могло да реши проблеми като храненето на уличното осветление. Проектът става популярен с публикуването на кампания в сайта за споделено финансиране Kickstarter, след което последват критики, свързани с етични съображения и прекратяването на кампанията. Друг проект, с който Богдана се е запознала в Singularity University, е за компилатор на ДНК, който би позволил в бъдеще

да бъдат създавани различни живи организми

Много от технологиите са спорни от гледна точка на морала, но целта на университета е по-скоро да покаже

**Рей Кърцвейл е един от най-влиятелните
футуролози с множество награди**

колко бързо се развиват те и да намери тези от тях, които биха могли да решат значими обществени проблеми.

Сред лекторите в Singularity University са световноизвестни имена като съзателя на интернет Винт Сърф, професорът от Станфорд Том Байерс, футурологът Джеймс Кантън, писателят Тим Ферис, Уил Райт – създател на видеоиграта Sim City и др. Освен строго технологични сфери, в учебната програма се изследват и редица обществени науки, в контекста на начина, по който ще бъдат повлияни от новите технологии.

Сред тях са правото, политиката, етиката, предприемачеството и др. Един от преподавателите, на чиито лекции е била Богдана Ракова, е астронавтът Дан Бари, който е бил три пъти на Международната космическа станция и преподава в сферата на роботиката и изкуствения интелект. „От него съм научила много за това как се променя човешкото тяло в Космоса, как космическите технологии намират приложение на Земята и как всеки човек има достъп до тях, без да се замисля“ - споделя българката. Когато тя учи в университета, през лятото на 2012 г., една от най-интересните технологични сфери е т.нар. „интернет на нещата“ (Internet Of Things). Както вече сме писали в сп. „Икономика“, това е концепция, според която в бъдеще много от заобикалящите ни предмети ще бъдат свързани с интернет и ще разполагат със сензори, изпращайки разнообразна информация към глобалната мрежа. „Големият въпрос е как взаимодействието на хората с тези технологии може да е полезно и да им придаде смисъл“ - обяснява Богдана и добавя, че възможните приложения са в сферата на здравеопазването, машиностроенето, инфраструктурата и др. В момента тя е съосновател на стартиращата фирма HutGrip, насочена именно към Internet of Things. Специалистката е имала възможност да слуша на живо и основателя на Singularity University Рей

Кърцвейл на негови лекции, посветени на темата как човешките недостатъци могат да бъдат променени с помощта на технологиите.

Ракова е имала близък досег и с другия двигател на футуристичния университет – Питър Диамандис, който е известен като създател на наградите X Prize. Първото състезание под това име беше за създаването на пилотиран космически кораб и извеждането му в околоземна орбита, а в момента тече надпреварата Google Lunar X Prize за изпращане на роботизиран апарат на Луната. „Диамандис е пример за най-активния състезателен дух на човек, който съм виждала. Едно от нещата, които съм научила от него, е, че

състезанието винаги мотивира хората

да иновират повече“ - споделя българката. Друга значима сфера, на която Диамандис е акцентирал много в обучението, е културата на споделеното финансиране и споделеното разработване на проекти, която според Богдана създава много нови бизнес модели. Променят се традиционните модели на търсене и предлагане, а ролята на т.нар. „интелигентна тълпа“ нараства.

Един от проблемите, свързани с поширокото навлизане на нови технологии според българската специалистка, е драматичната промяна на начина, по който работим, и на нуждата от различни типове работа. „Много от работата, която вършим унес, скоро ще може да се автоматизира лесно и машините ще вършат все повече дейности, с които са се занимавали хора. От тук следва големият проблем – какво ще правят всички тези хора“ - обяснява тя и добавя, че все пак успоредно с автоматизацията технологиите водят и до възникването на огромен брой нови професии, които ще изискват човешко участие в бъдеще. **И**

Опаковки, които се ядат

Български учени разработват иновативни технологии за хранителната индустрия, които ще дадат конкурентно предимство за производителите

© ИКОНОМИКА СТОЯН ЙОТОВ

ЯНА КОЛЕВА

Институтът по криобиология и хранителни технологии (ИКХТ) често се асоциира с храната за космонавти, но това не са единствените върхови технологии, които учените създават в него. За онези, които веднага ще попитат какво е това, уточняваме - криобиологията (от гръцкото крио, „студ“) се занимава с изследването на биомолекули, клетки, тъкани, организми и тяхното развитие при ниски и крайнониски температури на околната среда. Нали постоянно се говори, че иновациите са двигател на печелившия съвременен бизнес – учените има какво да предложат на фирмите, които се стремят към конкурентоспособност.

Новост са биоразградимите и биосъвместимите

Филмови покрития

с приложение в хранителната и фармацевтичната индустрия. Те са базирани на достъпни и евтини натурални суровини, сред които пектинът, който се извлича предимно

от ябълки, колагенът, който е от животински продукти. При производството на тези опаковки се включват и биологично активни вещества от растителен произход, каквито са лиофилизираните екстракти от розмарин, чубрица, мащерка, риган, смрадлика, направени чрез вакуумно сублимационно сушене. Предимството на тези филми и покрития е, че може да се използват като опаковки, включително ядливни, на различни хранителни продукти. Те имат добри бариерни свойства срещу водните пари, но с тях се угоджава и срокът на годност на продукта. Нещо повече - това са екологични опаковки, които не замърсяват околната среда. В рамките на 30 до 80 дни те се разграждат в почвата.

През тази година на изложението „Агра 2014“ институтът получи отличие за българска иновация за

Пектеин

– натурален продукт с профилактично действие, съдържащ растителни екстракти, лиофилизиран плодове и гранулиран ябълков пектин с по-

брена разтворимост. Ябълковият пектин притежава много ценни качества като диетичен продукт и като хранителна добавка при редица метаболични заболявания. Пектиновите вещества неутрализират действието на киселините и основите и абсорбират бактериалните токсини, а някои пектини образуват комплекси с тежките метали и подпомагат отделянето им от организма. Множество клинични изследвания доказват, че редовната консумация на пектин в необходимото количество (4 до 6 г на прием – 1 до 3 пъти дневно) влияе благоприятно върху въглехидратната и липидната обмяна. Такива дози е трудно да се осигурят под формата на таблетки или капсули. Преди прием прахообразният пектин трябва предварително да се смеси с вода или друга течност. Разтварянето на пектина става бавно, което затруднява потребителя. Разработената в ИКХТ технология за получаване на пектинови гранули с подобрена разтворимост е истинско улеснение. Въз основа на нея е създадена серия продукти под името „Пектеин“, съ-

Проф. Габриела Маринова е директор на Института по криобиология и хранителни технологии. Работила е в Института по пивоварна промишленост и хмелопроизводство, а преди това и в Пивоварния завод в Плевен. Тук показва наградата от „Агра 2014“ за Пектеин

държачи ябълков пектин, растителни екстракти (например глог, анасон, канела) и лиофилизирани плодове. Продуктите не съдържат изкуствени оцветители и консерванти, разтварят се лесно във вода, чай или плодов сок и имат приятен и свеж плодов вкус, разказва проф. Габриела Маринова, директор на ИКХТ.

През миналата година на изложението „Агра 2013“ ИКХТ също спечелва награда - за българска иновация за

хляб „Биомикс“

от смес на ръжено, овесено (или ечемичено) и пшеничено брашно, замесен със суха ръжена закваска, получена по собствена технология. Продуктът съдържа повишено количество биологично активни субстанции, като

бета-глюкани; омега-6 мастни киселини; микро- и макроелементи, като калий, калций, манган, желязо, мед, цинк, селен, магнезий и витамини от група В.

Друг интересен проект, по който ИКХТ работи по програма „Леонардо да Винчи“, е „Лимецът – гревна иновация“. Българските учени правят разработката съвместно със свои колеги от Чехия и Германия. Този проект има за цел да се съсредоточи върху нов тип продукти (например пиво и хляб) на основата на възраждането на този гревен сорт жито. Лимецът е много стара зърнена култура с доказани свойства, но с по-малък добив. Няколко изследвания са показали, че сортът, който расте в България, има изключителни качест-

ва и потенциалът му е силно подценен. Този проект ще укрепи връзките между бизнеса и системата за професионално образование и обучение чрез трансфер, адаптиране и прилагане на методология за обработка на пивоварен лимец. В България обаче няма подходяща технология за неговото пивоварене и най-близката съвместима технология, която може да се използва за производство и да се въведе в програмите за обучение в системата на професионалното образование, може да се трансферира от Чешката република съвместно с българските учени, обяснява проф. Маринова.

Лимецът

е по-малко разпространен в чужбина, затова неговото използване, както и подходящата технология за обработката му е въпрос на сериозен интерес от Научноизследователския институт по сладкарство и пивоварство в Бърно. Цел на проекта е и създаването на ефективна европейска мрежа, основана на потенциала на този уникален продукт. Адаптацията на технологията за пивоварен лимец ще отвори врати за използването му във фармацията и козметиката, убедени са в ИКХТ.

По проект „Традиционни, усъвършенствани и нови храни, напитки и технологии“ се прави изследване на стопанските и пивоварно-технологичните показатели на перспективни линии пивоварен ечемик, създадени в Добруджанския земеделски институт в Генерал Тошево. Изпитват се 8 перспективни линии пивоварен ечемик, създадени в Добруджански земеделски институт, сравнени с три стандартни български сорта - Обзор, Емон и Каскадър.

Работи се върху метод за приготвяне на здравословен хляб с кисела закваска от пшеница, ръж, овес, ечемик и тритикале (изкуствен хибрид между пшеница и ръж). Учените от ИКХТ разработват и технология за производство на

студен чай и медовина

за направата на която се използват мед и билки. Специално внимание е отделено на вида пчелен мед – например от кориандър или полифлорен. Избран е и подходящ щам грожди. Технологиите ще се предложат на

предприятията за безалкохолни напитки или пивоварни фирми и тези нови продукти може да са хит не само на вътрешния пазар, но и зад граница.

Друга иновативна разработка е свързана с получаване на нови млечни продукти с повишено съдържание на антиканцерогенни субстанции и биологично активни вещества от неорганичен произход. Използва се овче мляко, получено от среднородопска порода овце, отглеждани в два различни района. Установено е, че хетерогенният ботанически състав на пасището осигурява на млякото по-високо съдържание на антиканцерогенни и биологично активни субстанции, синтезирани от преживните животни, за разлика от хомогенния субстрат. Следователно за производството на качествена продукция животните трябва да се хранят с подходящи естествени храни, включващи изследователите.

Учените от ИКХТ знаят как да се ограничат Е-тата в преработените храни. Те имат разработени екстракти от билки и подправки, сред които розмарин, мащерка, риган и чубрица. Тези подправки значително намаляват естествената микрофлора в мляното месо, като най-висока активност е установена за чубрицата и ригана. Според тях те може да се използват като естествени антимикробни стабилизатори в хранителни продукти от мляно месо. Проведено е сравнително изследване на ефекта на лиофилизирани екстракти на различни подправки за мляно месо. Те са естествена защита срещу стандартни щамове *Staphylococcus aureus* и *Escherichia coli*. Учените умеят да направят и естествени оцветители от растителен произход, тъй като синтетичните оцветители в хранително-вкусовата, козметичната и фармацевтичната промишленост понякога водят до многобройни здравословни проблеми. Растенията са най-достъпните суровини за получаване на

натурални багрила

В тях се съдържат значителен брой пигменти с различна структура, цвetoва характеристика, разтворимост и стабилност. Нещо

Учените в ИКХТ имат ценни разработки, които бизнесът може да внедрява

повече, много от тях (антоцианини, каротеноиди, бетаини, хлорофил, куркумин и др.) имат ценни биологични свойства и оказват положителен ефект върху здравето, посочва още проф. Габриела Маринова. В един от своите научноизследователски проекти учените разработват нови методи за екстракция и пречистване на пигментни вещества от зелени микроводорасли, спанак, коприва, люспи от грозде, черница, къпини, боровинки, черен бъз, годжи бери. Същевременно наблягат на оползотворяване на отпадните продукти от производството на плодови сокове и вино. Разработват опитни варианти с добавяне на естествените оцветители в хранителни продукти (желирани бонбони, плодови сокове и

нектари, студен чай, млечно-кисели напитки). Правят експерименти и за включване на натуралните пигменти в биополимерни филми с цел получаването на покрития за храни и капсули за лекарства и хранителни добавки. Така се получава гама от продукти - емулсии, концентрати и лиофилизирани прахове, съдържащи висок процент натурални пигменти, готови за влагане в хранителни, козметични и фармацевтични продукти, посочва проф. Маринова.

Институтът не е производствено звено, а научноизследователска структура към Селскостопанската академия. Учените прогължават да правят ценни иновативни разработки, на ход обаче е бизнесът, който да ги реализира. **И**

РЕСТОРАНТ ЕДНО ВРЕМЕ

ЕЗЕРОТО Ариана

Ние работим само с
НАТУРАЛНИ ПРОДУКТИ

За резервации и доставки по домовете:

0888 22 33 55

Насекоми, водорасли, странни течни субстанции и принтери за лакомства обещаваат решение на нарастващия проблем с изхранването на световното население

Месо за вегетарианци Beyond Meat предлага заместители с подобен вкус и качества

Храните на бъдещето

АЛЕКСАНДЪР АЛЕКСАНДРОВ

Истинските световни проблеми ще започнат, когато китайците разберат, че оризът е само гарнитурата – тази популярна шега от близкото минало може скоро да придобие съвсем реално значение, макар и възприемана в преносен смисъл. Възходът на развиващите се икономики като Китай, Индия, Бразилия, Индонезия и др. през последните години промени много живота на хората в тези гържави и говеде до обособяването на нарастваща средна класа в тях, състояща се от работници, представители на средния миджмънт и малки предприемачи. Тези хора стават много по-критични към това, което им предлага животът, изискват повече и също искат да са част от това, което до скоро бяхме свикнали да наричаме „американска мечта“ - с голямата къща, двете коли в гаража, семейните вечери пред телевизора и ... пържолата в чинията. И докато строителните компании и производителите на автомобили в световен мащаб вероятно ще се справят с предизвикателството, то качествената храна става все по-трудна за осигуряване, особено на добра цена.

Паралелно с това явление наблюдаваме и един друг, още по-мащабен процес, който вероятно ще постави хранително-вкусовата промишленост под още по-голямо напрежение – нараства-

нето на населението на планетата. Според прогнози на ООН до средата на века човечеството вече ще наброява 9 милиарда души, преобладаващата част от които ще живеят в развиващи се региони, а

над 1.5 милиарда от тях ще гладуват

Нито наличните днес земеделски земи, които гори сега са недостатъчни, нито компаниите от сектора ще бъдат в състояние да посрещнат това нараснало търсене и много международни организации вече прогнозираат истинска катастрофа през следващите десетилетия, съпътствана от социално напрежение и вероятно – от военни конфликти.

Предвид сериозността на проблема, не е чудно, че редица компании и учени от различни точки на планетата работят усилено, за да намерят алтернативни варианти за изхранване на световното население, някои от които изглеждат като съвсем естествена следваща стъпка в развитието на цивилизацията ни, а други са си истинска екзотика. В настоящия материал сме събрали някои от най-интересните предложения, които имат потенциала да решат проблема с изхранването и да доставят на милиони хора полезна и питателна храна в бъдеще.

Обичате ли ... скакалци?

Когато преди броени дни в американския щат Охайо заработи първата по рода си ферма за отглеждане на скакалци, предназначени за човешка храна, скептичните статии и коментари преобладаваха. По-внимателен прочит на доводите, които дават представители на компанията Big Cricket Farms, обаче показва, че идеята не е лишена от логика и всъщност може да реши много значими проблеми на обществото ни. Според тях насекомите могат да се окажат много по-ефективно средство за добиване на протеини и други полезни вещества, тъй като ядат много по-малко от чифтокопитните животни. Така например, отново по данни на ООН, за добива на един килограм телешко месо се изразходват средно по 10 кг храна, докато същото количество месо от скакалци изисква влагането на около 1.7 кг храна. Водата, както и всички останали ресурси, също са в пъти по-малко. Отделянето на парникови газове от насекомите пък е около 100 пъти по-малко в сравнение с това при отглеждането на крави например.

Всичко това прави производството на човешка храна от насекомите една госта по-евтина, ефективна и природосъобразна алтернатива. Основният проблем, поне що се отнася до западната цивилизация, са

предразсъдъците

на хората и тяхното отворещие, когато стане въпрос за миниатюрните представители на фауната. Това обаче също може да бъде решено, тъй като според екипа на Big Cricket Farms не е необходимо продукцията да достига до крайните потребители в първоначалния си, отблъскващ за мнозина вид. Вместо това компанията планира да обработва скакалците, превръщайки ги в брашно, което след това да бъде включено в състава на различни крайни продукти като чипсове, вафли и др.

Появата на първите подобни ферми в САЩ и Европа станаха повод някои биолози като холандеца Арнолд ван Хюй да определят насекомите като „добитъкът на бъдещето”. Според тях в света има над 1000 вида, подходящи за консумиране от човек, а навлизането им в менюто ни ще бъде подкрепено от факта, че в обширни региони на Азия и Африка хранителните качества на насекомите всъщност от векове са оценявани от населението. Там освен скакалците, разнообразието от

Скакалците може да са една от храните на бъдещето

ядивни видове включва още термити, бръмбари, някои видове гъсеници и др. Неотдавна дори мексиканската верига заведенията Wahasa пусна в своите ресторанти в Лондон ястия със скакалци, които се предлагат като здравословна алтернатива на месото и възможност за досег с традициите на Мексико. А някои британци вече обявиха, че всъщност екзотичната новост в менюто е госта вкусна.

Ферми за водорасли

Водораслите също са вариант за изхранване на населението

Представете си огромни водни заграждения, намиращи се по бреговете на морета и океани, и изпълнени с водорасли, в които специални корабчета събират реколтата от токущо порасналите водни растения. Според някои анализатори много скоро подобни ферми ще се появят в редица региони на планетата, а целта им ще е производството на продукция за хранително-вкусовата промишленост. Според много изследвания водораслите са сред най-полезните храни, а някои от тях са включвани дори в групата на т.нар. „суперхрани”. Те са богати на протеин, въглехидрати, маз-

нини, минерали и витамини, включително и витамин В-12, който се намира в много малко растения и е изключително важен за правилното разграждане на храната от организма. В добавка – от тях почти не се дебелее. Друго важно предимство е, че водораслите растат много по-бързо от други растения, тъй като не им се налага да създават корени, клонови и листа, което им помага да вложат цялата си енергия в растеж.

Ферми за водорасли съществуват от десетилетия в някои морски гържави, но експертите очакват техният брой да нарасне в пъти през следващите десетилетия. Причината е, че те не се нуждаят от скъпо струваща земя, разходите за производство на единица продукция са относително малки и освен това са напълно екологични.

Изпринтирайте ми ... сандвич

Както вече сме писали в списание „Икономика”, 3D принтерите представляват нов клас устройства, които могат да създават различни предмети по предварително зададен модел, използвайки технология, сходна с тази при маслино-струйните принтери. Крайната продукция може да варира от бижута и различни инструменти, през оръжия до автомобили и дори сгради. А американската компания Foodini неотдавна създаде и първия

Бургер от 3D принтера на Foodini

подобен принтер, който може да прави ... храна. Той работи, като от предварително поставени изходни субстанции създава различни по вид и вкус крайни продукти, включително пици, хамбургери, бисквити, шоколади и др. Въпреки своята иновативност, устройството ще е относително евтино – крайната му цена ще е малко над 1000 щ. долара, а голяма част от средствата за пускането му в серийно производство бяха набрани чрез сайта за споделено финансиране Kickstarter. Очаква се първите клиенти да се сбоят със своите принтери за храна в началото на следващата година. Сред основните предимства на концепцията, наред с възможността за създаване на продукти с предварително определен вкус, е също и богатото разнообразие при външния вид и дизайна на храните, излизащи от „печатното“ устройство.

продукт, а сред инвеститорите са създателят на сайта Reddit.com Алексис Оханян, както и инвестиционният фонд Andreessen Horowitz, който е придобил почти легендарен статут в технологичната общност и е известен с това, че е сред първите инвеститори, подкрепили компании като Twitter, Facebook, Skype, Zynga, Groupon, Instagram, Oculus VR, Airbnb, Foursquare и др. Изводът е очевиден – ако инвестиционни акули като Марк Андроусън и Бен Хоровиц са видели потенциал в проекта Soylent, значи можем да очакваме скоро това име да се превърне в хит.

Съставките в иновативната хранителна субстанция дават всичко необходимо на човек за пълноценен живот, цената е сравнима с тази на далеч по-вредните бързи закуски (на практика една порция сойлент струва около 3 щ. долара), а с привлечената инвестиция създателят на иновативната

храна възнамерява да подобри значително и вкуса ѝ. Остава да разберем дали масовите потребители ще приемат идеята единствената храна в менюто им за деня да е странна бяла течност с наименование, сякаш излязло от фантастичния сериал Star Trek.

Отвъд месото ...

Beyond Meat е името на младата компания, която произвежда заместители на месо, яйца и други животински продукти, които имат сходен вкус и качества. Всички те обаче са растителни и са насочени основно към нарастващата общност от вегани (хора, които не консумират никакви животински продукти) по света. Техните продукти са предназначени както за директна употреба, така и за използване при приготвянето на различни ястия, включително сладкиши, майонеза и сосове.

извежда заместители на месо, яйца и други животински продукти, които имат сходен вкус и качества. Всички те обаче са растителни и са насочени основно към нарастващата общност от вегани (хора, които не консумират никакви животински продукти) по света. Техните продукти са предназначени както за директна употреба, така и за използване при приготвянето на различни ястия, включително сладкиши, майонеза и сосове.

Градско фермерство

Вох Garden е българска стартираща фирма, която беше представена

преди около две седмици в споделеното работно пространство betahaus. Идеята на компанията е да предоставя на ентузиастични, живеещи в градовете, комплект, позволяващ пълноценното отглеждане на зеленчуци или подправки направо в апартамент им. Концепцията не се отличава с голяма иновативност, но отразява бързо набиращата популярност тенденцията за разпространение на т.нар. „градско фермерство“. Отглеждането на хранителни продукти по терасите и покривите от „ретроградно“ занимание, напоследък се превръща в своеобразна мода и индикатор за екологичен и устойчив начин на живот. Някои компании като японската Rasoia дори превръщат тази практика във фирмена политика, засявайки в своите корпоративни сгради ориз, зеленчуци и други земеделски култури.

Всъщност тази тенденция си има съвсем логично обяснение – броят на жителите на планетата, живеещи в градовете, се увеличава с бързи темпове и тази тенденция ще продължи да бъде актуална през следващите десетилетия. Затова и градското фермерство е съвсем естествена алтернатива на практиката да си доставяме нужната храна единствено от големите ритейл вериги, след като те са я транспортирали през стотици километри. Предимствата обаче не свършват с това – урбан фермерството не се нуждае от земеделска земя и може да оползотвори всевъзможни пространства като общи входни пространства, балкони, покриви на гаражи и др., а за транспортирането на готовата продукция до трапезата не е използвана никаква енергия. **И**

Soylent може да замени напълно храната, защото е събрала всички необходими хранителни вещества

Хранителният коктейл сойлент

Американецът Роб Рейнхарт е измислил странна течна субстанция с бял цвят, която според него може изцяло да замени храната от менюта ни. Тя се нарича сойлент и съдържа всички необходими на човешкия организъм витамини, минерали, въглехидрати и мазнини, като при това в нея няма нито едно канцерогенно вещество. Мислите, че идеята е налудничава? Помислете пак – Рейнхарт вече успя да си осигури рискова инвестиция в размер на 1.5 млн. щ. долара за разпространение на своя

Терасата или покривът предлагат пространство за отглеждане на храна в градски условия

European Event Service
www.european-event-service.com

SYMPHONICS CONCERTS PROUDLY PRESENTS
THE WORLD'S MOST BELOVED TENOR

ANDREA BOCELLI

a Passion for Life

НЕДЕЛЯ 31 АВГУСТ

НАЧАЛО 19:30

СТАДИОН БЪЛГАРСКА АРМИЯ
СОФИЯ

Symphonics
SYMPHONICS CONCERTS

eventim
CARD SERVICE

билети : в мрежата на [EVENTIM.BG](https://www.eventim.bg) and [andreabocelli.com/tickets](https://www.andreabocelli.com/tickets)

**Кристина Димова
разказва за
опита на своето
семейство да
замени стреса
в столицата с
живот на село**

Кристина Димова се увлича от изкуството

Кристина Димова със свои ученици

Зелени номади

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Назад към природата, към спокойния живот, чистите храни и здравословния начин на живот... Все повече хора се ентусиазират от тази идея и бягат от големия град. Със сигурност в това има хубави моменти, но се оказва, че подобно предизвикателство трябва да се предприема едва след сериозна предварителна подготовка. Иначе романтичната представа изчезва бързо и твърде скоро се връща копнежът към мегаполиса.

В търсене на своето място под слънцето, преди 7 години семейството на Кристина Димова решава да замени напрежнатия делник в София с

по-балансиран живот

в провинцията. По онова време Кристина е журналист в списание за родители, следи с интерес теми като алтернативно образование, нови методи в отглеждането на децата, кърмене, естествено раждане. Съпругът ѝ Владимир Димов е машинен инженер в компания, която ще разширява дейността си в Южна България. Двамата поемат риска за голямата промяна и Владимир се заема със задачата да изгради офиса в Пловдив.

Преместването става точно в

бума на ипотечното кредитиране. Младото семейство няма собствено жилище и двамата решават със заем да купят имот. Банките им отказват кредит за къща на село, ето защо вземат апартамент в Града на седемте тепета. Това става точно преди големия срив през 2008 г. Заради рязко свилия се пазар на труда Кристина не успява да намери подходяща за нея работа. По онова време имотният пазар също е замрял и двамата се отказват от покупката на селска къща. Заживяват под наем в Куклен, село на 12 км от Пловдив. Убедени са, че тази поредна промяна ще им даде възможност да намерят

Златната среда

между добрите еконамерения и реалните възможности.

Къщата е с малък двор и там започват да развиват гребно земеделие за собствени нужди. Децата са очаровани от зеленината, чистия въздух и игрите на открито. Имат домашен любимец куче и това особено ги радва. Дъщеря им Елена учи в детската градина в селото, а синът им Дамян - в началното училище, и там лесно си намират приятели. В свободното си време Владимир Димов се занимава със земеделската работа. Той е този, който знае как да „говори“ на растенията и е на „ти“ с природата. Всички са щастливи от новия начин на жи-

Децата се нуждаят от здравословна доза знание

Валдорфската педагогика е едно от направленията на антропософията, чийто създател е Рудолф Щайнер. Преди близо век той е развил свои възгледи в различни области като педагогика (негова е идеята за валдорфско училище), изкуство, антропософска архитектура и медицина, биодинамично земеделие.

Валдорфската система е тясно обвързана с развитието на детето. Според постулатите на Щайнер във всеки етап от израстването има подходящо знание, което да бъде давано. Сухите и абстрактни факти трудно се възприемат от децата и дори съсипват тяхната крехка психика. Австрийският философ разделя човешкото развитие на седемгодишни периоди. От 0 до 7 години детето живее под мотото „Светът е добър“ и копира всичко, което види. То учи чрез подражание и правене и така се свързва със света. Затова се препоръчва работа с ръцете. Същевременно в добре детето да тича и да се катери, за да се развива физически. През първия период от живота малките

са в ръцете и в краката си, както образно твърди Щайнер. От 7 до 14 години детето съзрява и живее под мотото „Светът е красив“, то възприема чрез чувствата и сърцето си. Затова в този период на обучение се препоръчва да се включват много изкуства. Едва след като станат 15-годишни, децата започват усилено да работят с главата си и тогава девизът е „Светът е истинен“. Това е моментът за абстракциите и за постепенно откриване на своя собствен път на развитие.

Валдорфската педагогика приема, че основната задача на детето е да расте. Теоретиците на този метод твърдят, че пред педагогическата задача да учи и да знае повече, детето ще предпочете да израства здравословно. Претоварването с много знания в ранна възраст блокира мисловната дейност. При този метод мисленето и абстракциите се сравняват с вдишване, а физическото натоварване и изкуствата са издишване. Добрият ритъм в учебния процес е в баланса на вдишване и издишване. Учителят се свързва и преподава душа с душа с детето.

УЧИЛИЩЕ

Вот, освен Кристина, която остава без професионална реализация. Местните жители гледат на пришълците с недоверие и се чудят какво ли се опитва да прави това младо семейство.

Всеки от четирите сезона им предлага различни преживявания, но и редица трудности. Най-тежко е през зимата, когато трябва да се грижат за отоплението на къщата. Учат се да палят печка и да поддържат огъня. Постепенно цялата романтика изчезва.

Кристина усеща голяма вътрешна дисхармония. Още докато живеят в Пловдив, тя започва да посещава курсове по валдорфска педагогика. Целта ѝ е да намери отговор какво образование е най-подходящо за децата. Технологиите и нагласите в XXI в. се смениха. Старият образователен подход вече е неадекватен към потребностите и възможностите на новото поколение. Ентусиазирана от щадящите

методи на преподаване

тя се записва в обучителен семинар към педагогически колеж „Хеликон“ в гр. Лайден, Холандия, организиран от холандската антропософска фондация „Helias“. Това обучение ѝ позволява да види преимуществата на валдорфската педагогика, която се грижи децата да бъдат здрави и щастливи, да обичат учението и училището, интелектуално, психически и практически да се подготвят за живота, като откриват, развиват и съхраняват творческите си способности. Чрез тези семинари Кристина намира много отговори,

свързани с основни житейски въпроси и с ритмичната организация на здравословното всекидневие. Разбира, че стресът не е толкова от натовареността, а от липсата на природосъобразен ритъм. Валдорфският мироглед тотално променя живота на Кристина и по естествен път тя стига до следващата важна стъпка. Преди година се връща в София заедно с децата и става преподавател и класен ръководител в начално училище „Проф. Николай Райнов“ в кв. Лозенец, което е единственото валдорфско училище в България. Дъщеря ѝ учи във валдорфска детска градина, а синът ѝ завърши трети клас в училището, в което тя преподава. Работи

та на съпруга ѝ е свързана с Пловдив и региона и той остава там. Кристина обаче е част от инициативата за валдорфска педагогика в този град и се нагява скоро и в Пловдив да има детска градина и начално училище, работещи с тези нестандартни методи.

Кристина Димова и семейството ѝ не съжаляват за този експеримент, тъй като опитът е безценен, както и доказателствата, че семейството може да намира решение за всяка ситуация. Не са се отказали от желанието за близост с природата, но оттук насетне това ще става с по-обмислени стъпки. Сега предстои да си вземат място в село го Пловдив, което не е било обработвано от години. Там ще правят своите по-сериозни опити с биоземеделие и с алтернативни методи за стремеж на къща, без обаче да прекъсват връзката с „цивилизацията“.

Семейство Димови обича да е сред природата

ФЕСТИВАЛ

Преди много, много години „Златна антена“ била целуната от една жаба и се превърнала в Mediamixx

...Имало едно време Презлед на забавните програми в БНТ, наречен „Златната антена“, провеждащ се в град Сангански, в далечните 70 години на миналия век. Генерален директор на БНТ по това време бил Иван Славков (Батето). По време на обилна вечеря с журито и по време на изпълнението на песента „Взemi oгин – запали ме, направи ме пепел...“ той взел далновидното решение този вътрешен „Презлед“ на забавните програми и хора да се превърне в международен фестивал в значимия за онова време град Благоевград.

По късно - при избухването на демокрацията в края на 80-те и последвалата криза, БНТ опразнила щандовете, като всички магазини по това време, и затворила сергията за културни и фестивални инициативи, включително „Златната антена“ и „Златната антена“.

В началото на 90 г. Хачо Бояджиев сяда в стола на генералния директор на БНТ и като истински ценител на телевизионния театър и шоу програмите решава, че може да отдели средства за възстановяването на тези 2 важни международни събития.

Лични впечатления

...И ето, от тук започват моите спомени: На борд на директорите Хачо заяви, че възстановява фестивалите и аз трябва да поема „Златната антена“ като директор на Ефир 2. Възразах, защото нямах никакъв опит в тази посока, но той, гасейки поредната цигара, каза, че съм млад, купонджия и със сигурност ще се справя. Истината е, че през 93 г. бях просто наблюдател на процеса по организирането и провеждането и само от време на време подписвах някакви документи. Всичко свърши екипът на международна дейност на БНТ. Бях пълен балък. Затова 1993 г. не е в летоброенето на покъсния „Медиамикс“.

Реално от 1994 г. започнах да се вглеждам в световните събития, посетих някои от тях и тогава се появиха идеите за раз-

MEDIAMIXX – РЕКОНСТРУКЦИЯ

Спомени от бъдещето на Георги Кузмов

Порталът на българските общини Kmeta.bg е носител на „Златен чадър“ за 2013 г.

Георги Кузмов
разказва за
раждането на
MEDIAMIXX

витието на международния фестивал. При цялата ми симпатия към Благоевград и хората в него, провеждането на международен фестивал в бившите партийни зали на кметството, облечени в мрамор и бронз, не бяха най-подходящото място според мен. Също така известният в миналото хотел „Ален мак“ беше грохнал и миришеше на мухъл и пържени картофи. Барманът на закуска ни гледаше и се чудеше: „Аз не им слагам кафе, те не си слагат захар – какво пият тези хора?“

Затова през 95 г. предложих на Хачо да сменим мястото на фестивала с някое по-атрактивно, но той отхвърли идеята със съзнанието, че това е политически въпрос заради близостта на Македония.

Случиха се поредните промени и нито аз, нито Хачо останахме на постовете си.

Иван Гранитски реши, че не може да ме запази като директор на Ефир 2, но мога да остана да ръководя фестивала. Хареса му идеята за преместването и ми даде шанс да предложа нова локация. Така се озовахме в Албена – единствения морски курорт, приватизиран на

цяло и имащ единен мениджмънт, с който да се преговорят. И единственият, който не беше строителна площадка.

Следващите промени в БНТ доведоха Иван Попйорданов на 10-ия етаж. Който ме извика и каза, че пари отново няма и трябва да спрем фестивала. Аз вече се бях запалил и виждах бъдещето на идеята, затова предложих да напусна телевизията и да основа фондация, която да поеме всички финансови рискове, а да запази интересите на БНТ като съорганизатор и да продължи да получава програмите, които участваха на фестивала и печелеха награди, да се излъчват без заплащане на права. Това беше прието от управителния съвет и „Златната антена“ заживя като външно тяло на телевизията. В тази година се появи и фестивалът за радиопрограми.

Последваха новите промени - на власт дойде синята коалиция, която избра Лили Попова да ръководи националната телевизия. Тя си нямаше хал хабер от мениджмънт и телевизия и направи комисии за всичко. Комисията, създадена в международна дейност, реши, че

Mediamixx Festival & Congress 2014 ще се проведе от 4 до 7 юни под мотото „20 години огледало на медиите“. През изминалите години десетки журналисти, меди и продукции са се състезавали за наградите на легендарния фестивал на медийната индустрия. През 2014 г. фестивалът ще отличи знакови постижения от изминалите две десетилетия в категориите печат, телевизия, радио и web, като се опре на солидни критерии. Фокусът ще е върху конгреса, чиято програма отразява най-горещите дебати на обществото днес. Право в десетката ще е темата „Медиите правят избори“, анализ и ексклузивна социология за отминалия едва преди седмица европейски вот. Дискусията „Представата за „другия“ в българските медии“, по-актуална от всякога, е посветена на бежанците, чужденците или просто различните. Мястото на културата в медиите – това е друг акцент от конгресната програма.

В духа на равностоятката ще е основната тема „Свободата на словото през изминалите 20 години“. След нея участниците ще погледнат към медийните технологии и съдържание през следващите десетилетия в дискусията „Ново 20“, или организиран опит за медийна футуристика. Предвидено е и време за презентации на най-нови медийни продукти.

съм лош организатор не ми позволяват повече да използвам името „Златна антена“.

Получи се приказката за кучето, което не яде кокала, ни и не го дава. Така умря фестивалът „Златната антена“.

Фестивалът умря – да живее фестивалът!

Така се родиха международните медийни събития. Създадохме нови регламенти, които лежах на новите формати за телевизия, включихме фестивал за радио, фестивал за телевизия, телевизионен пазар, семинарна част и така събитията заживяха с традицията на „Златната антена“ и с духа на новото модерно време и желанията на медийния пазар. „Златната антена“ отстъпи мястото на нови награди „Златен чадър“, който с лека промяна се превръщаше на сателитна чиния.

През годините церемониите за връчване на Златните чадъри бяха излъчвани по всички национални телевизии и борбата за тях ставаше ожесточена. **И**

Децата се нуждаят от

-Жо Беширова, как една гелова жена, затрупана от проекти и бизнес срещи, реши да напише детска книга?

**Нели Беширова
връща вкуса
към старите
ценности чрез
приказки,
разказани от
нейния дядо**

- Бизнесът няма нищо общо с това. Аз съм преди всичко майка и знам добре от какво се нуждае моето дете. А то е като всички други малчугани – буино, весело, будно, любознателно, вечно питащо и отворено за цялата доброта на света. Израснала съм в малко градче в Родопите, сред красотата и топлината на живата природа, в обкръжението на приветливи и позитивно настроени обикновени хора. Всеки ден до мен бе моят дядо Стефан, когото много обичах. Почти не минава ден, в който да не си спомня за него. Знаете ли защо? Защото той отговаряше на всичките ми многобройни въпроси, показваше ми кое е добро и кое – не, отговаряше ми очите за очарованието на планината, учеше ме на езика на сърцето. Пусках да предам на моята гъщеря

Вили всичко, което съм научила от моя безценен дядо Стефан. С надеждата, че тя някога ще пренесе към своите деца неговото послание. Така се роди книгата „Умно дете си ти, Тино!“

- А какво е посланието на дядо Стефан?

- Всяка от главите в книгата е история, която животът поднася на децата ни всеки Божи ден. Понякога това е нещо приятно, което гостива удоволствие. Друг път е предизвикателство, което трябва да бъде преодоляно достойно, за да продължи малчуганът своя път напред, но вече научил поредния си урок. „Умно дете си, Тино!“ обхваща почти всички нюанси на детския живот. Дядо Стефан и шестгодишният му внук Тино често говорят за добродетели – любов, уважение, упоритост, любознателност, скромност, благородство, стоицизъм, благодарност. Но в диалозите им често става дума и за страх, завист, гняв, мекуша-

вост, нетолерантност, злоба, лъжа и мързел. Бог също присъства в техните беседи.

- Какво не достига на децата ни днес според вас?

- Живото общуване с хора от по-старите поколения, които да им предават това, което те самите са научили от своите гяровци и баби. Да, светът върви напред. Технологиите напредват не с дни, а с часове. Децата ни са завладени от примамливото 3D изображение на виртуалната реалност. Те са заобиколени от цяла армия измислени супергерои. Но ми се струва, че децата имат нужда да научат за изконните ценности в живота от реален, земен, топъл човек, който да вplete старата приказка в реална ситуация. Човек, който интересно да разкаже какво е животът, без да поднася наготово поуката. Да мотивира всеки сам да направи изводите от чутото и при следващо предизвикателство да знае как да действа самостоятелно. На днешните деца им липсват обикновените детски книжки с приказки. Онези шарени, с шумолящи при разгръщане страници, ухаещи на печатарско мастило книжки с интересни истории от реалния живот.

- Обръщението ви е и към родителите? Какво им липсва в общуването с децата?

- На финала на книгата съм споделила някои свои мисли за детското светоусещане. Понякога, улисани във всекидневните си дела за изкарване на насъщния и затрупани с публикации, които ни учат как професионално да възпитаваме децата си, забравяме да останем в тишина и да потърсим собствената си интуиция. Забравяме да се вслушаме в това, което ни говорят нашите деца. Да ги хванем за ръка. Да се възгледаме в очите им. Предишните поколения са възпитавали малките с помощта на добрия пример, добрата дума и натрупания опит. Без да разчитат на компютри, телевизия, интернет и психолози. Действали са с много любов и търпение. Между поколенията е имало жив контакт. Всяка вечер с нетърпение Тино очаква поред-

КОРЕНИ И КРИЛЕ

ната приказка на дядо Стефан, за да заспи. Колко от нас намират време да правят това всяка вечер? А Тино заспива щастлив от близостта с този добър човек.

- Във всяка глава дядо Стефан разказва на Тино и по една притча...

- Похватът „приказка в приказката“ е подходящ за предаване на всякакви послания. В обикновения диалог, ако възрастният „проповядва“ по една тема твърде дълго, детето се отегчава и се затваря за информацията. Става му скучно. Но когато в подкрепа на едно становище се използва притча, тогава нещата стоят по съвсем различен начин. В общуването с малкия човек, който е дълбоко емоционална и нетрадиционна личност, не трябва да се допуска и полък от назидателност. Дядо Стефан нито веднъж не си позволява да каже на детето „прави това или не прави онова“. Той му предлага варианти, а после му разказва подходяща история, която би могла да го тласне към правилния избор.

- Достижима ли е дъгата на щастието, за която се разказва в последната глава? Трудно ли се минава под нея?

- Ако не вярваме в добрите неща, ще се загубим. Когато започнем да вярваме в доброто, започваме да го виждаме. Може да се научим да не забелязваме лошото наоколо. Просто защо не го искаме в реалността си. Колкото повече са изпитанията на пътя ни, толкова по-силни индивиди ставаме,

Нели Беширова е изпълнителен директор на NC Industries. Следвала е право в Лондон, Кеймбридж и Бургаски свободен университет. „Умно дете си ти, Тино!“ е нейната първа книга, която излезе от печат преди дни. Посветена е на дъщеря ѝ Вили и дядо ѝ Стефан.

разчитайки само на доброто, на себе си и на Бог. За да минеш под дъгата на щастието, трябва да се научиш да управляваш себе си, да си владетел на самия себе си. „Тук съм, до теб, за да ти дам корени и криле“ – ми казваше дядо Стефан. Опитвам се да пренеса през поколенията това ценно съкровище и да го направя достъпно за моята малка дъщеря. Знам, че има нужда точно от това – от корени и криле. Всичко останало тя, уверена в себе си и устремена напред, ще постигне сама. Всеки от нас би могъл да го направи за своето дете. **И**

Диханието на

Св. Георги и св. Димитър

Възкръсналият Христос се явява на Мария Магдалена

Св. Димитър

Иконописецът е богослов в багри и образи, казва Иво Райков

ТАТЯНА ЯВАШЕВА

Имята на Иво Райков към Бога, тръгнал от храма и го отвел към иконописца. Той е от гр. Раковски и е едва 17-годишен. Учи иконопис при зограф Траян Добрев в НХГ "Цанко Лавренов" в Пловдив. Занимава се с иконопис от 7 години насам.

Открил призванието си по неочакван начин, разглеждайки иконописно ателие в архитектурно-етнографския комплекс "Етѐра" край Габрово. Тогава започнал да разпитва зографите, а те си имали работа. Единият от тях учтиво го изпратил до вратата и му пожелал хубав ден. В него обаче се зародил силен интерес към видяното, а и примерът как те рисуват светите образи в спокойствие и тишина, оставил траен отпечатък. Веднага започнал да търси информация как се правят икони, после съвсем естествено се насочил към същата специалност в училище. „Бог докосна сърцето ми и от първия момент, когато се срещнах със зографското изкуство, знаех, че искам иконописца да стане моя професия. Щастлив съм, че се занимавам

Рождество Христово с толкова отговорна работа. Ние, иконописците, не сме автори, както художниците, а сме инструмент в Божиите ръце и Бог води нашата четка, която изобразява него, светците, истинската любов. Иконописецът е богослов в багри и образи", споделя Иво Райков.

За истинския иконописец вярата в Бога е най-важна, твърди Иво Райков

Важно е иконата не само да бъде добре направена, а да предразполага човека към молитва, да му носи радост и да му напомня за благочести-

ИКОНИТЕ

Св. Николай

вия живот, който трябва да води, за да достигне до общението с Бог - най-висшата духовна цел на християнина. Важно е всеки да открие званием си, което Бог е вложил в сърцата ни. Откривайки го, човек може да принася плодове на труда си във възхвала на Бога, както се казва в псалма: „Всяко дихание да хвали Господа.”

Направата на една икона е труден, но благословен път. Тя се зографисва върху дървена дъска, на нея се залепва ленено платно, което се грундира неколkokратно. После тази повърхност се полира идеално. Едно време за целта зографите използвали специална рибена кост, но днес се работи с шкурка. След полирането, чрез копирка образът се полага върху дъската, прави се графия (внимателно изграскване на основните конту-

Св. Илия

ри) и се пристъпва към позлатата. Иконата обикновено се позлатява с истинско злато. При иконописването се започва от по-тъмните цветове и постепенно се преминава към осветляване. Завършва се с лак, който да предпази живописния слой от увреждане във времето.

Православната икона е нещо много сакрално. Тя е двуизмерно изображение. Всяко действие при направата ѝ има символно значение. Дъската символизира Спасението на човека чрез Ноевия ковчег или дървения кръст. Платът, който се залепва върху дървото, символизира кърпата въздух, с която се покриват пречестните дарове в православната литургия. Грундът, който се нанася, напомня земната твърд. Той трябва да стане гладък като стъкло, дори боите са специални, така че да не оставят релеф. Всяка неравност се счита за несъвършенство, обяснява младият иконописец.

Икони, зографисани от Иво Райков, са собственост на частни колекционери в Полша, Италия, Гърция, Германия, България. През 2013 г. правил икона за папския нунций на България Негово Високопреосвещенство архиепископ Януш Болонек. Тогава трябвало да създаде авторска творба поради липсата на изображение на неговия светец покровител св. Януарий, особено почитан в Неапол.

За истинския иконописец вярата е най-важна, твърди Иво Райков. Той уверява, че няма как да предагеш вяра, ако, докато си зографисвал, не си я изпитвал. **И**

ри) и се пристъпва към позлатата. Иконата обикновено се позлатява с истинско злато. При иконописването се започва от по-тъмните цветове и постепенно се преминава към осветляване. Завършва се с лак, който да предпази живописния слой от увреждане във времето.

Православната икона е нещо много сакрално. Тя е двуизмерно изображение. Всяко действие при направата ѝ има символно значение. Дъската символизира Спасението на човека чрез Ноевия ковчег или дървения кръст. Платът, който се залепва върху дървото, символизира кърпата въздух, с която се покриват пречестните дарове в православната литургия. Грундът, който се нанася, напомня земната твърд. Той трябва да стане гладък като стъкло, дори боите са специални, така че да не оставят релеф. Всяка неравност се счита за несъвършенство, обяснява младият иконописец.

Св. Иван Рилски

Св. Симеон Стълпник

Св. Януарий

Полската суперкола

Представянето на прототипа през 2011 г.

Arrinera Automotive е на път да пусне в масово производство спортното си изпълнение

НИЯ ИЛИЕВА

Олша скоро ще има автомобил собствено производство, и то не какъв да е, а спортната суперкола Hussarya. Тя носи името на легендарната полска хусарска кавалерия и е плод на почти десетилетни усилия на Arrinera Automotive. Съвсем наскоро, в началото на април, компанията разпространи първи снимки на модела, който ще влезе в серийно производство.

Иначе историята на Хусаря започва доста отдавна, а самата компания е създадена през 2008 г. с цел производство на модела. Прототипът на спортиста е показан за първи път на 9 юни 2011 г. на специална премиера за акционери и инвеститори. Още тогава някои журналисти ѝ лепват прозвището „Venosara“, по името на компанията, основен акционер в Arrinera Automotive - VENO S.A., която гържи 79% от капитала на автомобилния производител. В началото моделът има врати от т.нар. модел ножици, но впоследствие те отпадат. Заменени са заради обвиненията за прилика с Lamborghini Murcielago. Чак през август 2011 г. създателите на полския суперавтомобил съобщават и името му – Хусаря.

Обявените тогава планове на производителите са продажбите да започнат в края на 2013 г. Сро-

Hussarya

Раждането на модела

кът обаче се отложи и сега голямото събитие се очаква в края на 2014 г.

Дизайнът на автомобила е създаден от Павло Буркатски (Pavlo Burkatsky) и е променен на няколко пъти. За момента е обявена стартова цена 160 хил. долара, която е определяна от специалистите като добра, още повече в сравнение с над 300 000 евро за Lamborghini Aventador. Прегвижда се производство на 100 бройки годишно в завода на компанията в град Гливице.

В основата на суперкара лежи стоманено шаси, разработено с участието на британския инженер Лиъ Нобъл. Той е основател на компания за производство на спортни автомобили Noble Automotive и има

30-годишен стаж в бранша. Сред култовите му модели е Ultima GTR от 2011 г., доказана като най-бързата суперкола в света.

За купето ще бъдат използвани композитни материали, сред които карбон и кевлар. Масата на автомобила, който ще бъде със задвижване на задните колела, ще е към 1315 kg.

Двигателят на Hussarya е 6,2-литров V8 на General Motors с максимална мощност 650 к.с. и максимален въртящ момент от 820 Нм. Скоростната кутия е 6-степенна роботизирана, разработена от италианската компания SIMA.

По време на предварителните тестове Hussarya показва ускорение от 0 до 100 км/ч за 3,2 сек. Класическата дистанция от чет-

върт миля бе премината за 11 сек, а максималната скорост на автомобила бе 340 км/ч. Опционално колата ще бъде достъпна с пистов спортен пакет, който включва смяната на предавките с перца от волана, карбонови елементи в екстериора и система за нощно виждане.

„Arrinera Hussarya е създадена за автомобилните ентузиаста, които изпитват истинска страст към бързи и красиви коли. За тези, търсещи наситени емоции и огромни гози адреналин, съчетани с ежедневна практичност. Само с добавена щипка екстравагантност“, казва за полската автомечта изпълнителният директор на Arrinera Automotive Лукаш Томкiewicz (Lukasz Tomkiewicz).

Opel Cascada - Класика и елегантност

БОЖИДАРА ИВАНОВА

Н емският автомобилен гигант Opel се завърна в средния сегмент на кабриолетите с чисто нов модел, който бе показан за първи път на автомобилното изложение в Женева през март миналата година. Позитивните впечатления започват още преди качването в автомобила. Четириместният кабриолет Cascada е с утължен силует и висококачествен мек сгъваем покрив. Колата притежава мускулеста, класическа елегантност и благодарение на своята привлекателна натура, елитни технологии и удобства, се прицелва в горния клас кабриолети.

Opel Cascada определено е автомобил, в който си заслужава да ви видят. Освен че изглежда зашеметяващо, кабриолетът предлага изключително удоволствие от шофирането и това се усеща веднага след сядането зад волана. Автомобилът създава усещане за сигурност и комфорт, което се дължи на стабилната каросерийна структура, системата HiPerStrut на предното окачване и технологията на ходовата част с адаптивни амортизатори FlexRide. Сред екстрите на кабриолета се нареждат луксозни детайли като електрозадвижваните устройства за подаване на предпазните колани на предните места, предна камера, отопляем волан, луксозните кожени тапицерии от

фина естествена напа, електрически седалки с възможност за подгряване, електрическите механизми на системата за улесняване на достъпа до задните места Easy Entry, система за безключов достъп, джанти с размер между 17 и 20 инча.

Opel Cascada е наследник на модела Astra Twin Top, но е с редица подобрения. Кабриолетът е по-голям и комфортен, а каросерията му е с 43% по-висока устойчивост на усукване и 10% по-висока якост на огъване. За разлика от своя предшественик, Cascada има мек сгъваем покрив, което прави колата по-лека и дава възможност за по-бързо отваряне и затваряне на покрива. Пюркът на тествания автомобил се отваря само за 17 секунди при скорост на движение до 50 км/ч. Механизмът за задвижване на мекия покрив се задейства с бутон, разположен между предните седалки. Покривът може да се задейства и с дистанционно при спрян автомобил.

Кабриолетът Cascada се предлага с богата гама от задвижващи агрегати - 1.4 Turbo със 120 или 140 к.с.; 1.6 SIDI Turbo със 170 к.с. и 280

Нм; 2.0 CDTI ecoFLEX със 165 к.с. и 380 Нм и 2.0 BiTurbo CDTI ecoFLEX със 195 к.с. и 400 Нм. Тестваният автомобил е версията с 2.0-литров CDTI дизелов агрегат със 165 к.с. и тежи 1660 kg. Придвижването с нея е безпроблемно и лесно. Максималната скорост, която развива автомобилът, е 230 км/ч. Средният разход на гориво е между 7-7.5 литра на 100 км. От 0 до 100 км/ч кабриолетът ускорява за около 9.4 секунди. Минималният обем на багажника при отворен покрив е 280 литра, а в затворено положение на гюрука обемът нараства до 350 литра. Багажникът разполага със специално сгъваемо отделение, в което се прибира отвореният покрив.

Цените на Opel Cascada в България започват от 44 400 лева за версията с 1.4-литров турбо двигател с мощност 120 к.с.

Cascada съчетава удоволствието от шофирането под открито небе с най-доброто, което могат да предложат технологиите на марката Opel. Дизайнът на модела отразява класическата, неподвластна на времето елегантност. [И](#)

**ОЧАКВАЙТЕ СТАРТА НА
„МИС НАЦИОНАЛЕН ОТБОР 2014“
от 24 юни по БНТ1**

СТАНДАРТ

В царството на

Дизайнерът с топмодела Хайди Клум

БОЖИДАРА ИВАНОВА

Майкъл Корс (Michael Kors) е не просто известно име сред дизайнерите. Той е бизнес магнат, модна икона, телевизионна личност и интернет сензация. В доклада на Google - Zeitgeist за 2013 г., Майкъл Корс е вторият най-търсен бранд във висшата мода. Той е сензация във Facebook, Twitter и Instagram, отчитайки повече търсения от марки като Louis Vuitton, Chanel и Burberry.

Майкъл Корс е роден под името Карл Андерсон Младши през 1959 г. в Лонг Айленд, Ню Йорк. Той е син на бившия модел Джоан Корс и нейния първи съпруг - Карл Андерсон. Когато Майкъл е на пет, майка му се жени за Бил Корс и променя фамилията си на сина си. В същото време вторият съпруг на Джоан настоява да бъде сменено и първото му име и момчето се преименува на Майкъл Дейвид Корс. Още от ранна възраст Корс проявява интерес към модата. Той започва да проектира грехи като тиунейджър и да ги продава в магазин, наречен Iron Butterfly, който отваря в мазето на родителите си.

Пътят към успеха

През 1981 г. Майкъл Корс лансира дамска модна линия в магазините Bloomingdales, Bergdorf Goodman, Lord&Taylor, Neiman Marcus и Saks Fifth Avenue, и постига голям успех.

Най-трудният период за бизнеса му е през 1993 г., когато се разоряват италианците, които го подкрепят финансово. За да оцелее бизнесът му, той решава да представи

Компанията има 398 фирмени магазина по света

Майкъл Корс

модна линия на по-ниски цени.

През 1997 г. Корс постъпва в Технологичния институт за мода в Ню Йорк. След девет месеца той напуска института и започва работа в магазин, наречен Lothar's, от другата страна на Bergdorf Goodman на 57-ма улица. Магазинът дава на обещаващия дизайнер малко пространство, където да продава своите модели. Това се оказва голям пробив, тъй като не отнело много време преди да бъде забелязан от Даун Мелло, директор по модата в Bergdorf Goodman, която открила Корс и неговите дизайни. Скоро тя уредила специално модно шоу за клиентите на Bergdorf, и след по-малко от година Корс пунал своята първа колекция. Същата година той е назначен за първи дизайнер на дамската прет-а-порте колекция и творчески директор на френската модна къща Celine.

През есента на 2003 г. той напуска Celine и се концентрира върху собствената си марка след успешно стартиране на мъжката му линия през 2002 г.

През 2004 г. Майкъл Корс пуска линията Michael, а малко след това се появява и средният клас за обувки и дрънки - Kors, които се предлагат на цени между 99 и 300 долара. Това се оказва чудесен избор за времето, в

което Америка бе ударена от рецесията. Линията Michael включва дамски чанти и обувки.

През 2006 г. компанията предприема агресивно движение на пазара, като отваря собствени „лайфстайл“ магазини с продажби на дребно. Според самия Корс ключът към успеха му се дължи на разширяването на линията му с подход за предлагане на продукти за дамите с всякакъв размер на ханша и финансови възможности.

Особена популярност Майкъл Корс придобива със своята изява като артист на известното риалити шоу „Project Runway“ през 2010 г., където му партнира дизайнерката Нина Гарсия, а водеща е топманекенката Хайди Клум.

Корс е получил много отличия в кариерата си. Носител е на голямата награда „Дюпон - американски оригинал“ (1983), както и на наградата на Съвета на модните дизайнери в Америка (2003) за черните кожени палта и кашмирните му пуловери с фигурални мотиви. През 2010 г. той става най-младият носител на наградата Geoffrey Beene Lifetime Achievement Award на CFDA. Той участва в няколко организации за изследване на раковите заболявания, както и ХИВ/СПИН. През 2013 г. Корс попада в списъка на списание

Мишел Обама прави първата си официална снимка в Белия дом с рокля на Майкъл Корс

„Time“ за 100-те най-влиятелни хора в света.

Скокът в състоянието му започва през декември 2011 г., когато той решава да направи публична модната си къща на борсата в Ню Йорк. Корс днес е един от най-богатите и известни хора в Америка. Три години след като направи компанията си публична, той се присъедини към клуба на милиардерите в САЩ.

В личен план Корс е верен и последователен на нестандартната си нагласа. Именно за това през 2011 година той сключва брак с Ланс Ле

Чантите - стил и практичност

Чантите на Майкъл Корс са едни от най-копираните модели в света, тъй като съчетават в себе си функционалност, удобство, стил и качество. Голяма част от приходите на бранда идват именно от продажбата на чанти и аксесоари. Повечето модели на ди-

зайнера имат много външни и вътрешни джобове.

„Жените, доколкото знам, са доста заети и имат много неща, за които да мислят. Чантите им трябва да са функционални. Затова и моите чанти имат много джобове, ципове и отделения“, казва Майкъл Корс в свое интервю за модно издание.

Повечето модели на дизайнера са в геометрични форми - правоъгълни, квадратни или трапецовидни. Емблемата МК обикновено е сложена на висулка, закопчалка или катинар-

че. Цените на луксозните чанти варират средно между 100 и 400 долара. Често чантите на Майкъл Корс са наричани „златната среда“, тъй като са изработени от висококачествени материали и в същото време са на достъпни цени. Сред почитателките на чантите на МК са Миранда Кер, Виктория Бекъм, Джесика Алба, Александра Амброзио, Кейти Холмс и Селена Гомес.

Един от най-продаваните модели на Майкъл Корс е Selma. Чантата се превръща в абсолютен хит веднага след пускането си на пазара. Моделът се предлага в различни цветове и има специална фотосесия, направена на фона на световни забележителности. Освен големите модели чанти, Корс предлага и кокетни по-претенциозни кълчове.

Моделът „Селма“ е най-популярният

МАРКАТА

Тоалетите на Корс са предпочитани и от много звезди - от ляво на дясно - Анжелика Джоли, Дженифър Лопез, Ева Лонгория, Пенелопе Круз и Катрин Зита-Джоунс

Пер - негов приятел от гълзи години. Майкъл Корс има 398 фирмени магазина по света. Компанията е базирана в Хонконг, а доходите ѝ за финансовата 2013 г. са били 398 млн. долара, а приходите възлизат на 2.2

млрд. долара. За сравнение, през 2011 г. общите приходи на компанията са били 803 млн. долара. Към днешната дата сума като тази компанията очаква като приход само за четвъртото тримесечие на 2014 г.

Дизайнерът е популярно име сред знаменитостите като Джулия Робъртс, Деми Мур, Дженифър Лопез, Барбара Уолтърс, Хайди Клум, Мишел Обама, Катрин Зита-Джоунс, Дженифър Гаргър, Гуинет Полтроу, Кейт Бланшет.

ИЗТЪНЧЕНОСТ И СТИЛНА ВИЗИЯ

Във възгледите си за модата и за съвременния стил дизайнерът се придържа към обичайните за американския стил правила - удобство, лукс, комфорт, сексапил, спортен дух и приземена линия. Той смело прехвърля елементи от мъжкия гардероб в женския, както и постига свой оригинален модел за мъжкото облекло, което е и минималистично, и мъжествено. Осо-

бено е мнението му за фините и слаби фигури на мъжете, както и за т.нар. мъжка анорексия. Без да изпада в крайности, модният творец успява добавящо да открие чрез дрехите двата пола, като негов водещ мотив - редом с изисканата и полуспортна кройка, е качеството и перфектната линия. Той уважава желанието на жените да подбират отделни елементи на облеклото си, да ги комбинират, реновират и хитроумно да съчетават части и допълнения на дрехите.

Дизайнерът споделя, че пътува много и иска със своите дрехи да поведе хората на пътуване от Аспен през Капри до Уолинг. Корс се определя като градски тип и цели неговите дрехи да бъдат подходящи за работа, официална вечеря или за нощен живот. Новата колекция на Майкъл Корс за сезон пролет-лято 2014 г., представена по време на седмицата на модата в Ню Йорк, е комбинация от рокли, поли и дамски костюми в земни цветове - кафяво, зелено, сиво, бежово, бяло. Част от модната колекция на Корс е посветена на дамски дрехи в мъжки стил - съчетание между дамски ризи

и панталони с широка кройка. Моделите на марката придават изтънченост и стилна визия на всяка жена. Това е една от причините за големия успех на дизайнера. Наред с облеклата, се нареждат и обувките. Някои от тях са изчистени и придават неподправен стил. Други са създадени, за да бъдат забелязани от всички наоколо. Дизайнерът създава обувки за всеки стил и вкус.

Друга неизменна част от стила, който Корс се опитва да наложи, са аксесоарите. Масивните часовници на Майкъл Корс, които носят леко мъжки дух, сами по себе си са достатъчно стилни и ефектни. Той е създател и на множество популярни парфюми, колани, червила и други.

Многобройните колекции на дизайнера следват изискванията за удобство и практичност, за целесъобразност в динамичния стил на живеене и заедно с това се стремят да отговарят на новите критерии за висока технологичност в изработката на облекла, чанти, аксесоари, козметика. Корс умело съчетава класиката и лукса, официалното и всекидневното, спортното и изисканото.

Земните цветове са в основата на пролетно-лятната колекция на Майкъл Корс за 2014 г.

Cacharel Traveler Style

Мъжът винаги е бил странник. През хилядолетията са се променяли само мотивите му и дължината на маршрутите. Светът е ставал все по-малък и по-малък и днешният мъж често се събужда на един континент, обявда над друг, а вечеря на трети. Между две негови срещи понякога лежат стотици или дори хиляди километри. На този мъж е посветена последната колекция на френската марка „Cacharel Traveler Style“.

Тя предлага на непрекъснато пътуващия човек удобни, елегантни дрехи, които във всеки един момент му дават увереността, че с перфектния си външен вид внушава доверие и одобрение, че забързаното му, натоварено ежедневие не го превръща в омачкан и неугледен тип.

От комплектите за пътуване, свободно време и спорт до елегантния костюм и ризата – всичко изглежда безупречно, дори след дълги часове,

изпълнени с напрежение и динамика. За „Cacharel Traveler Style“ е подбрана специална колекция нови, немачкаеми, олекотени тъкани. Те позволяват на дрехите да запазят формата си дори след продължително носене. Моделите, разработени от водещите дизайнери на марката и ушити с безкомпромисно качество, са удобни, практични и красиви. Те се превръщат във втора кожа на съвременния космополит, сливат се с него и подчертават индивидуалността и характера му.

Професионалното и бизнес ежедневие на днешния мъж отдавна е напуснало офиса и цеха. Забавлението и деловите задачи трудно могат да бъдат отделени. Бизнес срещите са обичайни не само зад белелите врати на кабинетите и скъпите ресторанти, но и за тенис кортовете и спортните и изложбени зали. Това – от една страна – поставя екстремни изисквания към нагласите и начина на мислене на новите мъже, но от друга – и гардеробът им трябва да е на ниво. Точно тук е мястото на

защеметяващата колекция „Cacharel Traveler Style“. Тя ще ви позволи да сте адекватни на всяка ситуация; да сте впечатляващи и привлекателни; да сте секси и с неповторимо излъчване; да забравите грижите за облеклото и външния си вид и да се съсредоточите над важните неща. И дори да намерите малко лично време за любимите хора.

Съвещания, пътувания, срещи, преговори, обяди, коктейли и официални и светски събития – понякога между тях няма дори минута пролука. Остава ви да разчитате, че обличените сутринта дрехи ще издържат и ще изглеждат еднакво добре до вечерта. Нещо повече – че ще са подходящи за различните моменти. Доверете се на „Cacharel Traveler Style“ и повече не мислете за това. Цветове, материци, кройки, декоративни елементи – всичко е премислено и изпълнено от професионални екипи с признато място в света на модата за мъже.

За вас остава да се облечете и да се чувствате добре.

Занзибар рай в океана

Островът е известен с подправките, гмуркането и Фреди Меркюри

НИЯ ИЛИЕВА

Занзибар е като вълшебно място от приказките. При споменаването му всеки си представя море, плажове, палми, екзотика... и толкова. Едва ли много хора на първо питане могат да отговорят дори къде точно се намира. Ако човек е и сериозен меломан, вероятно знае, че там е роден великият Фреди Меркюри. И дотук приключват познанията на повечето от нас за Занзибар.

Наистина, за него трудно може да се разкаже и е по-добре да се види и почувства на място. Тогава със сигурност всеки от собствен опит ще може да казва, че Занзибар е приказно място с много цветове, аромати, вълшебна атмосфера и екзотика.

Според атласите по география и според Уикипедия, Занзибар (Zanzibar) е полуавтономна част от Обединена република Танзания в Източна Африка. Представлява архипелаг в Индийския океан, намиращ се на 25-50 километра от крайбрежието на континента. Включва два големи острова – Унгуджа и Пемба, и множество малки островчета. В миналото Занзибар е била отделна държава с дълга търговска история в рамките на арабския свят. През 1964 г. се обединява с Танганика, за да фор-

Домът (на снимката долу), където е роден най-известният жител на Занзибар - Фреди Меркюри

татъчно луксозни хотели и комплекси за настаняване. Но ако предприемете самостоятелно пътуване, можете да потърсите подслон и на място. Местните госта гружелюбно предлагат дори да им гостувате вкъщи.

Безспорно най-интересна за чуждите гости е старата част на острова, известна още с английското си име Stone Town – Каменния град. На суахили се произнася като Мужи Мконге.

Поради историческата си значимост

Каменният град

е голяма туристическа атракция за Танзания и голяма част от икономиката на областта разчита на туризма.

Основната част на Каменния град е лабиринт от тесни улички, край които са разположени къщи, магазини, базари и джамии. Тъй като по-голямата част

мират Танзания. Днес населението на острова с площ 2643 кв.км е малко над милион жители.

До там и обратно

Ако решите да пътувате до Занзибар, организирани варианти обикновено включват екскурзия до Танзания, евентуално дори Кения, между 7 и 10 дни, като в част от програмата е включена и обиколката на острова. Най-удобна е самолетна връзка през Истанбул и до Дар ес Салаам (столицата на Танзания). От там вариантите са или самолет до острова, или ферибот. Занзибар е популярна туристическа дестинация, така че има дос-

от пътната мрежа е твърде тясна за автомобили, основните начини за придвижване са велосипед и мотоциклет. При крайбрежието има по-широки улици и по-последователно разположени сгради.

Архитектурата на Каменния град има множество характерни черти, резултат от смесицата на арабски, персийски, европейски, индийски и африкански елементи. Името идва от кораловия камък, най-използвания строителен материал в комплекса, който придава на сградите топъл червеникав цвят. Традиционни сгради са бараза, които се характеризират с дълга издигната каменна пътечка около стена-

та, която се използва, ако при големи дъждове улиците се наводнят и станат неизползваеми за ходене, а иначе служи за пейка, където се сядат, почиства се и се водят разговори. Други характерни черти на сградите са големите тераси, обградени с дървени огради (балюстради). Най-известната черта на занзибарските къщи са пищно декорираните дървени врати с резби и релефи, като могат да се различат индийски стил (с кръгъл връх) и омански стил (с правоъгълен връх). Най-често резбите са цитати от Корана, но се срещат и други орнаменти, например лотоси, символи на възход.

Въпреки че през 2000 г. комплексът е включен в Световното наследство

Панорамна гледка към Камения град откъм океана

Пазар за подправки

на ЮНЕСКО, над 80 % от сградите в него са в лошо състояние.

Сред забележителните сгради, които са включени в туровете, са Дворецът на занзибарските султани, известен още като Домът на чудесата – един от символите на Занзибар. Архитектурата на къщата е изключителна. Тя е била първата и единствена къща с електричество в Занзибар. Оттогава хората започнали да се страхуват от нея и я нарекли Къщата на чудесата. Сградата е обявена за национално богатство, а в момента там се помещава националният музей, отворен за посетители от 2002 г. В него е събрана цялата история на империята Суахили и много информация за Камения град. На балкона са разположени две стари бронзови оръдия.

Друга забележителна къща е тази на Типу Тип, най-известния търговец на роби в Занзибар. Старата крепост от XVII век пък днес е културен център с магазини, работилници и малка сцена за провеждане на музикални събития.

На острова съжителстват в хармония още англичанска и католическа църква и джамии, които също представяват интересни спирки от туристическата обиколка.

В туристическите обиколки е вклю-

чено и посещение в къщата на Дейвид Ливингстън. Тя е малък султански дворец, където изследователят отсяда през 1866 г., подготвяйки се за експедиция в Източна Африка.

Разбира се, култово място за меломаните е и домът, където е роден легендарният Фреди Меркюри, може би единственият световноизвестен жител на Занзибар, макар и още като съвсем малък да го е напуснал. Днес къщата на Фреди е сред често посещаваните забележителности на острова.

История

Първите каменни домове са построени най-вероятно през 30-те години на XIX век върху основите на по-старо рибарско селище. По това време Занзибар е под контрола на султанство Оман.

През 1840 г. султан Сауд бин Султан мести столицата си от Маскат (столица на съвременен Оман) в Камения град, което поставя началото на период на бързо развитие в новия престолен град. През 1861 г. след междусобици в оманското владетелско семейство, Оман и Занзибар се разделят, като последният става независимо султанство с владетел султан Маджид бин Сауд.

Традиционни местни морски деликатеси в градините на парк Фордохани

През XIX век Занзибар процъфтява като център на търговията. Основни стоки са подправките (най-вече дегелина) и робите. Към средата на века султанът поддържа добри отношения с Великобритания. Например пътешественикът Дейвид Ливингстън през 1866 г. се е подготвял за третата си експедиция във вътрешността на Източна Африка на архипелага. В този период, като резултат от търговската дейност на Занзибар, в града се появяват имигрантски общности от Оман, Персия и Индия.

В края на века занзибарските султани постепенно губят притежанията си в Източна Африка (Зендж) от германците и британците. През 1890 г., според Занзибарския договор, самият архипелаг Занзибар става британски протекторат. През 1896 г. внезапен бунт на местното арабско население срещу британското управление води до Англо-занзибарската война, останала в историята като най-кратката война на човечеството. Султан Халид бин Баргаш се предава след едва 45 минути военноморски обстрел.

По време на британското управление Занзибар остава важен търговски център, въпреки че колониалните управници подпомагат Момбаса и Дар ес

Каменният град с уникалната си смесица от архитектурни стилове

Султанският дворец

Портрет на Типу Тип, най-известния робовладелец в Занзибар

Старата крепост

Къщата на чудесата

Салаам като техни търговски пристанища в Източна Африка. През 1897 г. е забранена търговията с роби.

През 1964 г. Каменният град е център на занзибарската революция, която довежда до свалянето на султан Джамшид бин Абула и създаването на социалистическо правителство на партията Афроширази. След революцията от острова бягат групи от араби и индийци. След като Танганика и Занзибар се обединяват в Танзания, Каменният град става седалище на правителството на архипелага, който придобива полуавтономен статут.

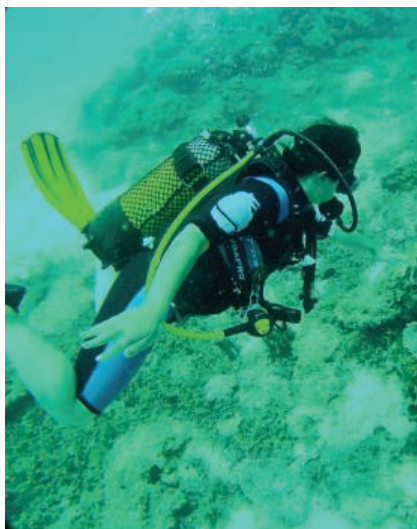
Подправките

Освен от туризъм, Занзибар се издържа и от търговия с подправки, и то още от XIX век. Неслучайно дори е наричан Островът на подправките. А слоганът, с който страната рекламира туризма си, е „Занзибар – подправи живота си!“ (от англ. Spice up your life).

Сред най-разпространените подправки, които местните произвеждат, са карамфил, индийско орехче, канела и черен пипер. Посещението на пазара за покупка на местни подправки и плодове е задължителна част от туристическите обиколки. В тях е включено и посещение на ферма за подправки, където на място може да се проследи отглеждането на канела, кардамон, карамфил, ванилия, джинджифил, ананас, кокос, банани. Сред редките растения са къна, anator (гърво червило), Ylang lang (гърво парфюм). Разходката из такава ферма отнема часове и е наистина преживяване от страната на чудесата.

Разбира се, местната храна също не е за пропускане. Основните ястия в менюто тук са угали (варена царевична каша) и печеното телешко. Непременно трябва да се опитат пресни морски деликатеси и тропически плодове. Местните жители се изхранват с ориз, сорго, кокосови орехи, плодове и зеленчуци, риба.

Добро и евтино място на острова е откритият нощен рибен пазар в парка Fogo dhani (Фородхани). Тук се продават и сервират всякакви морски деликатеси

Занзибар е смятан за най-доброто място за гмуркане в света

Редкият вид маймунка занзибарски червен колобус

си, включително раци, костенурки, скариди и риби.

В Каменния град има много ресторанти, които предлагат традиционни източноафрикански ястия. Освен царевичната каша угали, може да се опитат още ниама чома (специално приготвено месо, занзибарско къри и винаги прясна риба).

Занзибар може да се похвали и като място, където единствено може да се видят редки животински видове - занзибарския червен колобус (вид маймуна) и занзибарския леопард, който може би

е изчезнал вид.

Сред най-популярните атракции за туристите в Занзибар е плуването с делфини. Услугата се предлага от почти всяка агенция и се доплаща извън пакетите, като цените варират от 50 до 75 евро.

Но за всички любители на океана Занзибар просто означава

рай за гмуркачите

и се смята за най-доброто място за гмуркане в света, защото кораловите рифове, които съпътстват островите, осигуряват изобилието на морския живот. Много добрата видимост (от 20-го до 60 метра) и средната годишна температура от 27°C са гостатъчна причина за незабравимо подводно преживяване в Занзибар. Има няколко центъра, които провеждат обучителни курсове, чиито сертификати са признати из целия свят. Няма ограничения за начинаещите, а опитните гмуркачи могат да се насладят на нощно гмуркане, уол дайвинг (гмуркане по протежението на подводна скала) или грифт дайвинг - по течението. На голяма дълбочина кораловите градини изглеждат безкрайни, а сред тях плуват множество риби - баракуда, голя, риба тон, уахо, наполеоновата риба (Napoleonic wrasse), скатове и акули. По-плитките води са дом на тропични риби, характерни за индо-тихоокеанската морска фауна.

Местата за гмуркане в Занзибар са много, но може би най-известното е Атолов парк Мнемба - резерват, където е забранен ловът на риба, за да може да бъде запазен от разрушение рифът. Тук могат да се видят множество риби, както и много костенурки (рекордът засега е 21 костенурки за едно гмуркане). Следващият е Левън Бенкс - обширен район за гмуркане, с възможност за спускане на дълбочина до 14 метра. Близките коралови рифове са не по-малко предизвикателна гледка. Някои от тях са наистина зашеметяващи - с пищните цветни редици от корали и всички малки създания, които се кроят в обятията им. **И**

КМЕТ НА МЕСЕЦА

**Градоначалници влизат в битка за
„Кмет на месеца“! Десет от тях ще се
борят за титлата в две категории!
Гласувайте всеки месец**

www.kmeta.bg